

חמש שנים לאחר מתן חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק

סיכום
ההשלכות ההומניטריות של הגדר
יולי 2009

צילום: ג'ון טורדאי

23-25 בפברואר 2004 | בג"ץ מקיים שימוע בעיר האג.

30 ביוני 2004 | מתפרסם התוואי הרשמי השני של הגדר, הכולל תיקון של התוואי שפורסם בחודש אוקטובר 2003.

30 ביוני 2004 | במסגרת תיק הנוגע לכפר בית סוריק, פוסק בג"ץ כי תכנון תוואי הגדר חייב להביא בחשבון שיקולים הומניטריים ביחס לאזרחים הפלסטינים.

9 ביולי 2004 | בג"ץ פוסק במסגרת חוות דעת מייצעת כי הגדר הנכנית בגדה המערבית נוגדת את התחייבויותיה של ישראל במסגרת החוק הבינלאומי.

20 ביולי 2004 | העצרת הכללית של האו"ם מאשרת ומאמצת ברוב מכריע את חוות הדעת של בדב"ץ, במסגרת החלטה ES-10/15.

20 בפברואר 2005 | ממשלת ישראל מפרסמת תיקון שלישי לתוואי הגדר.

15 בספטמבר 2005 | בניגוד לחוות הדעת המייצעת של בדב"ץ, פוסק בג"ץ כי תוואי הגדר הינו חוקי ואינו מהווה הפרה של החוק הבינלאומי. בג"ץ מחליט להמשיך ולבחון מקטעים נפרדים של הגדר על בסיס עקרון המידתיות.

נובמבר 2005 | ארגון זכויות האדם הישראלי בצלם מפרסם דוח ממנו עולה כי הרחבת התנחלויות היוותה שיקול ראשוני בקביעת תוואי הגדר.

נובמבר 2005 | שרת המשפטים הישראלית ציפי לבני מצהירה שלגדר תהיינה השלכות לגבי גבולות הקבע.

אפריל 2006 | מתפרסם התוואי הרשמי העדכני ביותר של הגדר.

ינואר 2007 | במסגרת החלטה A/RES/ES-10/17 של העצרת הכללית, מוקם רשם הנזיקין של האו"ם (UNRoD), העוסק במקום שנגרמו כתוצאה מבניית הגדר בשטח הפלסטיני הכבוש.

ינואר 2009 | הגדרת האיזור הסגור מורחבת לנפות סלפית, רמאללה, חברון וחלקים מנפות בית לחם וירושלים.

נובמבר 2000 | ראש ממשלת ישראל אהוד ברק מאשר תוכנית להקמת מכשול לאורך שני קטעים בצפון ובמרכז הגדה המערבית, במטרה למנוע מעבר של כלי רכב.

יוני 2001 | ראש ממשלת ישראל אריאל שרון מקים ועדת היגוי הכפופה למועצה לביטחון לאומי (מל"ל) במטרה לפתח תוכנית מקיפה יותר למניעת חדירה של חמושים פלסטינים אל תחומי ישראל. המלצות ועדת ההיגוי מובילות ליישום ולהרחבת התוכנית שאושרה קודם לכן ע"י אהוד ברק. הרעיון להקמת מכשול שיחסום מעבר רגלי של פלסטינים אל שטח ישראל בנקודות מסוימות לאורך "מרחב התפר" (רצועת שטח המשתרעת משני עברי קו שביתת הנשק משנת 1949 – הקו הירוק) נהגה לראשונה.

יולי 2001 | תוכנית מל"ל להקמת המכשול זוכה לאישור עקרוני.

אפריל 2002 | לאחר שגל פיגועי התאבדות מביא למותם של עשרות ישראלים ולפציעתם של מאות, מחליט הקבינט הביטחוני הישראלי על הקמת מכשול שיורכב מגדרות וחומות בשלושה איזורים של הגדה המערבית. "מנהלת מרחב התפר" מוקמת וצה"ל פותח בתפיסה וביישור אדמות.

יוני 2002 | מנהלת מרחב התפר מנסחת תוכנית לבניית שלב א' של הגדר לאורך חלקה הצפוני של הגדה המערבית ולאורך הגבולות הצפוניים והדרומיים של "עוטף ירושלים". התוכנית זוכה לאישור עקרוני של ממשלת ישראל המעוגן בהחלטת קבינט מספר 2077 מתאריך 23 ביוני 2002; בניית הגדר יוצאת לדרך.

14 באוגוסט 2002 | הקבינט הישראלי מאשר את התוואי הסופי של שלב א' הכולל 123 ק"מ של גדר בצפון הגדה המערבית ועוד 20 ק"מ מסביב לירושלים.

אוקטובר 2003 | יותר משנה לאחר שהחלה בניית הגדר, ממשלת ישראל מפרסמת את התוואי הראשון של הגדר שאושר ע"י הקבינט.

אוקטובר 2003 | השטח המשתרע בין הגדר והקו הירוק בצפון הגדה המערבית מוכרז כשטח סגור ומשטר של היתרים ושערים מוטל על פלסטינים המתגוררים באיזור "מרחב תפר" זה, או הנכנסים אליו.

8 בדצמבר 2003 | העצרת הכללית של האו"ם פונה לבית הדין הבינלאומי לצדק (בדב"ץ) בבקשה למתן חוות דעת מייצעת בדבר ההשלכות החוקיות של תוואי הגדר העובר בתחומי הגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית.

2 תמצית ציוני דרך בהקמת הגדר

4 תקציר מנהלים

6 חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק בנושא הגדר, יולי 2004

8 הגדר - עובדות ונתונים

9 התוואי המתוכנן של הגדר בגדה המערבית, יולי 2009

10 תיקונים לתוואי הגדר הרשמי

12..... הגדר, הגבלות גישה וביתור השטח

13..... הגדר ומרכזים פלסטינים עירוניים: ירושלים המזרחית

14..... מקרה מבחן: דעיכה כלכלית בא-ראם

15 הגדר ומרכזים פלסטינים עירוניים: בית לחם

16 קהילות האיזור הסגור: החיים ב"מרחב התפר"

17 מקרה מבחן: עזון עתמה

17 מקרה מבחן: חתונה באיזור הסגור

19 רשימת הקהילות השוכנות באיזור הסגור

20 ההשלכות ההומניטריות של הגדר: הגבלת הגישה לאדמות ולמקורות פרנסה

20 היתרי מבקר

21 רישום מקרקעין בגדה המערבית

23 מקרה מבחן: ירידה בהיקף הענקת ההיתרים

24 שערי הגדר

26 מקרה מבחן: מעקב בשערי הגדר

28 מקרה המבחן של גיאוס: נישול ועקירה

30 רשם הנדיקין של האו"ם (UNRoD)

31 מבט לעתיד

33 אינדקס נפות הגדה המערבית - פרופילים ומפות

34 ג'נין

36 טול כרם

38 קלקיליה

40 סלפית וה"אצבעות"

42 רמאללה

44 ירושלים

46 בית לחם

48 חברון

50 הערות

המזרחית ושטח ההפקר (ראו סעיף "הגדר" - עובדות ונתונים", עמ' 8).

לא זו בלבד שהמשך בניית הגדר בתוך תחומי הגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית, סותר את חוות הדעת המייעצת של בדכ"ץ, הוא גורר השלכות הומניטריות על חיי הפלסטינים המתגוררים בערים, בעיירות ובכפרים לאורך הגדר והמתוארים בדוח זה.

בצפון הגדה המערבית, שם הוכרז השטח המשתרע בין הגדר והקו הירוק 'איזור סגור' מכוח צו צבאי באוקטובר 2003, זקוקים פלסטינים המתגוררים באיזור הסגור ("מרחב התפר") להיתרי תושב קבע על מנת להמשיך לחיות בבתיהם. הם נאלצים להתמודד עם גישה מוגבלת לשירותי בריאות וחינוך ומנותקים מרשתות משפחתיות וחברתיות, הממוקמות ברוב המקרים בצדה "הפלסטיני" של הגדר. לאחר השלמת הגדר, יתגוררו כ-35,000 פלסטינים תושבי הגדה המערבית בין הגדר והקו הירוק, וכך גם מרבית תושביה הפלסטינים של ירושלים המזרחית.

התוואי הפולשני של הגדר משפיע גם על מספר רב בהרכב של פלסטינים, בעיקר חקלאים, שאדמותיהם ומקורות המים שלהם ממוקמים בין הגדר והקו הירוק. מאז אוקטובר 2003, נדרשים פלסטינים מצפון הגדה המערבית להצטייד בהיתרי מבקר על מנת להגיע אל אדמותיהם הממוקמות באיזור הסגור ולעבד אותן. הגישה מתאפשרת דרך שער גדר ספציפי המצוין על גבי ההיתר. ההקצאה המוגבלת של היתרי המבקר והמספר המצומצם של מועדי ושעות פתיחת השערים גרמו שיבושים קשים לעבודת החקלאים וכמעט כפרנסתם. בינואר 2009, הורחב האיזור הסגור גם לשטחים בנפות רמאללה, חברון וליאזורים בנפות סלפית, בית לחם וירושלים, בהן הספיקה עד היום תעודת זהות על מנת לעבור בשערי הגדר, אשר נפתחו באמצעות תיאום מראש עם מפקדת התיאום והקישור (מת"ק) הישראלית. התפתחות זו מעלה חששות כי השפעת מנגנון ההיתרים המגביל, אותה חוו תושבי צפון הגדה, מועתקת גם אל מרכז הגדה המערבית ודרומה.

למרות שמדינת ישראל מחויבת להגן על ביטחון אזרחיה מפני התקפות מצד חמושים פלסטינים, הדבר אינו יכול להתבצע באופן הנוגד את החוק הבינלאומי והגורם לפגיעה ארוכת-טווח באוכלוסייה הפלסטינית. בחוות הדעת המייעצת שלו, קרא בדכ"ץ לישראל לחדול מבניית

בקיץ 2002, בעקבות גל פיגועי התאבדות על ידי חמושים פלסטינים, אישרה ממשלת ישראל את בנייתה של גדר שמטרתה המוצהרת היא מניעת כניסתם של מפגעים מתאבדים לשטח ישראל¹. ב-9 ביולי 2004, לאחר שנבנו כבר כ-200 ק"מ של הגדר, פרסם בית הדין הבינלאומי לצדק (בדכ"ץ), הזרוע השיפוטית המרכזית של ארגון האומות המאוחדות, חוות דעת מייעצת בנוגע להשלכות החוקיות של בניית גדר בתחומי השטח הפלסטיני הכבוש. חוות הדעת הכירה בכך שלישראל "יש זכות, ואף חובה, להגיב במטרה להגן על חיי אזרחיה [ואולם] האמצעים הננקטים חייבים להתבצע בכפוף לחוק הבינלאומי"².

תוך כדי ניתוח תוואי הגדר, ציין בדכ"ץ כי המקטעים העוברים בתוך שטח הגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית, ביחד עם משטר השערים וההיתרים הנלווים לגדר, מהווים הפרה של התחייבויותיה של ישראל במסגרת החוק הבינלאומי. בדכ"ץ קרא לישראל: להפסיק את בניית הגדר בשטחי הגדה המערבית "לרבות בירושלים המזרחית וסביבה"; לפרק את המקטעים שכבר הושלמו; וכן "לבטל או להכריז על אי נפקותן של כל פעולות החקיקה והתקנות הנוגעות לגדר"³.

בדכ"ץ גם קרא לישראל "להעניק פיצויים בגין התפיסה וההריסה של בתים, עסקים ונכסים חקלאיים" וכן "להשיב את האדמות, הבוסתנים, מטעי הזיתים ויתר נכסי דלא-ניידי שנתפסו"⁴. בנוסף, חייב בית הדין את המדינות החברות שלא להכיר במצב הבלתי חוקי שיצרה הגדר ולהבטיח את היענותה של ישראל לחוק הבינלאומי.

למרות שמדובר בחוות דעת משפטית שאינה מחייבת, בתאריך 20 ביולי 2004 אישרה העצרת הכללית ברוב מוחץ את החלטה ES-10/15, הדורשת מישראל להיענות לחוות הדעת של בדכ"ץ.

חמש שנים לאחר מכן, בניית הגדר נמשכת וכ-200 ק"מ נוספים נבנו לאחר פרסום חוות הדעת של בדכ"ץ. עד כה הושלמה בנייתו של כ-58% מתוואי הגדר, שאורכו הכולל הוא 709 ק"מ, 10% נוספים נמצאים בבנייה ו-31.5% נמצאים בתכנון⁵. לאחר השלמת הבנייה, חלקו הארי של התוואי, כ-85%, יעבור בתוך תחומי הגדה המערבית וירושלים המזרחית, במקום לאורך קו שביתת הנשק משנת 1949 (הקו הירוק). האיזור הממוקם בין הגדר לבין הקו הירוק מהווה 9.5% משטח הגדה המערבית, כולל ירושלים

הגדר מנתקת את הקמפוס הראשי של אוניברסיטת אל-קודס באבו דיס מירושלים המזרחית (ר' עמ' 13) צילום: ג'ון טורדאי

הגדר, שפורסם אשתקד, ביולי 2008, ביום השנה הרביעי לחוות הדעת המייעצת של בדב"ץ⁶.

חלקו הראשון של הדוח מכיל סקירה של ההשלכות ההומניטריות של הגדר, ומדגיש את התפקיד המרכזי שהיא ממלאת במערכת הגבלות הגישה והתנועה, וכן בתהליך ביתורה המתמשך של הגדה המערבית. הדוח בוחן את השפעת הגדר על איזורים עירוניים, על קהילות המתגוררות באיזורים הסגורים והמבודדות בין הגדר והקו הירוק, ועל הקהילות הכפריות שאדמותיהן מצויות באיזורים הסגורים וכתוצאה מכך הן הנפגעות העיקריות ממשטר ההיתרים והשערים. בנוסף, הדוח כולל את תמצית ציוני הדרך בהקמת הגדר, עובדות ונתונים בסיסיים, תחזיות עדכניות בנוגע לתוואי הגדר, מידע מתוך חוות הדעת המייעצת של בדב"ץ וכן מידע אודות רשם הנזיקין של האו"ם.

חלקו השני של הדוח מכיל סקירה גראפית של תוואי הגדר והשלכותיו על שמונה נפות של הגדה המערבית שדרךן הוא עובר. לצד כל אחת מהמפות מובאת סקירה של ההשלכות ההומניטריות, מספר וסוג מעברי הגדר (מחסומים ושערים) ותיבות מידע המיועדות לתאר את הדאגה והחששות אותן מעוררת הגדר בכנה הספציפית.

הגדר "לרבות בירושלים המזרחית ומסביבה" ולפרק את המקטעים שכבר הושלמו. בהתאם לאמור בחוות הדעת, על ישראל להפסיק את הבנייה במקטעים הפולשניים, החוזרים לתוך שטחי הגדה המערבית, שטחים שמסביב להתנחלויות קדומים, אריאל ומעלה אדומים. בנוגע למקטעים שכבר הושלמו, עליה לפרק את הגדר או לשנות את התוואי כך שיעבור על הקו הירוק ולא בתוך השטח הפלסטיני הכבוש, כפי שהורה בדב"ץ. רק כך יוכלו הקהילות העירוניות והכפריות הפלסטיניות שנותקו ע"י הגדר לממש את זכותן לחופש תנועה, עבודה, חינוך, בריאות ולזכות בתנאי חיים ראויים. הדבר גם יבטיח את הפסקת הבידוד של אדמות ומקורות מים פלסטיניים בין הגדר והקו הירוק, באופן המונע מקהילות כפריות לעבד את אדמתן באורח סדיר ויעיל, לקצור את יכוליהן ולרעות את צאנן.

עקב ההשלכות ההומניטריות רחבות-ההיקף של הגדר, ביצע המשרד לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA), בשיתוף עם סוכנות UNRWA) ניטור ומעקב בקרב קהילות פלסטיניות שהושפעו מהגדר בגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית, מאז 2003. הדוח הנוכחי מסכם את הממצאים העיקריים של מחקר זה, תוך תיעוד ההתפתחויות שהתרחשו מאז העדכון האחרון בנושא

לדברי בית הדין, "לא ניתן להצדיק את ההפרות הנובעות מתוואי זה באמצעות צרכים צבאיים דחופים או דרישות ביטחון וסדר ציבורי"¹⁰. בנוסף, אישר בית הדין כי יישובם של אזרחים ישראלים בשטח הפלסטיני הכבוש אינו חוקי, ומצא כי "התוואי המפותל של החומה נקבע באופן שנועד לכלול בשטחה את רובן המכריע של ההתנחלויות הישראליות שהוקמו בשטח הפלסטיני הכבוש"¹¹.

לבסוף, אישר בית הדין כי החוק ההומניטרי הבינלאומי וחוק זכויות האדם, לרבות אמנת זינבה הרביעית, חלים על הגדה המערבית, לרבות ירושלים המזרחית, אשר "ממשיכים להוות שטחים כבושים וישראל ממשיכה להחזיק במעמד של כוח כובש"¹².

בית הדין קרא לישראל לחדול מעבודות הבנייה, לפרק את המקטעים שכבר הוקמו ולהעניק פיצויים לתושבים שסבלו מקים חומריים כתוצאה מהבנייה.

חובותיהן הבינלאומיות והמשפטיות של המדינות החברות:

בית הדין ציין גם כי החובה לכבד את זכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית וחלק מהחובות המובאות בחוק ההומניטרי הבינלאומי, אשר מפורטות בחוות הדעת המייעצת, אינן נוגעות לישראל בלבד או חלות רק עליה, אלא חלות ונוגעות לכל המדינות: "לאור חשיבותן של הזכויות האמורות, ניתן לייחס לכל המדינות אינטרס משפטי להגן עליהן"¹³.

בספטמבר 2003, קיבלה העצרת הכללית של האו"ם החלטה הקוראת לממשלת ישראל לחדול מבניית הגדר בגדה המערבית, לרבות בתחומי ירושלים המזרחית. בדצמבר 2003, קיבלה העצרת החלטה נוספת במסגרתה קראה לבית הדין הבינלאומי לצדק (בדב"ץ) להעניק לה ייעוץ בדבר ההשלכות החוקיות העולות מבניית הגדר בשטח הפלסטיני הכבוש ע"י ישראל, לאור חוקי ועקרונות המשפט הבינלאומי, לרבות אמנת זינבה הרביעית משנת 1949 והחלטות רלוונטיות של מועצת הביטחון והעצרת הכללית של האו"ם⁷.

מזכ"ל האו"ם, הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף), ישראל ויותר מ-40 מדינות חברות מסרו לבדב"ץ הצהרות כתובות בנוגע לשאלה שהעלתה העצרת הכללית. הצהרתה הכתובה של ישראל הייתה מוגבלת לערעור על סמכותו של בדב"ץ לדון בנושא. בדב"ץ קיים שימועים בתאריכים 23-25 בפברואר 2004 ופרסם את חוות דעתו ב-9 ביולי 2004⁸.

לאחר שקבע כי בידו הסמכות השיפוטית להעניק ייעוץ לעצרת הכללית בנושא, קבע בדב"ץ בחוות דעתו כי תוואי הגדר שבחירה ישראל, העובר בתחומי השטח הפלסטיני הכבוש, ומשטר ההיתרים והשערים הכרוך בו "מהווים פגיעה חמורה במספר זכויות של הפלסטינים המתגוררים בשטח שכבשה ישראל" ולפיכך מהווים הפרה של מספר חובות החלות על ישראל במסגרת החוק ההומניטרי הבינלאומי וחוק זכויות האדם הנהוגים⁹.

מתוך חוות הדעת המייעצת:

151. אי לכך, חלה על ישראל חובה להפסיק לאלתר את בניית החומה המוקמת על ידה בשטח הפלסטיני הכבוש, לרבות בירושלים המזרחית ומסביב לה. יתירה מזאת, לאור ממצאיו של בית הדין כי הפרותיה של ישראל את התחייבותיה הבינלאומיות נובעות מבניית החומה ומהמשטר הכרוך בה, תיקון הפרות אלו מחייב את פירוקם באופן מידי של אותם המקטעים של החומה הממוקמים בתחומי השטח הפלסטיני הכבוש, לרבות בירושלים המזרחית ומסביב לה. על ישראל לבטל או להכריז על אי נפקותן של כל פעולות החקיקה והתקינה שאומצו על ידה במסגרת בניית החומה, למעט במקרים בהם פעולות אלו מעניקות פיצוי או סוג אחר של סעד לאוכלוסייה הפלסטינית ועשויות לקדם את היענותה של ישראל למחויבויות האמורות בסעיף 153 להלן.

בית הדין הבינלאומי לצדק בהאג

בית הדין סבור כי על ארגון האומות המאוחדות, ובייחוד העצרת הכללית ומועצת הביטחון של האו"ם, לשקול "אילו פעולות נוספות דרושות על מנת להביא לסיומו של המצב הבלתי חוקי הנובע מבניית החומה והמשטר הכרוך בה, תוך התייחסות הולמת לחוות דעת מייעצת זו"¹⁵.

בית הדין סבור כי על כל המדינות חלה חובה:

- שלא להכיר במצב הבלתי חוקי הנובע מבניית החומה בשטח הפלסטיני הכבוש, לרבות בירושלים המזרחית ומסביב לה.
- להימנע מהענקת סיוע אשר ישמש לשימור המצב הנובע מבנייה זאת.
- להביא להסרתו של כל מכשול, הנובע מבניית החומה, השולל מהעם הפלסטיני את זכותו להגדרה עצמית.
- להבטיח את היענותה של ישראל לחוק ההומניטרי הבינלאומי, כפי שהוא מובא במסגרת אמנת ז'נבה הרביעית¹⁴.

ייבנו בתחומי הגדה המערבית. התוואי המתוכנן מסביב להתנחלות מעלה אדומים חודר לעומק של 14 ק"מ בתחומי הגדה המערבית (45% מרוחבה של הגדה באיזור זה). התוואי המתוכנן של "אצבע" אריאל חודר לעומק של 22 ק"מ בתחומי הגדה המערבית (42% מרוחבה של הגדה המערבית באיזור זה).

האוכלוסייה הפלסטינית המושפעת: ראו סעיף "התוואי המתוכנן של הגדר בגדה המערבית", דף נלווה.

ירושלים: מרביתם של כ-225,000 הפלסטינים הנושאים תעודות זהות של ירושלים המזרחית מתגוררים בין הגדר והקו הירוק. יחד עם זאת, קהילות פלסטיניות השוכנות בתחומי הגבול המוניציפלי הנוכחי, כפר עקב ומחנה שועפט, מופרדות מירושלים המזרחית ע"י הגדר, בדומה ליישובי הגדה המערבית דוגמת א-ראם ואבו דיס, שהיו בעבר פרברים של ירושלים המזרחית.

התנחלויות: שמונים התנחלויות תהיינה ממוקמות בין הגדר והקו הירוק.

עלות: לפי הוועדה לבחינת תקציב הביטחון לשנת 2007 (ועדת ברודט), הייתה העלות המשוערת של הגדר 13 - 15 מיליארד ש"ח¹⁶. משרד הביטחון ציין מגבלות משפטיות ותקציביות ודיווח שבמהלך 2008 הושלמו 12 ק"מ בלבד מתוואי הגדר.

משטר ההיתרים והשערים: פלסטינים המתגוררים או המבקשים להיכנס לשטח הממוקם בין הגדר והקו הירוק זקוקים להיתר. באיזורים מסוימים שאינם מוגדרים כסגורים, פועל מנגנון של מעבר בכפוף לתיאום מראש והצגת תעודת זהות. גישת הפלסטינים לעברה השני של הגדר מנותבת דרך סדרה של שערים ומחסומים ייעודיים הנפתחים על בסיס יומי, עונתי או שבועי/עונתי.

מרכיבי הגדר: הגדר מורכבת מגדרות, תעלות, גדרות תיל, דרכי טשטוש (לזיהוי עקבות), מערכת בקרה אלקטרונית, דרכי פטרול ואיזור חיץ. כ-45 ק"מ מהגדר הבנויה מורכבים מלוחות בטון בגובה 8-9 מטרים המחברים באופן היוצר חומה, בייחוד באיזורים עירוניים דוגמת ירושלים, בית לחם, קלקיליה וטול כרם.

תוואי: עד כה אישר הקבינט הישראלי ארבעה תוואים של הגדר, ב-2003, 2004, 2005 ו-2006 (ראו סעיף "תיקונים לתוואי הרשמי של הגדר" (ר' עמ' 10). מפת התוואי הנוכחי פורסמה באפריל 2006 באתר האינטרנט של משרד הביטחון. (בכתובת www.seamzone.mod.gov.il). אורכה הכולל של הגדר הוא 709 ק"מ, כלומר יותר מפעמיים אורכו של קו שביתת הנשק משנת 1949 (הקו הירוק), העובר בין הגדה המערבית וישראל, שהינו 320 ק"מ.

התקדמות הבניה: 58.3% מהגדר כבר הושלמו, 10.2% נוספים מצויים בבניה ו-31.5% מצויים בתכנון אך טרם נבנו.

תפיסת אדמות: הקרקע לצורך בניית הגדר נתפסת מידי בעלי אדמות פלסטינים ע"י משרד הביטחון הישראלי מכוח צווים צבאיים. ברוב המקרים, הצווים נכנסים לתוקף בתאריך שבו הם נחתמים ונותרים בתוקף גם אם הם אינם מוגשים באופן אישי לבעלי הנכס. מרבית הצווים נותרים בתוקף למשך שלוש שנים וניתנים לחידוש. הקרקע המבודדת בצדה "הישראלי" של הגדר נותרת בחזקת רכוש הפרטי של בעליה.

אדמות מושפעות: הגדר תגרום לכידודם של כ-9.5% משטחי הגדה המערבית [בצידה הישראלי של הגדר], לרבות ירושלים המזרחית ושטח ההפקר.

מרחק מהקו הירוק: לאחר השלמת הבניה, כ-15% מהגדר ייבנו על הקו הירוק או בשטח ישראל ו-85%

האיזור המושפע

כאמור, אורכו הכולל של התוואי המתוכנן של הגדר הוא 709 ק"מ, יותר מפעמיים אורכו של קו שביתת הנשק משנת 1949 (הקו הירוק) שבין הגדה המערבית וישראל.

האיזור הממוקם בין הגדר והקו הירוק מהווה 9.5% משטח הגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית ושטחי ההפקר.

לאחר השלמת הבניה, יעברו כ-15% מתוואי הגדר על הקו הירוק או בישראל ו-85% אחוזים בתחומי הגדה המערבית.

האוכלוסיות המושפעות

אם בניית הגדר תושלם בהתאם לתוואי המתוכנן הנוכחי:

34 ישובים, המונים כ-35,000 פלסטינים בעלי תעודות זהות של הגדה המערבית, יהיו ממוקמים בין הגדר לבין הקו הירוק.

מרבית הפלסטינים בעלי תעודות זהות של ירושלים המזרחית יתגוררו אף הם בין הגדר והקו הירוק. יחד עם זאת, הישובים הפלסטיניים השוכנים בתוך הגבולות המוניציפליים הנוכחיים של ירושלים, כפר עקב ומחנה שועפט, מופרדים מירושלים המזרחית באמצעות הגדר.

כ-125,000 פלסטינים ימצאו עצמם מוקפים ע"י הגדר משלושה עברים. פלסטינים אלו מתגוררים ב-28 ישובים: באיזור הכפרים בידיה ובידו ובעיר קלקיליה.

8 ישובים נוספים השוכנים במובלעות א-זאויה וביר נבאלה, המונים כ-26,000 פלסטינים, יוקפו מארבעה עברים ע"י הגדר ויחברו אל יתר חלקי הגדה המערבית באמצעות מנהרה או כביש.

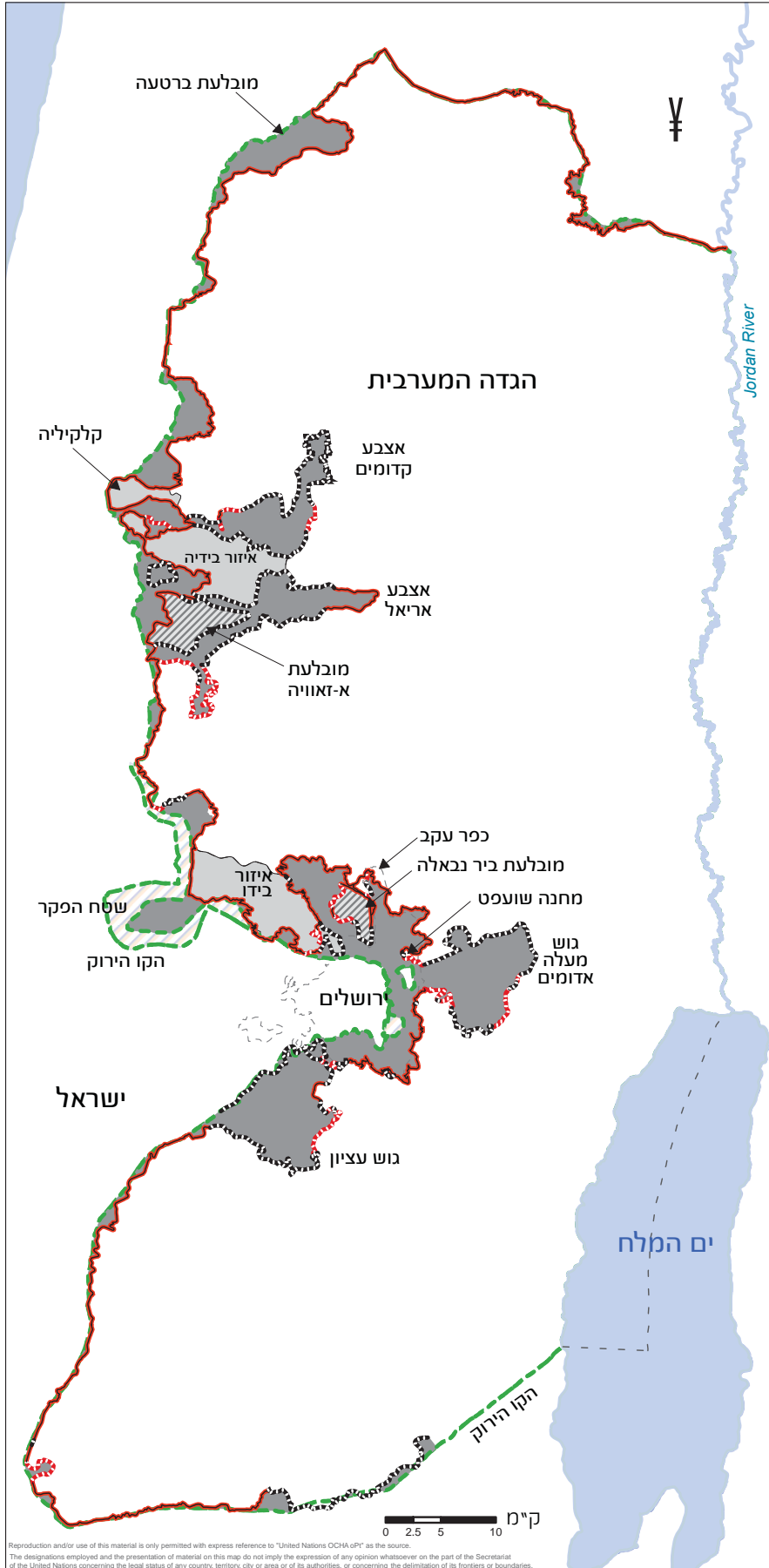
תוואי הגדר

— הושלם (413 ק"מ או 58.3%)

..... בבניה (73 ק"מ או 10.2%)

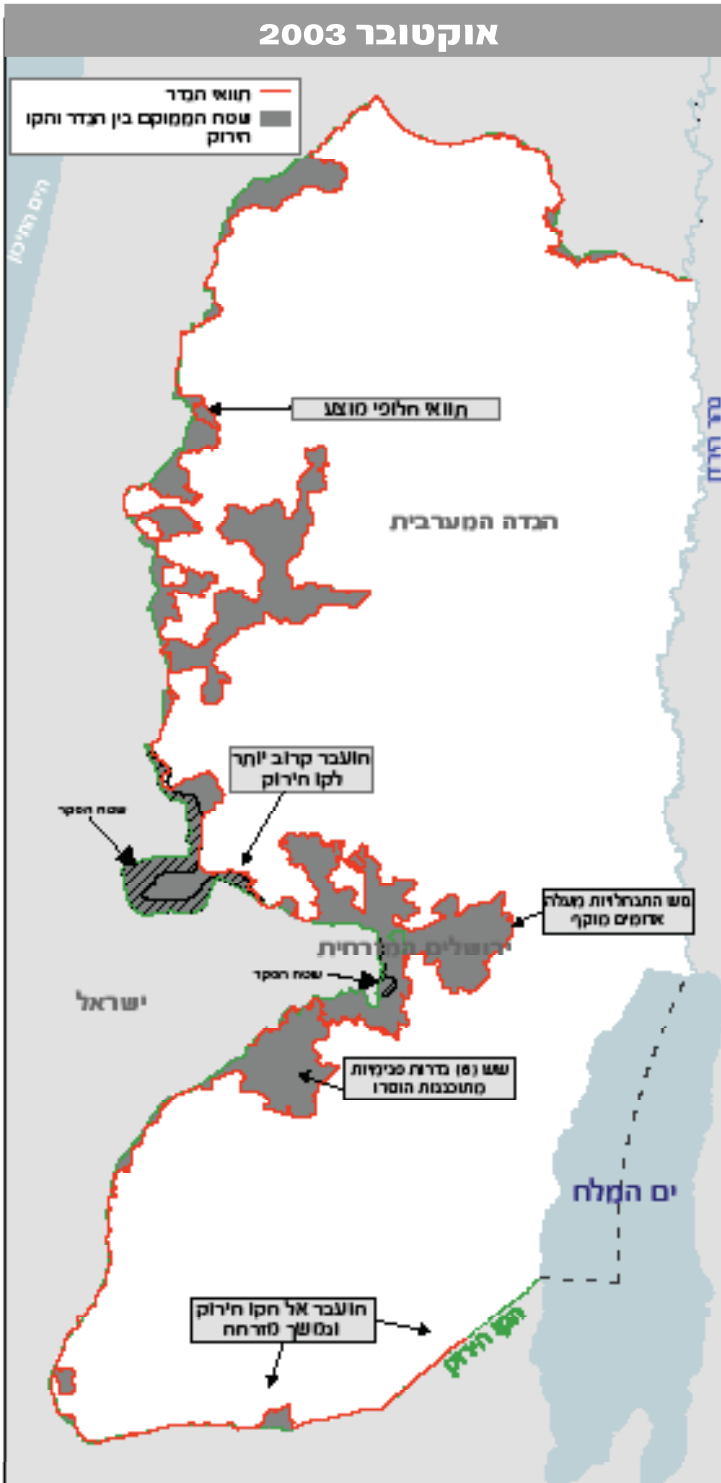
..... מתוכנן (223 ק"מ או 31.5%)

קרטוגרפיה וסמלי הגדר: מפת היחידה לניהול מידע (IMU) של המשרד לתאום עניינים הומניטריים - השטח הפלסטיני הכבוש (OCHA-OPT), יולי 2009
 מאגר מידע: (2000 MoPIC), עדכונים ע"י OCHA (2009)
 להערות, צרו קשר בדוא"ל: ochaopt@un.org, טל': +972 (02) 582-9962
 תוכנת אתר: http://www.ochaopt.org

Reproduction and/or use of this material is only permitted with express reference to "United Nations OCHA OPT" as the source.
 The designations employed and the presentation of material on this map do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Secretariat of the United Nations concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.

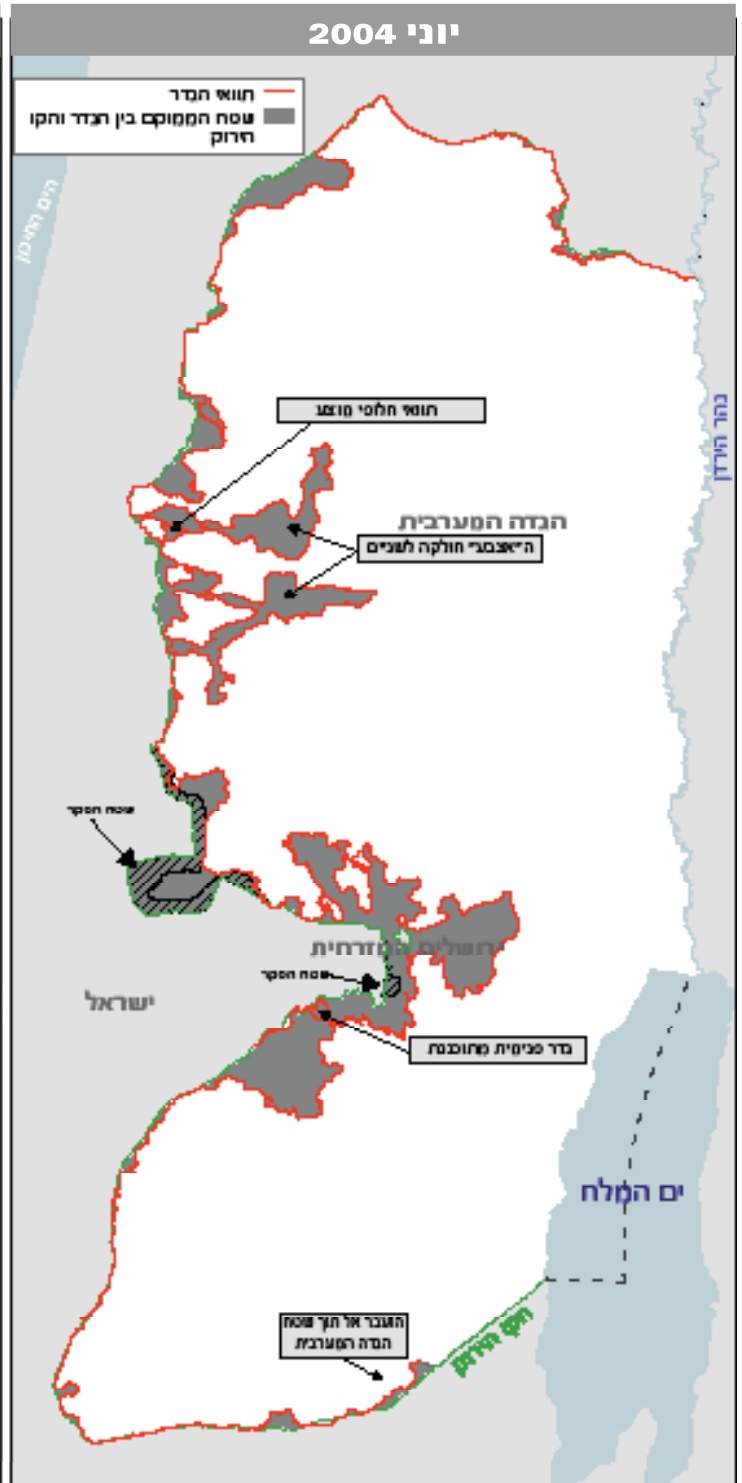
אוקטובר 2003

מאפיינים עיקריים

אורך: 638 ק"מ
 בניית הגדר בבקעת הירדן החלה
 "אצבע" קדומים/אריאל אחת
 גדרות פנימיות בנפות גינין, טולכרם, רמאללה ובית לחם
 אזור ירושלים "פתוח"
 הדרך הדרומית לחברון רחוקה מהקו הירוק

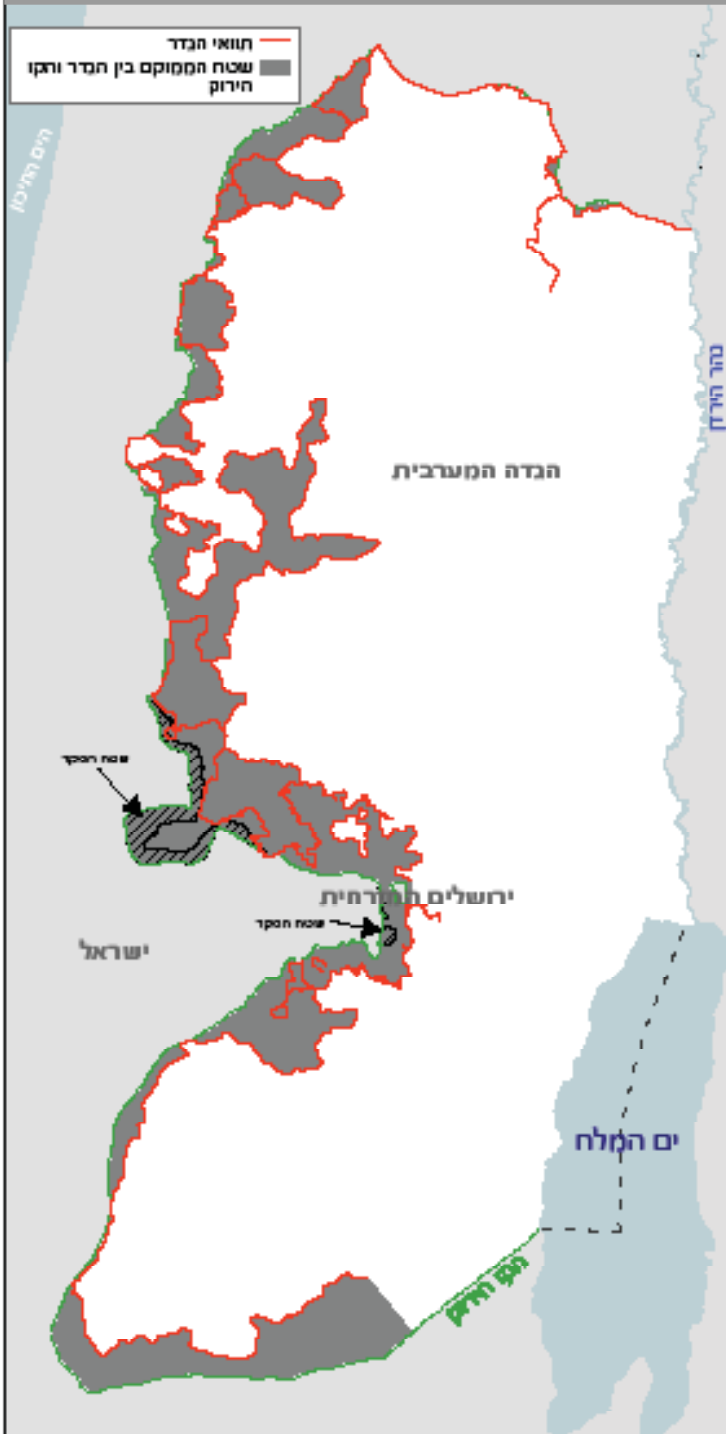
יוני 2004

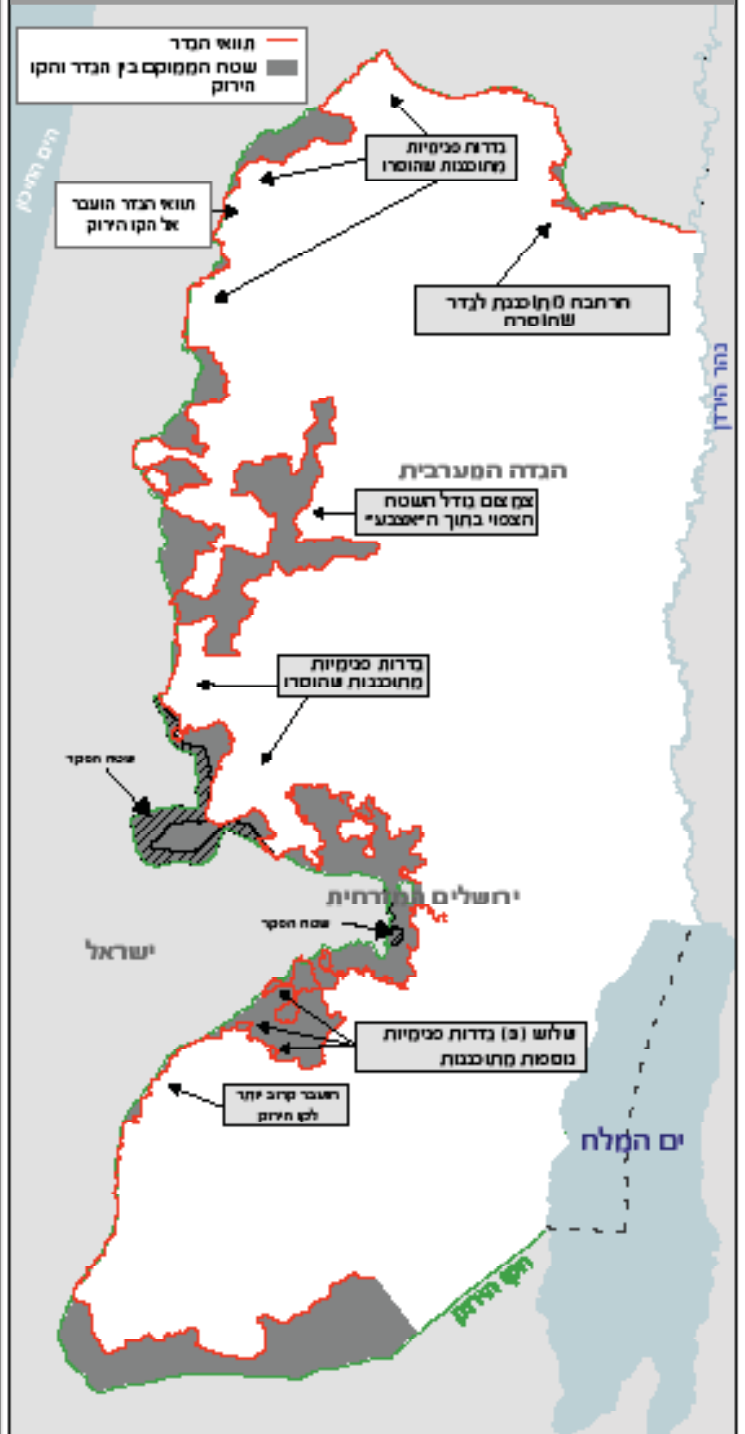
שינויים עיקריים

אורך: 622 ק"מ
 הגדר בבקעת הירדן הוסרה
 "אצבע" אריאל/קדומים הוצרה
 הוסרו גדרות פנימיות בנפות גינין, טולכרם ורמאללה
 נוספו גדרות פנימיות בנפת בית לחם
 תוואי הגדר הועבר לכיוון הקו הירוק במערב נפת חברון

פברואר 2005

אפריל 2006

שינויים עיקריים

אורך: 670 ק"מ
 "אצבע" אריאל/קדומים הוצרה עוד יותר
 הוסרו גדרות פנימיות בבית לחם
 ירושלים: נוספה "כועת" מעלה אדומים

תוואי הגדר הועבר לכיוון הקו הירוק בדרום נפת חברון

שינויים עיקריים

אורך: 703 ק"מ
 "אצבע" אריאל/קדומים חולקה לשתי "אצבעות"
 נוספו גדרות פנימיות בבית לחם (אל וולאג'ה)

מחסום חיזמה, אחת מנקודות המעבר המרכזיות המשמשות מתנחלים לכניסה אל ירושלים המזרחית. ניתן לראות ברקע את התנחלות פסגת זאב. צילום: ג'ון טורדאי 2007.

מאות דרכים חקלאיות כבר נקטעו ע"י הגדר, באופן המגביל את היכולת לעבד את האדמה והפוגע בפרנסת החקלאים. תוואי הגדר המתוכנן, בייחוד במקטעים המקיפים את "אצבעות" אריאל וקדומים, יוביל לחסימתן של עשרות דרכים חקלאיות נוספות (ראו פרופיל ומפה של נפת סלפית וה"אצבעות", עמ' 40-41).

הגדר מהווה גם את אחד הגורמים המרכזיים בביתור המתמשך של שטחי הגדה המערבית. תנועת הפלסטינים מנותבת במידה גוברת והולכת באמצעות כבישי "מרקם חיים" - כבישים משניים, מנהרות ומעברים תחתיים שנבנו או נסללו ע"י רשויות ישראל לשימוש הפלסטינים. כבישי "מרקם החיים" הראשונים נבנו ב-2004 במטרה לחבר בין העיר קלקיליה לבין הכפרים הממוקמים מדרום לה, אשר הופרדו ממנה ע"י הגדר.

נכון להיום, סללו רשויות ישראל דרכים חלופיות באורך כולל של כ-49 ק"מ, הכוללות מנהרות ומעברים תחתיים, במטרה לשקם את הרצף התעבורתי בין יישובים פלסטינים, אשר נותק כתוצאה מהקמת הגדר ותשתיות ישראליות שונות.

לפי הבנק העולמי, יחופש תנועה וגישה עבור פלסטינים בגדה המערבית איננו דבר שבשגרה כי אם היוצא מן הכלל¹⁷. הגדר, ומשטר ההיתרים והשערים הנילווה בה, ממלאים תפקיד מרכזי במערכת המגבילה את תנועת הפלסטינים, ברכב וברגל, ברחבי הגדה המערבית, לרבות ירושלים המזרחית. משטר זה מיושם באמצעות שילוב של מכשולים פיזיים (מחסומים, חסמי דרכים, הגדר) והגבלות מנהליות ומשפטיות (שטחים צבאיים סגורים, כבישים אסורים לתנועה, דרישות להיתרים).

ההתנחלויות הישראליות הן הגורם המשמעותי ביותר בעיצוב משטר הסגר, כפי שמשקפת החכיפה המשמעותית בין מיקום מכשולים למיניהם והמקומות שבהם מוטלות הגבלות גישה, ביניהן הגדר, לבין מיקומן של ההתנחלויות והדרכים המובילות אליהן. חלקו הארי של תוואי הגדר, כ-85%, עובר בתוך תחומי הגדה המערבית ומקיף 80 התנחלויות, אשר תהיינה ממוקמות בין הגדר והקו הירוק. על פי ממשלת ישראל, הגנת ההתנחלויות והמתנחלים מפני אלימות פלסטינית היא מטרה נוספת של הגדר¹⁸.

גישת הפלסטינים למקומות עבודה, לחינוך ולשירותי בריאות הושפעה לרעה כתוצאה ממשטר הסגר, והדבר גרם להידרדרות חדה של תנאי החיים בגדה המערבית. בנוסף להשלכותיה ההומניטריות המיידיות, משטר הסגר, ובייחוד הגדר, גובה מהפלסטינים מחיר ארוך-טווח המתבטא באובדן קרקעות ובחסימת נתיבי המעבר המסורתיים.

הגדר ומרכזים פלסטינים עירוניים: ירושלים המזרחית

רפואי (למעט רופאים) וחולים המגיעים אל בתי החולים של ירושלים המזרחית מכיוון צפון נאלצים לעבור במחסום קלנדיה, במקום במחסום חיזמה שהינו נוח יותר ועמוס פחות. האיחורים וההיעדרויות החוזרים ונשנים של אנשי הצוות הרפואי המתגוררים בגדה המערבית הופכים את ניהול שירותי הרפואה היועצת (רפואה מקצועית) והניתוחים – המהווה משימה מורכבת עבור כל בית חולים – לקשה עוד יותר. מספרם של תושבי הגדה המערבית העובדים בבתי החולים של ירושלים המזרחית מצוי במגמת ירידה: ב-2007, כ-70% (1,168 מתוך 1,670) מאנשי צוות בתי החולים של ירושלים המזרחית היו תושבי הגדה המערבית אולם נכון לחודש מרץ 2009, שיעור זה ירד ל-62.5% (915 מתוך 1,470)²¹.

העלייה שחלה במספר מכשולי הדרכים פוגעת גם ביכולתם של תלמידים ומורים להגיע לבתי הספר הפועלים בירושלים. בשכונות כגון אבו דיס, אל-עזריה וביר נבאלה המבודדות ע"י הגדר, הדרך מהבית אל הכיתה, שהייתה קצרה בעבר, עלולה להימשך עד שעתיים לכל כיוון.

הקמפוס המרכזי של אוניברסיטת אל-קודס הפועל באבו דיס איבד שליש משטחו כתוצאה מהקמת הגדר והוא מנותק כעת מהעיר. כמחצית מ-8,000 הסטודנטים הנוסעים מדי יום אל אבו דיס נאלצים כיום להשתמש בדרך עוקפת באורך 17 ק"מ, ולנסוע ביותר ממונית או אוטובוס אחד בכל כיוון, כדי להגיע אל הקמפוס.

הגישה של מוסלמים ונוצרים אל אתרי הפולחן המסורתיים בירושלים המזרחית מוגבלת אף היא. מאז האינתיפאדה השנייה, הטילו רשויות ישראל מגבלות גיל על פלסטינים המעוניינים להתפלל במסגד אל אקצה במהלך ימי השישי של חודש הרמאדאן. ב-2008, רק גברים מעל גיל 50 ונשים מעל גיל 45 הורשו להיכנס לירושלים ללא היתרים מטעם ישראל במהלך ימי השישי של חודש הרמאדאן. האוכלוסייה הפלסטינית הנוצרית של הגדה המערבית, אשר רבים ממנה מתגוררים בבית לחם, זקוקה גם היא להיתרים עונתיים מיוחדים כדי לחגוג את חגיה הדתיים בתחומי ירושלים²². כיוון שההיתרים תקפים לפרק זמן מוגבל, הנוצרים זקוקים להיתר שונה עבור כל אחד מהחגים.

בנוסף לפגיעה בקהילות הכפריות, המתוארת בהמשך, הגדר השפיעה לרעה גם על האיזורים העירוניים, בייחוד ירושלים ובית לחם. מאז 1993, זקוקים פלסטינים תושבי הגדה המערבית להיתרים כדי להיכנס לירושלים המזרחית ומאז תחילת האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000, חל גידול בכמות ההגבלות המנהליות והפיזיות המוטלות עליהם. לאחר השלמת חלק גדול מהגדר המקיפה את ירושלים המזרחית, מורשים בעלי ההיתרים להיכנס למזרח העיר אך ורק דרך שלושה מתוך 16 המחסומים הממוקמים לאורך הגדר, וזאת ברגל בלבד. תוקפם של ההיתרים מתבטל בכל פעם שמוטל סגר כללי, בדרך כלל במהלך חגי ישראל והתרעות ביטחוניות. כ-25% מתושביה הפלסטינים של ירושלים שוכנים ממזרח לגדר ומנותקים על ידי מהעיר; תושבים אלה נאלצים כיום לחצות מחסום כדי לזכות לגישה לשירותי חינוך, בריאות ואחרים הניתנים בירושלים המזרחית ושלחם הם זכאים מתוקף היותם תושבי ירושלים¹⁹.

הפלסטינים בגדה המערבית מסתמכים על שישה בתי החולים הלא-ממשלתיים הפועלים בירושלים המזרחית לקבלת שירותים רפואיים שוטפים, שירותי רפואה דחופה (פניית חירום לחדר מיון) שירותי רפואה מקצועית ברמה גבוהה, ובעיקר שירותי אישפוז והתערבויות כירורגיות ואחרות מיוחדות: טיפולי דיאליזה ואונקולוגיה בכיה"ח אוגוסטה ויקטוריה, ניתוחי לב פתוח בכיה"ח אל-מקאסד, טיפולים נירוכירורגיים וניתוחי עיניים בכיה"ח סיינט ג'וזף ויחידת טיפול נמרץ בפגים ויילודים בבית החולים של הצלב האדום ובאל-מקאסד. קבלת היתר גישה לבתי החולים של ירושלים המזרחית כרוכה בהליך ממושך וסבוך²⁰. במקרי חירום רפואיים, ניתן לקבל היתר באותו היום בעזרת ארגון הסהר האדום הפלסטיני, אולם תהליך זה כרוך בתיאום עם משרד התיאום והקישור (DCL) הישראלי, בקבלת אישור מעבר דרך מחסום ספציפי ובהעברת חולים בנוהל "גב-אל-גב" בין אמבולנסים, כיוון שכלי רכב בעלי לוחית זיהוי פלסטינית, לרבות אמבולנסים, אינם מורשים להיכנס לירושלים. במהלך 2008, 48% מכלל המטופלים בבתי חולים בגדה הופנו ע"י משרד הבריאות הפלסטיני לקבלת טיפול בבתי החולים של ירושלים המזרחית, לעומת 26% במהלך 2006, כך שהגבלות הגישה משפיעות על מספר גדל והולך של חולים.

תנאי קבלת ההיתרים והגבלות אחרות חלים גם על אנשי הצוות הרפואי העובדים בששת בתי החולים. אנשי צוות

הגדר חוצה את כביש ירושלים-רמאללה, ומנתקת את א-ראם מירושלים המזרחית. צילום: פטריק צול

בידודה הגובר והולך של ירושלים מיתר חלקי הגדה המערבית מסמל את סופו של מעמדה ההיסטורי של העיר כ"מרכז של פעילות כלכלית וחברתית פלסטינית"²³. במהלך שנות השבעים המוקדמות, החל היישוב א-ראם להתפתח כמרכז של מגורים ומסחר ורבים מבין תושבי ירושלים רכשו ושכרו בו דירות וחנויות. למרות שהיישוב ממוקם ממש מחוץ לגבולותיה המוניציפליים של ירושלים, אותם הגדירה ישראל, הוא שכן במיקום אסטרטגי לצד כביש ירושלים-רמאללה. כיום, הגדר עוברת במרכזו של כביש היסטורי זה, ומנתקת את א-ראם מירושלים. סגירת שער הגדר בדאחיית אל-בריד בכברואר 2009 אילצה את תושבי ירושלים לבצע עיקוף ארוך, דרך מחסום קלנדיה או חיזמה, כדי להגיע לא-ראם.

מתוך 1,650 בתי העסק המסחריים הרשומים שפעלו בא-ראם ב-2006, סגרו את שעריהם 730. גובה הפקדת הביטחון הדרושה כדי לשכור בית עסק צנח מ-25,000 ש"ח למ"ר ל-6,000 - 10,000 ש"ח. מרבית המשקיעים שאינם תושבי א-ראם עזבו את האיזור. מחיר השכירות בא-ראם צנח גם הוא מכ-1,500 ש"ח ל-700 ש"ח עבור דירה בגודל 12090 מ"ר. דירה בגודל דומה, שמחירה היה בעבר 250,000 ש"ח, עולה כיום 120,000 - 150,000 ש"ח והדרישה לדירות אלו מצומצמת. בנק הנדל"ן סגר את הסניף שהפעיל בא-ראם ב-2007. מספר רב של ארגונים בינלאומיים וחברתיים עזבו גם הם את א-ראם לאחר השלמת הגדר באיזור²⁴.

תופעה זו קיימת גם באיזורים אחרים של הגדה המערבית, אשר שימשו בעבר כמרכזי מסחר עבור תושבי ירושלים המזרחית - לפני שנותקו ע"י הגדר. בכיר נבאלה, לדוגמה, נסגרו יותר ממחצית מתוך 1,000 בתי המסחר, ובאבו דיס נסגרו לפחות 40 מתוך 50 החנויות שפעלו באיזור ראס קובסא, הממוקם לאורך הכביש הראשי שבין אבו דיס וראס אל עמוד²⁵.

הגדר ומרכזים פלסטינים עירוניים: בית לחם

שכנותיה של בית לחם, בית ג'אלה ובית סחור, הושפעו גם הן מבניית הגדר ומהתוואי המתוכנן. בית ג'אלה עומדת לאבד 3,000 דונמים של קרקע מעובדת אשר עצי המשמש, הזית, התאנה והשקד הנטועים בה מהווים מקור פרנסה חשוב עבור החקלאים המקומיים. בנוסף לכידודם של משאבים חקלאיים נדירים, הדבר יגביל עוד יותר את התרחבות האורבנית העתידית של בית ג'אלה. בבית סחור, הגדר, שבנייתה באיזור הושלמה, מבודדת מטעי זיתים שאליהם ניתן להגיע כיום דרך שני שערים בלבד, הנפתחים למעבר בעלי האדמות הפלסטינים במהלך מסיק הזיתים השנתי בלבד. במידה והגדר באיזור זה תושלם כמתוכנן, תוואי הגדר המקיף את גוש עציון בחלקה המערבי של הנפה יגרום לכידוד העורף החקלאי של בית לחם, יצמצם עוד יותר את האיזור העירוני ויגביל את פוטנציאל ההתרחבות האורבנית לצורכי דיור ותעשייה.

כתוצאה מהגדר ומהגבלות פיזיות ובירוקרטיות נוספות, השטח היחיד שנותר להתרחבות של האיזור העירוני של בית לחם לצורכי דיור ותעשייה שוכן בחלקה הדרומי. כ-350 דונמים הוקצו להקמת איזור תעשייה חדש בחאלת אל באד שבאיזור העירוני הדרום מערבי. מיזם זה יכול איזור לתערוכות, מרכז הכשרה ומרכז ייצור ואריזה, בנוסף להיכל ספורט שישרת את הנפה כולה. בית המטבחיים של בית לחם, הממוקם כיום במרכזו של איזור מגורים צפוף, יעבר גם הוא אל איזור התעשייה החדש²⁶.

הגדר, שבנייתה באיזור הושלמה, חודרת לעומק של שני ק"מ בתוך תחומי העיר בית לחם, מקיפה את קבר רחל ומנתקת את עורק התנועה הראשי אל ירושלים. האיזור המסחרי הסמוך לקבר רחל, שהיה שוקק בעבר, ספג מכה קשה ורוב החנויות ובתי העסק סגרו את שעריהם או עברו מהאיזור.

התיירות והצליינות הן הבסיס המסורתי של כלכלת בית לחם והן מספקות תעסוקה בבתי מלון, מסעדות, סוכנויות נסיעות, חנויות מזכרות ובתי מלאכה. ענף התיירות דעך באופן משמעותי עם תחילת האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000, הטלת משטר הסגר, כיבושה מחדש של בית לחם ב-2002, בניית הגדר והמחסור בהיתרים הנחוצים למדריכי התיירים המקומיים. ב-2004, הועסקו בבתי המלון של בית לחם 94 עובדים, לעומת 393 ב-2000.

מספר התיירים גדל באופן משמעותי ב-2008 כאשר ביקרו במקום יותר מ-800,000 תיירים זרים, בעיקר עקב הקריאה שפרסמו כנסיות וארגוני דת לצליינים לבוא ולבקר בבית לחם. יחד עם זאת, ניתן לייחס חלק גדול מהשיפור בענף התיירות למבקרי יום, אשר בפועל השתכנו בבתי מלון בירושלים והגיעו לבית לחם לביקור קצר בלבד. מתברר כי כ-45% בלבד מהתיירים שביקרו בעיר בילו את הלילה בבית לחם ותרמו תרומה משמעותית יותר לכלכלה המקומית. יתרה מכך, בית לחם מפיקה תועלת מועטה בלבד מתיירות כנים - רק 65,000 פלסטינים ביקרו בה במהלך 2008 - או מתיירים פלסטינים אזרחי ישראל, מתוכם ביקרו במקום כ-15,000 בלבד במהלך אותה שנה.

הגדר בסמוך לקבר רחל: רוב החנויות סגרו את שעריהן או עצבו את המקום. צילום: פטריק צול

של מורים בעלי אישור. מנגנון ההיתרים ושיטת הרשימות מתגלים כבעייתיים כאשר מתעורר צורך במורה מחליף או זמני, באנשי תחזוקה או אנשי מקצוע מתחומים אחרים.

למרות שברוב המקרים, מחסומי האיזור הסגור נפתחים למשך יותר שעות מהשערים החקלאיים, השערים המשמשים את הקהילות הגדולות ביותר נסגרים במהלך הלילה. הדבר יוצר בעיות במקרי חירום רפואיים. מסקר שנערך ב-2007 מטעם OCHA ו-UNRWA ב-15 איזורים סגורים בצפון הגדה המערבית עולה שלשבע קהילות אין גישה לשירותי בריאות ראשונית מקומיים ורק קהילה אחת זוכה לגישה לשירותי חירום במשך 24 שעות ביממה. שבע קהילות דיווחו על מקרי חירום רפואיים שהתרחשו כתוצאה משעות פתיחת השערים המוגבלות ועל מקרי מוות כתוצאה מתאונות שהתרחשו במהלך הלילה, בעת שהמחסום היה סגור²⁹. בתשע קהילות דווח שנשים הרוות יוצאות את האיזור הסגור שבועות לפני תאריך הלידה המתוכנן כדי להבטיח לעצמן גישה לטיפול רפואי הולם. (ראו מסגרת "עזון עתמה").

פגיעה ביחסים משפחתיים וחברתיים

הגדר מקשה גם על קיום קשרים חברתיים ומשפחתיים תקינים. קרובי משפחה וחברים המעוניינים לבקר בקהילות האיזור הסגור זקוקים להיתרי מבקר, והבקשות לקבלתם נדחות לעתים קרובות. כתוצאה מכך, חגים דתיים, חתונות, לוויות וטקסי אשכבה נערכים ללא נוכחותם של בני המשפחה המורחבת (ראו "חתונה באיזור הסגור"). מצב זה משפיע גם על דפוסי הנישואין המסורתיים. באופן מסורתי, נשים עוברות להתגורר באיזור מגוריו של הבעל לאחר החתונה אולם הורים רבים מתקשים לתת את ברכתם לנישואים שיוכילו לכידודה של בתם ויאלצו אותם להשיג היתר כדי לבקר אותה ואת בני משפחת בעלה המתגוררים באיזור הסגור.

בצפון הגדה המערבית, השטח הממוקם בין הגדר והקו הירוק הוכרז איזור סגור מכוח צו צבאי באוקטובר 2003. באיזור הסגור מתגוררות 15 קהילות המונות כ-10,000 פלסטינים וכן מספר משפחות מבודדות נוספות. פלסטינים בני 16 ומעלה זקוקים להיתר 'תושב קבע' מטעם רשויות ישראל כדי להמשיך להתגורר באיזור הסגור²⁷. תקנה זו אינה חלה על אזרחי ישראל ומתנחלים המתגוררים באיזור, על תיירים או אנשים ממוצא יהודי.

היתר 'תושב קבע' מוענק לשהייה באיזור הסגור בלבד. בעלי ההיתר אינם מורשים להיכנס לישראל, למרות שהם מתגוררים בצדה "הישראלי" של הגדר ולא קיימים מכשולים פיזיים המונעים מהם לחצות את הקו הירוק.

בשנים קודמות, לא הוענקו היתרי תושב קבע למיעוט מקרב הפלסטינים תושבי האיזור הסגור. הדבר הגביל את יכולתם לעזוב את קהילותיהם כיוון שהמעבר אל יתר חלקי הגדה המערבית מנותב דרך מחסומים ושערים מאוישים²⁸. נראה שחריגות אלו תוקנו: כפי שמפורט בהמשך, הקושי העיקרי העומד כיום בפני הפלסטינים כרוך בהשגת היתרי מבקר, להם זקוקים כל הפלסטינים שאינם תושבי האיזור הסגור, ובייחוד חקלאים, וזאת על מנת להיכנס לאיזור הסגור הממוקם בחלקה הצפוני של הגדה המערבית.

גישה מוגבלת לחינוך ושירותי בריאות

למרות שקהילות השוכנות באיזור הסגור זוכות בדרך כלל (אם כי לא תמיד) לגישה לאדמותיהן, שירותי חינוך ובריאות מוענקים בהיקף מצומצם בלבד בשטח שבין הגדר והקו הירוק (ראו טבלת קהילות האיזור הסגור, עמ' 19). ילדים, חולים ועובדים נאלצים לעבור דרך המחסומים שלאורך הגדר כדי להגיע לבתי ספר, מרכזים רפואיים ומקומות עבודה וכדי לקיים קשרים משפחתיים וחברתיים.

בחלק מהאיזורים, סיפקו רשויות ישראל אוטובוסים להסעת הילדים לבתי ספר הפועלים בצדה "הפלסטיני" של הגדר, אם כי במקרים מסוימים הילדים ממשיכים לחצות את הגדר ברגל.

לעתים קרובות, מורים ועובדים אחרים של מערכת החינוך מתגוררים מחוץ לאיזור הסגור ולכן הם זקוקים להיתרי מבקר כדי להגיע למקום עבודתם. בחלק מהמחסומים דרישה זו אינה מיושמת והחיילים מחזיקים בידיהם רשימה

צילום: ג'ון טורדאי

קהילת עזון עתמה מונה 2,000 תושבים המתגוררים בין הגדר והקו הירוק בנפת קלקיליה. נקודת המעבר היחידה אל יתר חלקי הגדה המערבית היא מחסום המנוהל ע"י כוחות צה"ל, אשר נסגר מדי יום בין השעות 06:00 - 22:00. סגירת המחסום בשעות הלילה בעייתית בייחוד עבור נשים הכורעות ללדת.

בממוצע, נולדים מדי שנה חמישים תינוקות בעזון עתמה. במקום אין בית חולים או שירותים רפואיים הזמינים במשך 24 שעות ביממה, רק מרפאה ראשונית בסיסית הפועלת במשך שעתיים ביום. כדי להבטיח גישה לטיפול רפואי הולם כשאישה כורעת ללדת, מרבית הנשים ההרות עוזבות את הכפר חודש לפני תאריך הלידה המתוכנן ועוזבות את ללון בבתים של קרובי משפחה הממוקמים מחוץ לקהילה. לעתים קרובות הן חוזרות במהלך היום כדי לטפל במשפחותיהן. בין ינואר ותחילת יוני 2007, באו לאוויר העולם 33 תינוקות: 20 נולדו מחוץ לעזון עתמה. 13 התינוקות הנותרים נולדו בבית ללא נוכחות של רופא או מיילדת מקצועית.

ב-15 בדצמבר 2007 בשעה 03:00 בלילה, לפני פתיחת המחסום, החלה בנאן איסמעיל יעקוב יוסף, תושבת בת 29, לחוש צירי לידה. גישה וחותרתה ליוו אותה אל המחסום, שם הם עוכבו במשך שעה שבמהלכה הם ניהלו ויכוח עם החיילים. הם הורשו בסופו של דבר לחצות את המחסום אולם כתוצאה מהעיכוב, הלידה התרחשה במכוניתם. הם המשיכו לכפר חבלה הסמוך לקלקיליה, שם טופלו האם והתינוקת שנולדה זה עתה ע"י מיילדת, ושרדו את האירוע. בנאן נזקקה לשני ניתוחים כתוצאה מסיבוכים שלאחר הלידה.

מקרה מבחן: חתונה באיזור הסגור

ביוני 2008, נישאו מונר וסנאע עודה בכפר וואדי א-ראשה, אחת מחמש הקהילות הפלסטיניות המבודדות באיזור הסגור המקיף את התנחלות אלפי מנשה שבנפת קלקיליה. יותר מאלף בני אדם הוזמנו להשתתף בטקס החתונה. לאחר תיאום שנערך בין מועצת הכפר ורשויות ישראל, הובטח למארגני החגיגות שהאורחים יורשו להיכנס לאיזור הסגור על בסיס רשימת בעלי אישורים שתימצא במחסום. נשכרה להקה, נשחט כבש ויותר מ-30,000 שר הושקעו במזון ובהכנות נוספות לחגיגה, שנועדה להימשך יומיים.

ביום החתונה, רק 30 מבין המוזמנים נכללו ברשימת בעלי האישורים שהועברה למחסום. 11 מבין דודיו ודודותיו של החתן וכן סבו בן ה-93 לא הורשו להיכנס בטענה שפלסטינים שאינם תושבים אינם מורשים להיכנס לאיזור הסגור. מתוך אלף המוזמנים הצליחו 150 איש בלבד, רובם תושבי ואדי א-ראשה, לקחת חלק החתונה. למחרת החתונה נאלצו המארגנים לחלק את המזון העודף לשכנים.

באיזורים אחרים מתכננות רשויות ישראל, או אף החלו, לשנות את תוואי הגדר כך שחלק מהקהילות המבודדות - חירבת ג'בארה ושלושה מתוך חמישה הכפרים הממוקמים במובלעת אלפי מנשה - יחוברו מחדש ליתר חלקי הגדה המערבית, בעוד שההתנחלויות שאליהן הם צורכו יישארו בצדה "הישראלי" של הגדר. למרות שהדבר עשוי לשחרר קהילות אלו מהקיפאון הבירוקרטי והחברתי שבו הן שרויות כיום בשל מיקומן באיזור הסגור, הרי שהזנת תוואי הגדר תגרום להשמדת עצים ומשאבים נוספים עקב יישור הקרקע הכרוך בשינוי התוואי. בשני המקרים, הקהילות "שיוחזרו" לגדה המערבית ינותקו מחלק גדול מאדמותיהן, שהינן נגישות כיום, ויאלצו להתמודד עם הגבלות בתחום ההיתרים והשערים המפורטות בסעיף הבא.

נכון ליולי 2009, מתגוררים כ-10,000 פלסטינים בין הגדר והקו הירוק. אם וכאשר הגדר תושלם כמתוכנן, כ-35,000 פלסטינים תושבי הגדה המערבית, שרובם מתגוררים בנפת בית לחם, ימצאו עצמם במצב זה (בנוסף למרבית תושבי ירושלים הפלסטינים). כתוצאה מתוואי הגדר המקיף את גוש עציון ינותקו מהמרכז העירוני בכית לחם תשע קהילות חקלאיות, המונות כ-22,000 נפש. רשויות ישראל הכריזו שמשטר ההיתרים לא יוחל על פלסטינים המתגוררים או הנכנסים לאדמות באיזור זה, למרות שהאיזור מיושב בצפיפות וגדול בהרבה מהאיזורים הסגורים שבהם משטר ההיתרים חל כעת. אם באיזור זה ניתן שלא להטיל משטר היתרים, הדבר מעלה את השאלה מדוע נדרשים היתרים באיזורים אחרים של הגדה המערבית, ואף מעורר ספקות לגבי הטענה שמשטר ההיתרים באיזור הסגור בצפון הגדה הוא האמצעי היחיד להבטחת הביטחון³⁰.

מחסום מזמוריה על רקע כפר נועמן השוכן באיזור הסגור. צילום: פטריק צול

טבלת קהילות האיזור הסגור

איזור	מחסום מס'	בריאות וחינוך	חברה וכלכלה	יבוא/שירותים
גינין				
מובלעת ברטעה: 7 איזורים, מופרדים מהגדה המערבית. אוכלוסייה: 5,600	ריחן-ברטעה (356): 05:00 - 21:00 חברת אבטחה פרטית מבצעת חיפושים גופניים, בכלי רכב ובסחורות. במקום פועלים נעשה שימוש בגלאי מתכות ומכשירים נוספים. טורא (300): 06:30 - 11:00 01:00 - 12:30 היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: שירותים בסיסיים פרטיים ועל הרש"פ. נשים הרות יוצאות את המובלעת לפני תאריך הלידה בשל עיכובים ממושכים וסגירת השערים כלילה. נדרש תיאום לצורך כניסת אמבולנסים, תרופות וחיסונים. צוותים UNRWA רפואיים יצונית חלוקה של אינם מורשים להיכנס מאז ספטמבר 2007. חינוך: 4 בתי ספר של הרש"פ. כ-20 תלמידים משתמשים בשער טורא כדי להגיע לבתי ספר בצד "הפלסטיני" של הגדר. 140 סטודנטים לומדים באוניברסיטה.	חברה: קרובי משפחה המתגוררים בצד "הפלסטיני" זקוקים להיתרי אכליהם וכו'. כלכלה: במקום פועלים מפעלים וחנויות. חנויות של ערבים ישראלים פועלות במערב ובמזרח ברטעה. סוחרים הגדה המערבית זקוקים להיתרי "מסחר" מיוחדים כדי להיכנס למובלעת.	רק 42 משאיות קטנות מורשות להיכנס למובלעת. בע"ח ובשר קפוא מהגדה המערבית אינם מורשים להיכנס. מספר הביצעים מוגבל ל-4 לאדם ליום. כניסת דלק מהגדה אינה מותרת ויש לרכוש מישראל. תוספת משמעותית לפרק הזמן הנדרש לגישה לשירותים מוניציפליים.
טול כרם				
מלת עיסא: 7 משפחות מבודדות מיתר הכפר ע"י הגדר. אוכלוסייה: 84	מלת עיסא דרום (526): 06:00 - 24:00 היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: אין שירותים רפואיים. נדרש תיאום לצורך כניסת אמבולנסים. נשים הרות יוצאות לפני תאריך הלידה. חינוך: 20 ילדים צועדים לביה"ס ועוברים נהלי בידוק בשער.	חברה: כנ"ל כלכלה: אין חנויות ושירותים זמינים.	כניסת מוצרי חלב, בשר וביצעים מוגבלת. ספקי שירותים זקוקים להיתר כניסה. תוספת משמעותית לפרק הזמן הנדרש לגישה לשירותים מוניציפליים.
שוויקה: משפחה אחת מבודדת מיתר הכפר. אוכלוסייה: 8	שוויקה (664): 24 שעות היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: אין שירותים רפואיים. נדרש תיאום לצורך כניסת אמבולנסים. חינוך: 2 סטודנטים עוברים מדי יום לטול כרם.	חברה: כנ"ל כלכלה: אין חנויות ושירותים זמינים.	דרוש תיאום, לא דווח על בעיות משמעותיות. תוספת משמעותית לפרק הזמן הנדרש לגישה לשירותים מוניציפליים.
גיבארה: שינוי תוואי הגדר יעביר את הכפר לצדה "הפלסטיני". אוכלוסייה: 365	גיבארה (753): 24 שעות היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: אין שירותים רפואיים. חינוך: אין מוסדות חינוך.	חברה: כנ"ל, התושבים דיווחו על ביטול נישואים מתוכננים. כלכלה: חנות מכולת בסיסית אחת. מספר הלולים צנח מ-10 ל-2.	כניסת מוצרי חלב, בשר וביצעים מוגבלת. ספקי שירותים זקוקים להיתר כניסה. תוספת משמעותית לפרק הזמן והעלות הנדרשים לגישה לשירותים מוניציפליים.
קלקיליה				
ערב א-רמאדין א-שמאלי: קהילה בדואית. אוכלוסייה: 170	צופין (1037): 24 שעות ביממה. היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: אין שירותים רפואיים. חינוך: אין מוסדות חינוך. התושבים דיווחו על 7-7 נערות (גילאי 10 - 15) נשרו מבית הספר בעקבות הבדיקות במחסום.	חברה: כנ"ל, התושבים דיווחו על ביטול נישואים מתוכננים. כלכלה: אין חנויות ושירותים זמינים.	כניסת מוצרי חלב, בשר וביצעים מוגבלת. כניסת מספוא לבע"ח ומיכלי דלק מוגבלת. תוספת משמעותית לפרק הזמן הנדרש לגישה לשירותים מוניציפליים.
מובלעת אלפי מנשה: 5 קהילות. אוכלוסייה: 1200 שינוי תוואי הגדר יעביר 3 קהילות לצדה "הפלסטיני".	ראס עטייה (1351): 05:30 - 17:30 גילגוליה (109): 24 שעות ביממה. היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: אין שירותים רפואיים. נשים הרות יוצאות את המובלעת לפני תאריך הלידה. חינוך: בית ספר יסודי של הרש"פ בכפר א-דבעה. אוטובוס לתלמידים. 3 קהילות דיווחו על נערות שנשרו מביה"ס כתוצאה מהגדר. בדואים רבים אינם נשארים במערכת החינוך.	חברה: כנ"ל, תושבי א-דבעה דיווחו על ביטול נישואים מתוכננים. כלכלה: אין חנויות ושירותים זמינים.	בעלי החנויות בכל אחת מהקהילות מכניסים מצרכים נחוצים. ספק הדלק נושא היתר כניסה. תוספת משמעותית לפרק הזמן הנדרש לגישה לשירותים מוניציפליים.
עזון עתמה: אוכלוסייה: 2000	עזון עתמה (1459): 06:00 - 22:00 חיפושים כמו במובלעת ברטעה. היתרי תושב ומבקר: נדרשים היתרי מבקר.	בריאות: שירותים רפואיים בסיסיים. נשים הרות יוצאות את המובלעת לפני תאריך הלידה. חינוך: ילדים ומורים מהכפרים המקיפים את המובלעת מגיעים לבית ספר הפועל בתחומה. שמוותיהם חייבים להופיע ברשימה הנמצאת במחסום.	חברה: כנ"ל כלכלה: כניסת טכנאים וספקי שירותים מותנית בתיאום מראש.	שמות ספקים של מוצרי חלב, בשר ועוף רשומים בשער. תוספת משמעותית לפרק הזמן הנדרש לגישה לשירותים מוניציפליים.
בית לחם				
נועמן: סופח באופן חד צדדי לירושלים ב-1967. אוכלוסייה: 173 לתושבים הונפקו תעודות זהות של הגדה המערבית, לא של ירושלים.	מזמוריה: 24 שעות ביממה. היתרי תושב ומבקר: שמות התושבים רשומים במחסום נדרשים היתרי מבקר.	בריאות: אין שירותים רפואיים. חינוך: אין בית ספר. הילדים צועדים ברגל ועוברים נהלי בידוק במחסום כדי להגיע לאוטובוסים המתקשים להיכנס לאיזור הסגור.	חברה: כנ"ל כלכלה: אין חנויות ושירותים זמינים.	למרות שהוא ממוקם בתחומי ירושלים, העירייה מסרבת לספק שירותים חיוניים לתושבים ה"בלתי חוקיים". כניסת מוצרי חלב, בשר וביצעים מוגבלת.
חברון				
בית יתיר: אוכלוסייה: 50	בית יתיר: 24 שעות ביממה. היתרי תושב ומבקר: נדרשים	בריאות: אין שירותים רפואיים. חינוך: אין בית ספר. 10 ילדים צועדים ברגל ועוברים נהלי בידוק במחסום בדרכם לביה"ס ובחזרה.	חברה: כנ"ל כלכלה: אין חנויות ושירותים זמינים.	נכון ליוני 2009, לא הוענקו היתרי תושב קבע ל-35 תושבים. כניסת מוצרי חלב, בשר וביצעים מוגבלת. כניסת מספוא לבע"ח, מיכלי מים ודלק מוגבלת.

ההשלכות ההומניטריות של הגדר: הגבלת הגישה לאדמות ולמקורות פרנסה

באוקטובר 2003. בנוסף לדרישה להיתר תושב קבע החלה על פלסטינים המתגוררים באיזור הסגור, כל הפלסטינים בגיל 12 ומעלה שאינם תושבי איזור זה והמעוניינים להיכנס אליו חייבים להשיג היתרי מבקר. על אלו נמנים גם חקלאים פלסטינים. בינואר 2009 הורחב האיזור הסגור לחלק או לכל האיזורים שבין הגדר והקו הירוק בנפות סלפית, רמאללה, בית לחם וחברון, ולאיזורים שונים המשתרעים בין הגדר וגבולותיה המוניציפליים של ירושלים, שאותם הגדירה ישראל. מעתה יידרשו היתרי מבקר באיזורים אלו והם יחליפו את המנגנון שהיה נהוג עד היום, שבמסגרתו הייתה הגישה לאיזור המבודד ע"י הגדר מותנית בהצגת תעודת זהות התואמת את רשימת השמות השמורה בשערים, אשר נפתחים על בסיס תיאום מראש עם משרד התיאום המחוזי (DCL) הישראלי.

מאז הקצאת ההיתרים הראשונה בשנת 2003, הוחמרו התנאים לקבלת היתרי מבקר (או לחידוש היתר קיים). הפונים נדרשים לעמוד בשיקולים הביטחוניים הנחוצים להקצאת היתרים מטעם ישראל, וכן להוכיח "זיקה לקרקע" הממוקמת באיזור הסגור. התנאי האחרון בעייתי במיוחד משום שהוא כרוך בדרך כלל בהמצאת מסמכי בעלות או מסי מקרקעין - טאבו או איחראג' קייד/מאלייה (מסמך המיסוי על הקרקע מתקופת השלטון העותומני או הירדני).^v בגדה המערבית, בה מרבית האדמות לא נרשמו באופן רשמי, הבעלות הועברה בירושה לדור הבא בשיטות מסורתיות שאינן כוללות מסמכי ירושה רשמיים (ראו מסגרת "רישום מקרקעין בגדה המערבית"). דרישות נוספות אלו סותרות את נוהגי החקלאות המסורתיים, שבמסגרתם נוטלים בני המשפחה המורחבת חלק בשתילה, בקציר ובתחזוקת הקרקע.

השלכותיה של הגדר הינן חמורות במיוחד עבור הקהילות הפלסטיניות החקלאיות. השפעתה נובעת, בין היתר, מההרס שנגרם לעצים, יבולים ומערכות השקיה ע"י מערכת הגדרות האלקטרוניות, דרכי הפטרול, התעלות ואיזורי החיץ העוברת דרך השטחים החקלאיים של הפלסטינים. יתירה מכך, התוואי הפולשני של הגדר, העובר דרך שמונה מתוך 11 נפות הגדה המערבית, מבודד את המשקים החקלאיים, החממות, אדמות המרעה ומקורות המים של עשרות אלפי פלסטינים. במסגרת סקר שנערך ב-2007 מטעם OCHA ו-UNRWA, זוהו 67 קהילות בצפון הגדה המערבית, המונות לפי הערכות 222,000 נפש, שאדמותיהן מבודדות באיזור הסגור שבין הגדר והקו הירוק.³¹

המגזר החקלאי מייצג 11 - 20 אחוזים מהכלכלה הפלסטינית, ומעסיק כ-15 אחוזים מכוח העבודה הפורמלי ועד 39% מכוח העבודה הבלתי פורמלי.³² כ-80% מהפלסטינים הינם בעלי אדמות, המוחזקות באופן קולקטיבי ע"י המשפחה המורחבת.³³ בשנים האחרונות, היעדר הגישה לשוק העבודה הישראלי והקשחת הגבלות התנועה בתוך תחומי הגדה המערבית הובילו להסתמכות מוגברת על החקלאות כמקור הכנסה. לפי הבנק העולמי, הגדר משפיעה על כ-170,000 דונמים של אדמה חקלאית פורייה, כלומר על כ-10.2% מכלל השטחים המעובדים בגדה המערבית, המניבים ערך כלכלי של 38 מיליון דולר בממוצע - השווה לכ-8% מהתוצר החקלאי הפלסטיני.³⁴

היתרי מבקר

כפי שכבר צוין, בצפון הגדה המערבית הוכרז השטח הממוקם בין הגדר והקו הירוק איזור סגור מכוח צו צבאי

משרד החוץ מדגיש שנוהל ההיתרים החל על האיזור הסגור מצוי עדיין בשלבים מוקדמים וכי ישראל "מחויבת לכך שהתושבים ואלו העושים שימוש באיזור יוכלו להתגורר ולהשתמש באיזור תוך התערבות מינימלית".

בנוגע לגישה לאיזור הסגור של פלסטינים שאינם תושבים, מסר משרד החוץ שההיתרים, בניגוד לתעודות זהות, יונפקו על בסיס צורך... למרות שהוכחה חוקית לבעלות או תושבות היא האפשרות הטובה ביותר, היא לא תהווה תנאי הכרחי לקבלת מסמכים רשמיים המוכיחים בעלות.

דוח המזכ"ל בעקבות החלטת העצרת הכללית 10/13: נספח א': סיכום עמדתה המשפטית של ממשלת ישראל, 24 בנובמבר 2003.

ההיתרים, שבמסגרתו מוטלת על הפונה האחריות לספק מסמכים המוכיחים את בעלותו על הקרקע.

אפילו במסגרת הקצאה מוגבלת זו, מתן ההיתרים אינו סדיר. ישנן משפחות המונות יותר מבעל היתר אחד, אחרות שזכו להיתר בודד בלבד – אשר לא הוענק בהכרח לכן המשפחה הכשיר או המתאים ביותר – ומשפחות רבות שלא זכו להיתר כלל. תושבים הנתקלים בסירוב חוזר ונשנה מתייאשים וחדלים להגיש בקשות נוספות ובנוסף לכך, תוקפים קצר הטווח של ההיתרים כופה על החקלאים חוסר פעילות במהלך התקופה שבין תפוגת ההיתר הנוכחי ובין חידושו (אם הוא אכן מחודש).

במסגרת הסקר שנערך ב-2007 מטעם OCHA ו-UNRWA בצפון הגדה המערבית, דיווחו נציגי הכפרים שנכון למועד עריכת הסקר³⁶, הונפקו היתרים לפחות מ-20% מהתושבים שנהגו לעבד אדמות הממוקמות באזור הסגור בתקופה שקדמה להשלמת הגדר, במשרה מלאה או חלקית. בנוסף לטעמים ביטחוניים, אשר לא לוו בהסברים נוספים, נדחו מבקשי ההיתרים בגין "היעדר זיקה לקרקע" ו"חוסר בעלות על קרקע מספקת"³⁷. על המסורבים נמנים חקלאים שקיבלו היתרים בעבר, אשר חלקם אף קיבלו בעבר היתרים לעבוד בתחומי ישראל. חקלאים המתגוררים והמעבדים אדמות שכורות ועובדים שאינם בעלי אדמות הם הנפגעים העיקריים ממנגנון

רישום מקרקעין בגדה המערבית

מאז ומתמיד התבצע רישום המקרקעין בגדה המערבית בהיקף מצומצם: רק 33% משטחה הכולל של הגדה המערבית ו-31% מאיזור C רשומים באופן פורמלי (כלומר משוייכים). הליך הרישום, שהחל בשנות העשרים של המאה הקודמת ונמשך במהלך תקופת השלטון הירדני, נעצר ע"י ישראל ב-1968. אפילו במהלך התקופה שבה ניתן היה לבצע רישום בעלי אדמות רבים נמנעו מרישום, או דיווחו על שטחים הקטנים מגודלם בפועל. לעתים קרובות, מנגנוני רישום המקרקעין הרשמיים לא תאמו את מערכת השימוש בקרקעות ששימשה בפועל באותה העת, ולכן נוצרה מערכת דואלית עם אופני הענקת חזקה ומספר רב של עסקאות הקשורות לאדמות שהתקיימו מחוץ למערכת הרשמית. התהליך הרשמי התעלם ממגוון של זכויות חזקה מסורתיות, ביניהן חזקה משותפת של קהילות בדואיות על אדמות.

בתקופת המנדט הבריטי, פתחה הממשלה בניסיון לבצע רישום שיטתי של מקרקעין, אולם שלטון המנדט הסתיים לפני השלמת התהליך, שבמהלכו נרשם מספר מועט יחסית של אדמות בדרום הגדה המערבית, בעיקר סביב בית לחם וחברון. רישום המקרקעין השיטתי נמשך בגדה המערבית בתקופת השלטון הירדני עד 1967, אז נטלה ממשלת ישראל את השליטה באיזור. אחרי 1967, שינתה ממשלת ישראל את מנגנון ניהול המקרקעין באופן דרמטי, לרעתם של בעלי האדמות והתושבים המשתמשים בהן, בכך שהנהיגה נהלים שהקשו את הרישום של אדמה פרטית, השעתה באופן רשמי את תהליך רישום המקרקעין הרשמי וסגרה את כל רישומי המקרקעין בפני הציבור. מנגנון זה הפך בעייתי במיוחד בשנות השמונים, כאשר ישראל הכריזה שכל האדמות שאינן רשומות או מעובדות הינן "אדמות מדינה" והפקיעה את כל הקרקעות שלגביהן נקבע שהינן ללא בעלים – במסגרת של הליך רשמי, אך ללא אחיזה במציאות.

במסגרת מנגנון זה, הנהוג עד היום באיזור C, רוב בעלי האדמות הפלסטינים מהססים אפילו לנסות לרשום אדמות פרטיות משום שהתהליך מתאפיין בסרבול, בעלויות גבוהות ובסיכון. הצעדים הכרוכים ברישום יקרים באופן מרתיע, בייחוד מבחינת בעלי הקרקעות העניים. בעלי אדמות פלסטינים שרואיינו דיווחו שעל מנת לרשום קרקע, הם נדרשים להמציא למנהל האזרחי שלושה סוגים של מפות בגדלים שונים ולהגיש את כל המסמכים הרלוונטיים בשישה עותקים. קיים חשש נוסף שהמנהל האזרחי יפקיע חלק מהשטח במסגרת התהליך, למשל אם הראיות המובאות במסמכים אינן נחשבות למספקות או אם כל גוף בעל עניין חוקי בשטח המדובר מוגדר "נפקד". הדבר נכון בייחוד במקרה של בעלים של שטחים חקלאיים.

מקור: הבנק העולמי: ההשפעות הכלכליות של גישה מוגבלת לאדמה בגדה המערבית, אוקטובר 2008, עמ' 10-11 (אנגלית).

רועה צאן פלסטיני באיזור חברון; הגדר מנתקת את הרועה משטחי המרעה שלו.
צילום: מאטס סוונסון.

"מתוך 1,500,000 הדונמים של שטחי המרעה הקיימים (בגדה המערבית), 1,275,000 דונמים (85%) סגורים לכניסת פלסטינים כתוצאה מהתנחלויות ישראליות או הכרזתם כשטחים צבאיים סגורים והגדר; אי לכך, נותרו 225,000 דונמים הפתוחים לשימוש כשטחי מרעה של בעלי גירה (כבשים ועזים). מידת הזמינות המשוערת של שטח זה למרעה מוגבלת משום שכמות הגשמים השנתית הממוצעת היא 100-250 מ"מ, בייחוד בשטחי המרעה הדרומיים של הגדה המערבית"³⁸.

הטבלה הבאה מתארת את כמות השטח הממוקם באיזור הסגור שמעבר לגדר; נתונים עבור מספר בני האדם שנהגו לעבד אדמות אלו; ומספר ההיתרים שהעניקו רשויות ישראל בתחילת 2007, בשש קהילות בצפון הגדה המערבית. נתונים אלו תועדו במסגרת סקר שנערך מטעם OCHA ו-UNRWA ב-67 קהילות בצפון הגדה המערבית.

הנתונים הסטטיסטיים לגבי מספר הפניות לקבלת היתרי המבקר ומספר ההיתרים שהוענקו במהלך חמשת החודשים הראשונים של 2009 סופקו ע"י משרדי התיאום המחוזיים (DCL) הפלסטיניים הרלוונטיים.

אכלוסיה	חבלה קלקיליה	גיאוס קלקיליה	פרעון טול כרם	זייתא טול כרם	ענין גינין	ערבונה גינין
אכלוסיה	6,000	2,894	3,100	2,852	3,691	810
שטח מעבר לגדר (דונם)	7,000	8,600	3,000	300	10,000	700
מס' תושבים שנהגו לעבד אדמה שמעבר לגדר	1,000	3,000	400	1,400	1,750	300
מס' ההיתרים מרץ/שהוענקו בפברואר 2007	174	250	50	7	300	20
בקשות להיתר בינואר-מרץ 2009	844	378	399	128	1,000	300
הוענקו ב-2009	207	96	149	73	70	10

למרות שמספר ההיתרים שהוענקו בחבלה נותר ללא שינוי, כחות או יותר, חלה ירידה במספר ההיתרים שהוענקו בגיאוס, ענין וערבונה. בפרעון ובזייתא, חלה עלייה בנתון זה מאז 2007, אולם בשני המקרים שערי הגדר הקרובים ביותר לא נפתחו במהלך תקופה זו, והדבר עשוי להסביר מדוע תושבים בודדים בלבד פנו בבקשה להיתר, או קיבלו היתר ב-2007. בכל המקרים, מספר האנשים הרשאים לעבד את האדמה כיום מייצג חלק קטן בלבד מאלו שנהגו לעשות זאת במהלך התקופה שקדמה לבניית הגדר, לדברי מקורות מקומיים.

בינואר 2009 הורחב האיזור הסגור לחלק או לכל האיזורים שבין הגדר והקו הירוק בנפות סלפית, רמאללה, בית לחם וחברון, ולאיזורים שונים המשתרעים בין הגדר וגבולותיה המוניציפליים של ירושלים, שאותם הגדירה ישראל. באיזורים מסוימים, שבהם יכלו החקלאים בעבר להיכנס לאדמות באמצעות הצגת תעודת זהות, הונהג מנגנון היתרי המבקר והחליף שיטה זו.

מאז סוף פברואר 2009, נדרש היתר מחקלאים המעוניינים להגיע לאדמות דרך ארבעה שערים הממוקמים בנפת ירושלים. הקהילות המושפעות מכך מוחות על דרישה חדשה זו ואף אחד מחבריהן לא פנה בבקשה להיתר. באותו תאריך, הונהגה הדרישה החדשה גם לצורך מעבר דרך כל השערים, למעט שניים, הממוקמים בנפת רמאללה; גם במקרה זה, לא הונפק עד היום ולו היתר אחד משום שהחקלאים המקומיים דוחים את ההסדר החדש.

מנגנון ההיתרים הונהג גם בנפת חברון בפברואר 2007 ונראה שרוב החקלאים קיבלו את הדרישה. מתוך 250 הבקשות שעובדו במהלך פברואר ע"י משרד התיאום המחוזי (DCL) הפלסטיני בעידנא, אושרו 72 עד ה-17 ביוני. היתרים אלו תקפים למשך שלושה חודשים ונראה שהם מאפשרים, באופן ייחודי, גישה דרך שני שערים. מתוך 160 הבקשות שעובדו ב-DCL הפלסטיני הפועל בדורא, אושרו 16 בלבד עד ה-17 ביוני ו-60 נדחו.

לחם וחברון. פרנסתן של כ-100,000 משפחות תלויה במידה מסוימת במסיק הזיתים, אשר מתבצע באופן ידני ומצריך ידיים עובדות רבות – ולכן עוסקים בו גם בני המשפחה המורחבת. רשויות ישראל מנפיקות היתרים נוספים (ב-2008 הונפקו 3,000 היתרים) במהלך תקופה

בעבר, נהגו החקלאים להגיע לאדמותיהם ולמטעיהם בכלי רכב, על גבי חמור או כרגל בנתיב הישיר ביותר. מאות דרכים ושבילים חקלאיים נחסמו ע"י הגדר, והדבר גרם להארכת משך הזמן והמרחק הכרוכים בגישה לאדמה. צה"ל התקין 62 שערים במטרה לאפשר לבעלי היתרים

מעברי גדר ייעודיים, נכון ליולי 2009 ³⁹		
מס'	תיאור	סוג
11	מיועדים בעיקר לאפשר לתושבי קהילות האיזור הסגור גישה ליתר חלקי הגדה המערבית לשם קבלת שירותים חיוניים, חינוך, בריאות וכו'. פתוחים בד"כ במהלך היום ונסגרים בלילה. מעברים אלו יכולים גם לשמש חקלאים בעלי היתר מבקר לגישה אל אדמות הממוקמות באיזור הסגור, בייחוד במהלך עונת המסיק.	מחסום בדרך לאיזור סגור
11	נפתחים מדי יום, בד"כ למשך שעה במהלך שעות הבוקר והצהריים המוקדמות ושעות אחה"צ המאוחרות, במטרה לאפשר לחקלאים הנושאים היתרי מבקר תקפים גישה לאדמותיהם שבאיזור הסגור. רק מיעוט מכין בעלי ההיתרים, בעיקר רועי צאן, מורשים לבלות את הלילה על אדמתם: כל היתר נדרשים לעזוב את האיזור הסגור כאשר השער נסגר למשך הלילה.	שערים יומיים
10	נפתחים על בסיס עונתי, בד"כ בעונת המסיק, במטרה לאפשר לחקלאים גישה למטעי זיתים הממוקמים באיזור הסגור. נפתחים גם במשך 1-3 ימים מדי שבוע במהלך השנה.	שערים שבועיים/עונתיים
17	נפתחים לפרק זמן מוגבל במהלך מסיק הזיתים השנתי – בחודש דצמבר.	שערים עונתיים
23	הגישה אינה מותנית בהיתר אלא בהצגת תעודת זהות התואמת רשימת שמות (DCL) השמורה בשער. השערים נפתחים בתיאום מראש עם משרד התיאום המחוזי (הישראלי, בעיקר על בסיס עונתי. שערים בודדים נפתחים גם במשך מספר ימים מדי שבוע.	שערים בתיאום מראש
1	שער בלעין פתוח במשך 24 שעות ביממה, בעקבות צו בג"ץ.	אחר
73		סה"כ

זו ופותרות חלק מהשערים למשך פרקי זמן ארוכים יותר מדי יום.

למרות שחלק מהשערים העונתיים נפתחים כיום גם בימים נבחרים במהלך השבוע, מועדי הפתיחה אינם מספיקים תמיד לפעילויות חיוניות כגון חרישה, גיזום, דישון וריסוס נגד מזיקים ועשבים המתבצעות לכל אורך השנה והתורמות לכמות ולאיכות היכול של מסיק הזיתים. בנוסף, הגישה המוגבלת לאספקת מים פוגעת ביכולתם של חקלאים רבים להשקות את שטחיהם במהלך התקופות הקריטיות של מחזור הצמיחה של הזיתים.

גישה לאדמה הממוקמת בין הגדר והקו הירוק. בנוסף, ישנם 11 מחסומים המיועדים בעיקר לאפשר לקהילות האיזור הסגור גישה ליתר חלקי הגדה המערבית.

רק 12 שערים נפתחים על בסיס יומי, בדרך כלל לפרקי זמן קצרים במהלך שעות הבוקר והצהריים המוקדמות ושעות אחה"צ המאוחרות, כאשר החקלאים נדרשים לצאת את האיזור הסגור. 10 שערים נוספים נפתחים פעמיים או שלוש פעמים במהלך השבוע, בנוסף לעונת מסיק הזיתים השנתית. רוב השערים (33) נפתחים במהלך עונת המסיק בלבד, על אלו נמנים כל השערים שבצפון נפת גינין ובנפות רמאללה (למעט בלעין), בית

שער חקלאי, בית איניזה. חקלאים עומדים בתור וממתינים לעבור על מנת להגיע לאדמותיהם.
צילום: פטריק צול

מעבר למועדי הפתיחה המוגבלים, השערי בגדר נמנים על נקודות המעבר המחמירות ביותר בגדה המערבית. בעלי ההיתרים נאלצים להמתין בתור לבדיקת מסמכיהם ולביצוע חיפוש בכליהם ועל גופם, והחיילים מסמנים את שמותיהם ברשימה לפני שהם מורשים לעבור. בנוסף לתלונות על הטרדה והשפלה, ישנן הגבלות לגבי כלי הרכב והחומרים המורשים להיכנס אל האיזור הסגור. בהתאם למצב רוחם של החיילים המוצבים בשער, קיימת אפשרות שתיאסר כניסה של ציוד חקלאי, דשנים כימיים, חומרי בניין, מספוא וחלקי חילוף חיוניים של משאבות מים. לאחר שהורשה לעבור בשער, על החקלאי להגיע לאדמתו שעשויה להיות ממוקמת במרחק רב ובשטח קשה למעבר.

היות והם מוגדרים כ"מבקרים", חקלאים בודדים בלבד מקבלים היתרים התקפים למשך 24 שעות והמאפשרים להם לבלות את הלילה על אדמתם – רוב החקלאים נדרשים לחזור לפני סגירת השער בשעות אחה"צ המאוחרות, ובמועד זה שמותיהם מסומנים פעם נוספת ברשימה. כדי לנצל את מרב הזמן העומד לרשותם, נאלצים נושאי ההיתרים לעבוד בשעות החמות ביותר של עונת הקיץ ולהמתין בקור ובחושך בתור לפתיחת השער במהלך שעות הבוקר המוקדמות של עונת החורף. כיוון שהשערים סגורים ואינם מאוישים בין שעות הפתיחה המתוכננות, אין באפשרותם של החקלאים לשוב מיד אל "הצד הפלסטיני" במקרה של תאונה או במקרה חירום. שעות הפתיחה פוגעות גם בחקלאים המועסקים במשרה אחרת וחקלאים "במשרה חלקית" שללא ההגבלות, היו יכולים לעבוד את אדמות משפחתם לאחר סיום יום העבודה במשרתם העיקרית.

מאז 2003, נערך מעקב בשערי הגדר הפועלים בג-איוס ובפלמיה שבצפון הגדה המערבית עאי פעילים בינלאומיים מתוכנית Ecumenical Accompanier Programme בפלסטין ובישראל, יוזמה של מועצת הכנסיות העולמית (ראו www.eappi.org). הקטע הבא לקוח מתוך יומן הפעילות במחסומים* השבועי מחודש אוקטובר 2008.

יום שני, שער ג'איוס צפון: הנחנו שהשער ייפתח בשעה 06:45 בעקבות המעבר לשעון חורף בישראל, אולם הופתענו לראות שהשער כבר היה פתוח. החיילים הודיעו לנו ששעות הפתיחה של השער הצפוני השתנו. האנשים שפגשנו בשער לא עודכנו לגבי שעות הפתיחה החדשות ולא ראינו כל הודעה תלויה בשער. חלקם הגיעו לשער בשעה מאוחרת מדי ונאלצו לעשות את כל הדרך לשער פלמיה.

יום רביעי, שער ג'איוס צפון: אתמול התקבלו דיווחים ששעות פתיחת השער שונו פעם נוספת. לכן החלטנו להגיע מוקדם והתייצבנו במקום בשעה 05:55, גילינו שחקלאים רבים כבר ממתינים במקום ומבולבלים בנוגע לשעת הפתיחה. הם סיפרו לנו שהם המתינו אתמול בערב עד שהחשיך, מבלי לדעת את שעת הפתיחה האחרונה של השער. החיילים הגיעו לאחר זמן מה ופתחו את השער בשעה 06:45. ביקשנו מהם פעם נוספת לאשר את שעות הפתיחה והם אמרו שהן תהיינה 06:45 - 07:30. גבר אחד שנהג בטרקטור נאלץ לשוב על עקבותיו. לא הצלחנו לברר מדוע. שני גברים צעירים תושבי פלמיה לא הורשו לעבור. הם אמרו ששער פלמיה סגור היום אולם החיילים טענו שהוא פתוח והשניים נאלצו לחזור אל השער המצוין בהיתר שלהם.

יום חמישי, שער ג'איוס דרום: הגענו בשעה 05:50. במקום המתינו גברים ונשים רבים עם חמורים. השער נפתח בזמן. הבידוק הסתיים בתוך 10 דקות אולם שני גברים לא הורשו לעבור לאדמתם, הממוקמת בסמוך לשער. בבעלותם גם אדמה במחוז פלמיה וההיתרים שלהם תקפים עבור שער פלמיה בלבד. משרד התיאום המחוזי (DCL) הישראלי מעניק היתר אחד לאדם ולשער חקלאי ספציפי. הגברים סיפרו שבעבר, החיילים הרשו להם לעבור בשער למרות שלא היה בידם היתר עבורו. אחד מהם נושא היתר תקף המאפשר לו לעבוד בתל אביב, אך הוא אינו מורשה להגיע לאדמתו הממוקמת במרחק 250 מטרים בצדו השני של השער הדרומי. ההליכה משער פלמיה לאדמתו הסמוכה לשער זה תימשך שלוש שעות לכל כיוון. הוא לא הורשה לצעוד לאורך דרך הפטרול המקבילה לגדר ונאלץ לצעוד בשטח, בשבילים חקלאיים.

יום שישי, שער פלמיה: הגענו בשעה 04:40. מספר גברים כבר המתינו במקום. השער היה אמור להיפתח בשעה 05:00 אולם החיילים הגיעו ב-05:20. לאחר מכן הם התקשו להתניע את הגנראטור המפעיל את השער המסתובב ("קרוסלה"). התקשרנו פעמיים למוקד ההומניטרי והם ענו שאין ביכולתם לעשות דבר עקב בעיות טכניות בשער. בשעה 05:40 נפתח השער, אך לא הקרוסלה. כ-12 גברים, 3 נשים ו-3 טרקטורים המתינו במקום. הבוקר לא עברו בעלי חיים. גבר אחד שנשא היתר עבור שער 109 לא הורשה לעבור. שאלנו את החיילים בדבר שעות הפתיחה וגילינו שגם הם אינם בטוחים. לאחר דיון הם אמרו ששעת הפתיחה היא 05:15, למשך 12 שעות.

יום שישי, שער ג'איוס צפון: בדרכנו בחזרה משער פלמיה עצרנו בשער הצפוני. כשהגענו לשער בשעה 07:08, עדיין המתינו במקום אנשים רבים. הערכנו ש-50 בני אדם עמדו יחדיו, ממש מול החיילים, בכניסה לשער; נשים וילדים רבים, 4 טרקטורים, 2 עגלות עם חמורים ועגלה אחת עם סוס. שני נערים נאלצו לשוב על עקבותיהם; אחד (בן 13) הנושא היתר לא יכול היה לעבור לבד ללא הוריו והשני (בן 17) שנשא היתר וצילום של תעודת הזהות של אביו לא הורשה לעבור אף הוא. לאביו לא היה היתר והוא לא נכח במקום.

יום שבת, שער ג'איוס צפון: הגענו יחד עם החיילים, בשעה 06:30. הם פתחו את השער בשעה 06:45. משפחות רבות המתינו במקום. השער נסגר בשעה 07:34. הצלחנו לשכנע את החיילים להמתין במשך מספר דקות נוספות לקשישה שצעדה במהירות במורד הגבעה.

התבקשנו לסייע לתושבים בהקדמת שעות הפתיחה מ-18:15 - 18:45 ל-17:15 - 17:45, כיוון שהשעות הנהוגות כעת מאוחרות מדי, והחשיכה שיוורדת בסביבות השעה 17:00 אינה מאפשרת לעבוד לאחר מכן. במהלך השעה האחרונה, 17:00 - 18:00, כל שנותר לתושבים לעשות הוא להמתין לפתיחת השער כדי שיוכלו לשוב הביתה לאחר יום עבודה ארוך בשמש הקופחת.

יום שבת, שער ג'איוס דרום: במקום המתינו חקלאים רבים לפתיחת השער. החיילים כבר נכחו בשער אך סרבו לפתוח אותו לפני 08:00 בדיוק. בעלי היתרים למעבר בשערים אחרים הושבו לאחור: 3 גברים, 4 נשים ו-3 ילדים. הם הגיעו למקום כדי לנסות את מזלם במקרה שהם יורשו לעבור: הם הסבירו שאם מוצבים במקום חיילים אחרים, הם מאפשרים להם לעתים לעבור.

שער דיר אל עיוסון. במסגרת בדיקות הנערכות מדי יום, חיילים מורים לחקלאי להרים את חולצתו.
צילום: מארק ג'וליאוד.

הכפר ג'איוס הוא קהילה חקלאית המונה 3,000 תושבים השוכנת בנפת קלקיליה שבצפון הגדה המערבית. בנוסף לגידול זיתים, מאפשרות שש בארות מי התהום של הכפר לפתח חקלאות שלחין אינטנסיבית. הגדר, שבנייתה הושלמה ב-2003, חודרת לעומק של שישה קילומטרים מהקו הירוק ומרוחקת מטרים ספורים בלבד מבתי הכפר. כ-8,600 דונמים – רוב שטחי האדמה המעובדים של הכפר – הופרדו ממנו ע"י הגדר. שטחים אלו כוללים 25,000 עצי זית ועצי פרי, חממות ושש בארות מי תהום. למרות שבג"ץ הורה על תיקון תוואי הגדר, רק 2,500 מתוך 8,600 הדונמים המבודדים כיום יושבו לידי תושבי ג'איוס, והאיזורים המתאימים ביותר לגידול פירות וירקות, ארבע בארות מי תהום ומרבית החממות יישארו מעבר לגדר.

בעקבות הנהגת משטר ההיתרים והשערים באוקטובר 2008, הנפיק DCL הישראלי 630 היתרים למועצת ג'איוס. עד מאי 2009, ירד מספר ההיתרים התקפים לכ-200. על אלו שלא זכו לחידוש ההיתר נמנים חקלאים שקיבלו היתר בעבר. למרות שבשנים קודמות ההיתרים היו תקפים למשך שנה או שנתיים, אף אחד מההיתרים שהונפקו בעת האחרונה אינו תקף ליותר משישה חודשים.

בהשוואה לרוב הקהילות החקלאיות, תושבי ג'איוס הינם בני מזל מכיוון ששני השערים החקלאיים של הכפר נפתחים מדי יום. יחד עם זאת, השער הדרומי נפתח שלוש פעמים מדי יום, למשך רבע שעה בלבד והשער הצפוני נפתח לפרקי זמן דומים, אם כי ארוכים במקצת: בין השעות 06:45 - 08:15, 12:30 - 13:30 ו- 19:15 - 19:45. טרקטורים ועגלות עם חמור מורשים לעבור בשער הצפוני אולם רק שלוש משאיות מג'איוס נושאות היתר להיכנס לאיזור הסגור.

עבור המיעוט מקרב התושבים הנושא היתרים, שעות פתיחת השערים מאפשרות 12 שעות עבודה חקלאית במקרה הטוב. פרק זמן זה אינו מספיק עבור גידולי השלחין המסורתיים של ג'איוס, משום שגידולי החממות מחייבים השקיה מדי יום – שאם לא כן, היבולים יידבקו במחלות וירקבו⁴¹. השקיה מסוג זה אמורה להתבצע בשעות הערב, במטרה להפחית את האידוי, אולם נדרש היתר מיוחד על מנת להישאר בשטח החקלאי במהלך הלילה והוא מוענק למספר רועי צאן בלבד.

אפילו נושאי ההיתרים מתקשים להשקיע את הזמן, העבודה והמשאבים הדרושים לקיום גידולים חקלאיים לאורך זמן. מאז הקמת הגדר, פורקו כ-100 חממות בג'איוס ובכפר השכן פלמיה ויעודם של 500 דונמים מאדמות הכפרים שונה מגידול עצי הדר לגידולים המצריכים תחזוקה מועטה יותר, ומניבים הכנסה מועטה יותר, כגון חיטה⁴². היבול החקלאי של האיזור הסגור צנח מכ-9 מיליון ק"ג של פירות וירקות ב-2002 ל-4 מיליון ק"ג ב-2008. הגדר גם גרמה לבידודם של שטחי מרעה ולמרות שניתן להעביר מספר כבשים דרך השער הדרומי מדי יום, מספרם של רועי הצאן פחת ונותרה משפחה אחת בלבד הנושאת היתר התקף למשך 24 שעות, הדרוש לטיפול בכבשים במהלך הלילה בתחומי האיזור הסגור.

לדברי ראש המועצה, שיעור האבטלה עומד כיום על 70 אחוזים וכפר ג'איוס הפך מיצואן של מוצרי מזון לקהילה שבה נתמכי סעד מקבלים סיוע במצרכי מזון באופן קבוע. ניתן להבחין בסימנים ראשוניים של עקירה – חשש שבית הדין הבינלאומי לצדק מכיר ב⁴³ – בקרב הגברים הצעירים, בייחוד אלו בעלי השכלה אקדמית, שהחלו בשנים האחרונות להגר לשבדיה, גרמניה וקנדה.

על סמך ניסיון העבר, תושבים רבים חוששים שאם האדמה שמעבר לגדר תישאר אסורה לגישה ולא מעובדת, ניתן יהיה להכריז עליה "אדמת מדינה" ולשלול את זכויות הבעלות שלהם. דאגות אלו נותנות את אותותיהן בקרב אלו שחוששים שהיתריהם לא יחודשו והם לא יוכלו להוריש את אדמתם לדורות הבאים. אם האדמות הממוקמות ממערב לגדר ביתר חלקי הגדה המערבית יוכרזו איזורים סגורים מכוח צו צבאי, ומשטר ההיתרים והשערים יונהג גם באיזורים אלו, מצבה העגום של ג'איוס יתקיים גם במקומות אחרים והדבר יגרור השלכות חמורות לגבי פרנסתם של תושבי האיזורים החקלאיים.

חקלאי בג'איוס. מיעוט ההיתרים ושעות הפתיחה המגבילות של השערים פוגעים בפרנסת תושבי האיזורים החקלאיים.
צילום: ג'ון טורדאי.

הגדר בקלנדיה, על רקע מחנה הפליטים קלנדיה.
צילום: ג'ון טורדאי.

רשם הנזיקין של האו"ם (UNRoD) בדבר נזקים שנגרמו על ידי בניית החומה בשטח הפלסטיני הכבוש

בעקבות חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק בדבר ההשלכות החוקיות של בניית החומה בשטח הפלסטיני הכבוש, שפורסמה ב-9 ביולי 2004, הוקם רשם הנזיקין של האו"ם (UNRoD) בדבר נזקים הנובעים מבניית החומה בשטח הפלסטיני הכבוש, בהתאם להחלטה A/RES/ES-10/17 של העצרת הכללית, שהתקבלה בינואר 2007.

המנדט של רשם הנזיקין מטעם האו"ם הינו לתעד באמצעות מסמכים את הנזק שנגרם לתושבים ולבעלי זכויות חוקיות כתוצאה מבניית החומה בידי ישראל בשטח הפלסטיני הכבוש, לרבות בירושלים המזרחית ומסביב לה. UNRoD אינו ועדת פיצויים או גוף המשמש ליישוב תביעות והוא אינו סמכות שיפוטית או שיפוטית-למחצה.

במסגרת המנדט שהוענק לו, UNRoD מבצע בשטח הפלסטיני הכבוש פעילויות המיועדות ליידע תובעים פוטנציאליים בדבר קיומו וייעודו של UNRoD ובדבר הליך הגשת התביעה לרישום נזק. הוא גם מסייע לתובעים במילוי טפסי התביעה הרשמיים של UNRoD ואוסף טפסי תביעה מלאים לשם עיבודם בעיר וינה.

UNRoD מקבל, מעבד וסוקר תביעות של תושבים או בעלי זכויות חוקיות שלהם נגרמו נזקים חומריים כתוצאה מבניית החומה בשטח הפלסטיני הכבוש. ועדת UNRoD, המונה שלושה חברים, הינה בעלת סמכות מלאה להחליט, על סמך הקריטריונים שנקבעו על ידה, האם טענה בדבר נזק תיכלל במרשם הנזיקין של האומות המאוחדות.

המנדט שהוענק ל-UNRoD מיושם כעת. עד חודש יוני 2009, נאספו בשטח הפלסטיני הכבוש יותר מ-1,500 תביעות. כמה מאות מתביעות אלו נסקרו ע"י ועדת UNRoD ונכללו במרשם הנזיקין.

ציור קיר על הגדר באיזור קלקיליה.
צילום: סטיב סאבלה.

הפלסטינית. בחוות הדעת המייעצת שלו, קרא בדב"ץ לישראל לחדול מבניית הגדר "לרבות בירושלים המזרחית ומסביבה" ולפרק את המקטעים שכבר הושלמו. בהתאם לאמור בחוות הדעת, על ישראל להפסיק את הבנייה גם במקטעים הפולשניים שמסביב להתנחלויות קדומים, אריאל ומעלה אדומים. בנוגע למקטעים שכבר הושלמו, עליה לפרק את הגדר או לשנות את התוואי שלה כך שיעבור על הקו הירוק, כפי שהורה בדב"ץ. רק כך יוכלו הקהילות העירוניות והכפריות הפלסטיניות שנותקו ע"י הגדר לממש את זכותן לחופש תנועה, עבודה, חינוך, בריאות ותנאי חיים ראויים. הדבר גם יבטיח את הפסקת הבידוד של אדמות ומקורות מים פלסטיניים בין הגדר והקו הירוק, באופן המונע מקהילות כפריות לעבד את אדמתן, לקצור את יבוליהן ולרעות את צאנן.

חמש שנים לאחר חוות הדעת המייעצת של בדב"ץ, רשויות ישראל נקטו מספר צעדים מנהליים המיועדים לתת מענה לחלק מהסוגיות ההומניטריות שנבעו מהקמת הגדר. בצפון הגדה המערבית, מספר שערים שנפתחו בעבר במהלך עונת המסיק בלבד נפתחים כיום במתכונת מוגבלת גם במהלך השבוע, כדי לאפשר פעילויות חקלאיות עונתיות כגון חרישה ודישון. כמו כן, הונפקו היתרים נוספים למשפחות המתפרנסות מחקלאות במהלך עונת המסיק.

יחד עם זאת, כפי שמפורט לעיל, הוחמרו התנאים החלים על חקלאים הזקוקים להיתרי מבקר במהלך השנה, באופן המצמצם את מספר הפלסטינים המורשים לעבד את אדמתם. הרחבת האיזור הסגור ומשטר ההיתרים לנפות אחרות של הגדה המערבית בינואר 2009 מעלה חשש לפגיעה נוספת בגישה של פלסטינים לאדמות במרכז הגדה המערבית ובדרומה. בעוד שהצהרת רשויות ישראל, כי הדרישות להיתרי תושב או מבקר לא יחולו על פלסטינים המתגוררים או הנכנסים לאדמות הממוקמות במובלעת גוש עציון שבבית לחם הינה מבורכת, היא אינה ממלאת במלואה אחר דרישת בדב"ץ מישראל "לבטל לאלתר או להכריז על אי נפקותן של כל פעולות החקיקה והתקנות הקשורות לגדר". הצהרה זו גם מעלה את השאלה מדוע משטר ההיתרים הכרחי באיזורים סגורים ביתר חלקי הגדה המערבית.

בנוגע לסוגיית תוואי הגדר, העומדת בכסיס חוות הדעת המייעצת של בדב"ץ, רשויות ישראל הזיזו את תוואי הגדר באופן שחלק מהקהילות שהיו באיזור הסגור הועברו אל צדה "הפלסטיני" של הגדר. יחד עם זאת, תיקונים אלו בתוואי, שבוצעו בהתאם לפסיקות בג"ץ ולא בכפוף לחוות הדעת של בדב"ץ, מותירות את תוואי הגדר בתוך תחומי הגדה המערבית, במקום לאורך הקו הירוק או בתחומי ישראל. יתירה מכך, התועלת שניבו תיקונים אלו זניחה ביחס לפגיעה הצפויה מבניית הגדר המתוכננת סביב גושי ההתנחלויות העיקריים: בייחוד "אצבעות" אריאל וקדומים, אשר יסבו פגיעה קשה לנפות קלקיליה וסלפית; הקפת התנחלות מעלה אדומים, שתחמיר את בידודה של ירושלים המזרחית מיתר חלקי הגדה המערבית; והבניה סביב התנחלויות גוש עציון, שתגרום לניתוק איזור העירוני של בית לחם מעורפה החקלאי ותסכל את פוטנציאל ההתרחבות של העיר לצורכי דיור ופיתוח עירוני.

למרות שמדינת ישראל מחויבת להגן על ביטחון אזרחיה מפני התקפות מצד חמושים פלסטינים, הדבר צריך להתבצע באופן העולה בקנה אחד עם דרישות החוק הבינלאומי ואיננו גורם לפגיעה ארוכת-טווח באוכלוסייה

תוואי הגדר המתוכנן יחדור לעומק של 14 ק"מ בתחומי הגדה המערבית, במטרה להקיף את גוש מעלה אדומים. ניתן לראות ברקע את ים המלח. צילום: ג'ון טורדאי.

ג'נין/טובאס עמ' 34

טול כרם עמ' 36

קלקיליה עמ' 38

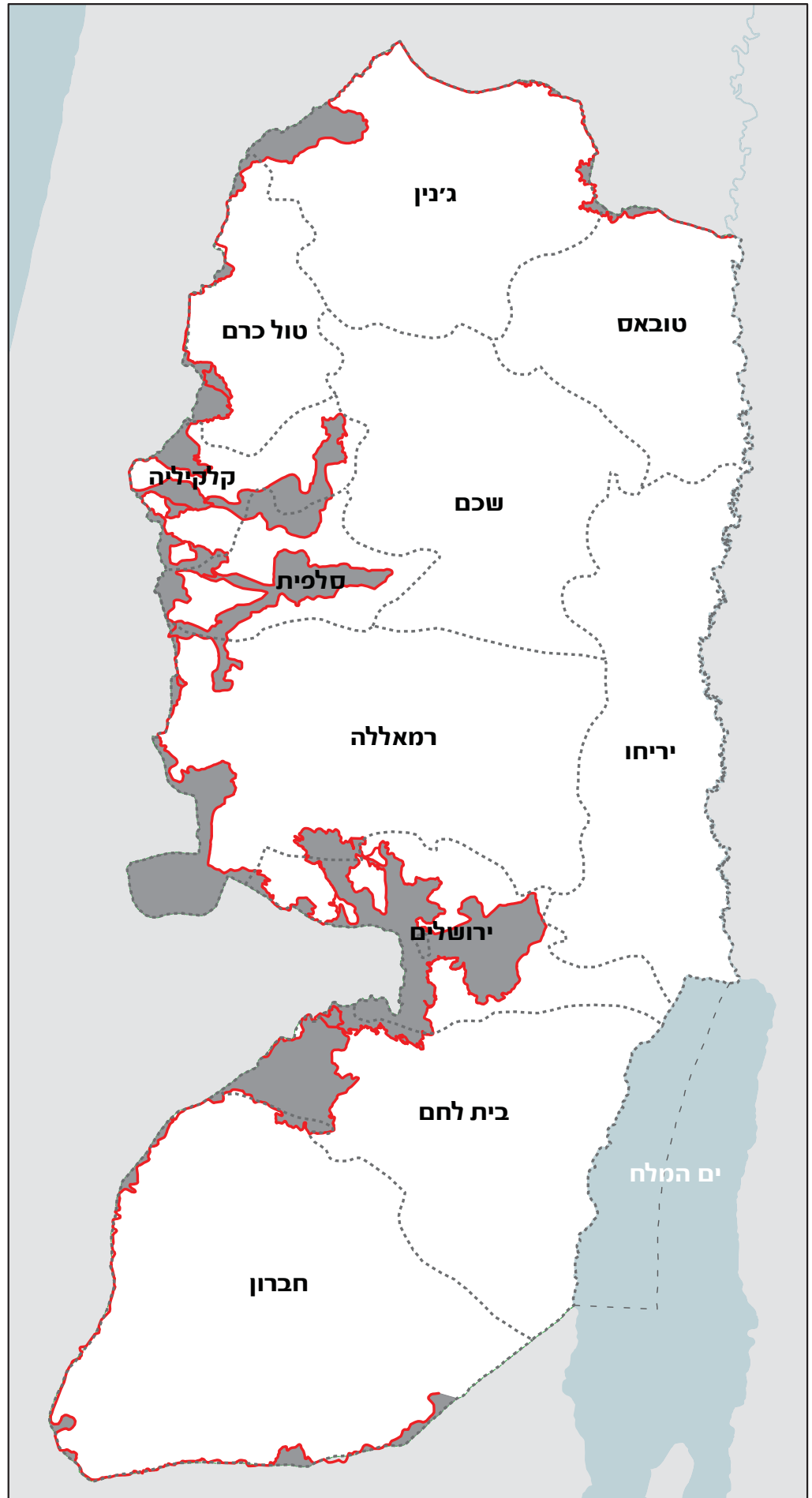
סלפית עמ' 40

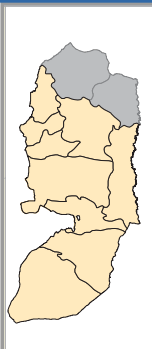
רמאללה עמ' 42

ירושלים עמ' 44

בית לחם עמ' 46

חברון עמ' 48

שטח: 580 קמ"ר
אוכלוסייה: 257,000
התנחלויות/מאחזים: 5/1

הגדר

אורך: 69 ק"מ
44% על הקו הירוק
56% בתחומי הגדה המערבית
5 ק"מ בנקודה העמוקה ביותר
7 קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 9
עונתיים: 5
עונתיים/שבועיים: 4
יומיים: 0

בנפת ג'נין, בניית הגדר הושלמה ומשטר ההיתרים והשערים מונהג מאז 2003. הגדר עוברת לכל אורך הנפה וחלקו הצפוני של מחוז טובאס, מברדלה שבצפון מזרח עד דאהר אל עבד שבדרום. באיזור הצפוני, מג'ליבון עד ענין, תוואי הגדר קרוב מאד לקו הירוק ואינו מבודד קהילות פלסטיניות. אולם מטעי הזיתים, גידולי התבואה ו/או שטחי המרעה של קהילות ברדלה, אל מוג'יאהר, אל מוטיילה, ג'ליבון ופקועה מבודדות ע"י הגדר, והשערים הרלוונטיים נפתחים על בסיס עונתי או שבועי/עונתי בלבד. ב-2004, הוצאו צווי הפקעה עבור שטחים המשתרעים מדרום לאל-מוטיילה, ככל הנראה במסגרת ההכנות לבניית גדר לאורך בקעת הירדן. יחד עם זאת, באיזור זה לא התבצע יישור קרקע והתוכניות ננטשו.

באיזורה המערבי של נפת ג'נין, תוואי הגדר פולשני במיוחד ומבודד שבע קהילות המתגוררות במובלעת ברטעה, שהינה קהילת האיזור הסגור הגדולה ביותר בגדה המערבית כיום. שטחים גדולים של מטעי זיתים השייכים לתושבי הכפרים ענין ויעבד מבודדים בתוך המובלעת, וקהילות רועי הצאן של חירבת סורוג', אל חליג'אן ואום

דאר איבדו את הגישה לשטחי המרעה שלהן. בסך הכל, מתגוררות בנפת ג'נין יותר מ-30 קהילות שהגדר נבנתה על אדמותיהן, או בודדה אותן.

"משטר ההיתרים הפך את חייהם של הפלסטינים המתגוררים בסמוך לגדר, ובייחוד של אלו המתפרנסים מחקלאות, לסיוט בירוקרטי, והוא מפר באופן חמור את זכותם להתגורר בכתייהם וליהנות משירותים בסיסיים כגון חינוך, בריאות ותברואה; הוא גם מפר את הזכות לפרנסה של פלסטינים המתגוררים מעברה השני של הגדר".

האגודה לזכויות האזרח בישראל, ינואר 2006

מובלעת ברטעה

לג'נין, בה מוענקים שירותי לידה. אלו הנשארות בתחומי המובלעת יולדות לעתים קרובות ללא סיוע מקצועי.

בע"ח ובשר קפוא אינם מורשים עוד להיכנס למובלעת מהגדה המערבית. כמות הביצים מוגבלת לארבע ביצים לאדם ליום.

במובלעת מתגוררים 1,400 פליטים הרשומים במאגר של UNRWA והצוות הרפואי הנייד נהג לבקר במקום פעמיים בשבוע, לאחר שעבר במחסום ברטעה ריחן בתיאום מראש עם רשויות ישראל. מאז ספטמבר 2007, הסדר זה אינו מיושם והצוות לא נכנס למובלעת. UNRWA גם זקוקה לגישה למובלעת לצורך אספקת ציוד חירום ומצרכי סיוע לנזקקים, המתבצעת מדי רבעון. חלוקה זו התבצעה בכפר יעבד ו-UNRWA נשאה בעלות שינוע האספקה לתוך מובלעת ברטעה.

5,600 התושבים הפלסטינים של שבע קהילות קטנות זקוקים להיתרי תושב קבע כדי להמשיך להתגורר במובלעת. הדבר אינו מאפשר להם לבקר במערב ברטעה, הממוקמת בצדו הישראלי של הקו הירוק, או בתחומי ישראל. תושבים פלסטינים אחרים של הגדה המערבית זקוקים להיתרי מבקר כדי להיכנס למובלעת.

מחסום ברטעה ריחן מופעל ע"י חברת אבטחה פרטית. הולכי רגל פלסטינים חוצים את המחסום ברגל ועוברים דרך גלאי מתכות. הנהגים נדרשים לצאת מרכבם לצורך חיפוש בגופם ובכלי הרכב.

שירותים רפואיים ואחרים ממוקמים ברוב המקרים בצד "הגדה המערבית" של הגדר. כיוון ששני המחסומים סגורים בשעות הלילה, נשים הרות יוצאות את המובלעת כחודש לפני תאריך הלידה המתוכנן ועוברות להתגורר בסמוך

דלת ערבונה, שער חקלאי - נקודת המעבר היחידה שדרכה יכולים חברי הקהילה להיכנס לאדמותיהם, נפתחת על בסיס עונתי. צילום: UN OCHA.

איזורים סגורים המשבשים את המסורות החברתיות:
 על פי המסורת, נשים עוברות להתגורר באיזור מגוריו של הבעל לאחר החתונה. מספר חתונות מתוכננות בוטלו משום שההורים התקשו להתיר לבתם לעבור אל האיזור הסגור. המשפחות גם מתקשות להתיר לנשים לעבור חיפושים ועיכובים במחסומים. כתוצאה מכך, חלה פגיעה בחופש התנועה של נשים, בתפקודן החברתי ובאפשרויות החינוך העומדות לרשותן.

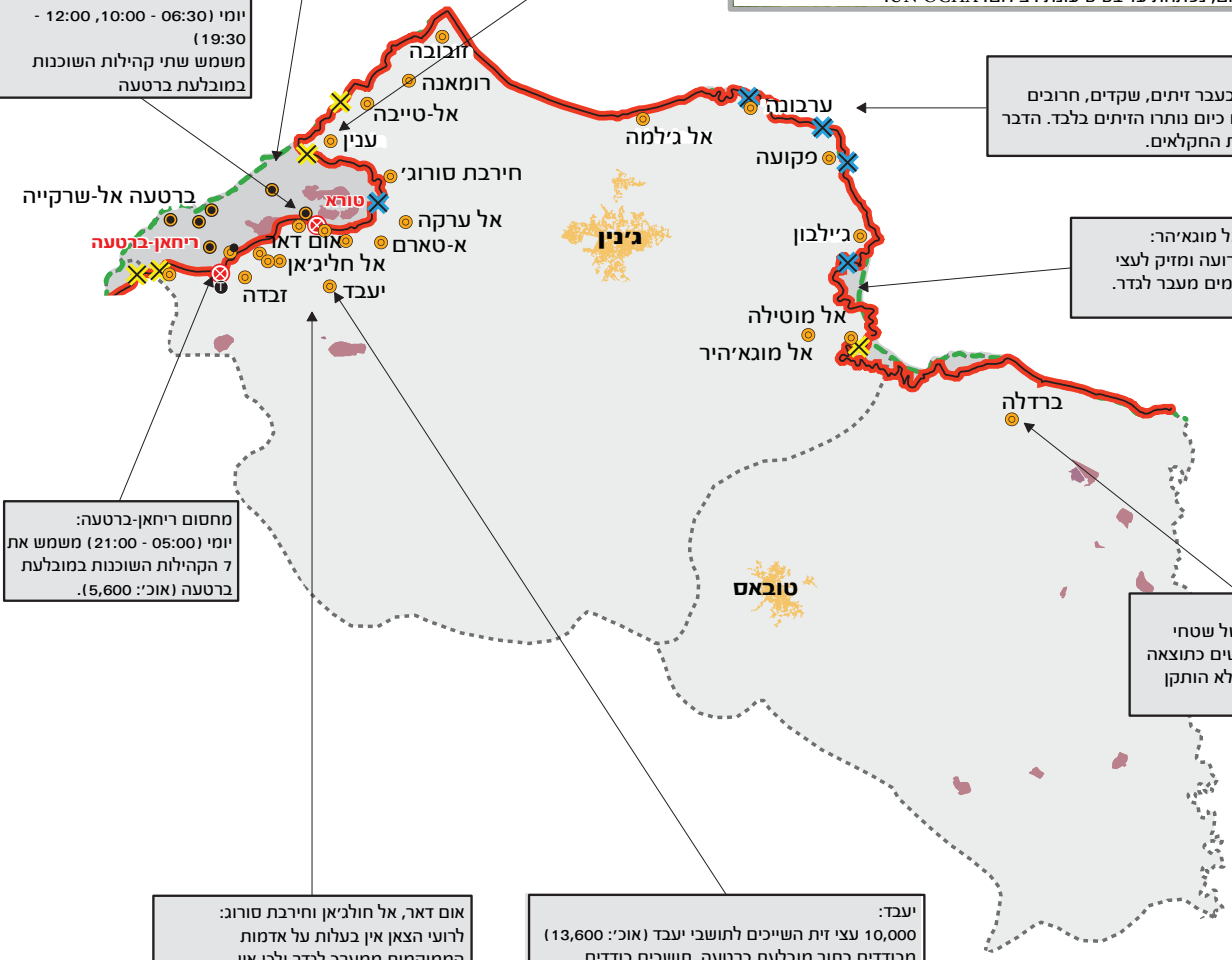
עבין:
 8,000 עצי זית ואחרים מבודדים ע"י הגדר; נכון למאי 2009, 70 תושבים בלבד, מתוך אוכלוסייה המונה 3,700, נושאים היתרי כניסה לאדמות.

מחסום טורא:
 יומי (06:30 - 10:00, 12:00 - 19:30)
 משמש שתי קהילות השוכנות במובלעת ברטעה

ערבונה:
 במקום גדול בעבר זיתים, שקדים, חרובים וחומס, אולם כיום נותרו הזיתים בלבד. הדבר פוגע בפרנסת החקלאים.

אל מוטילה ואל מוג'א'הר:
 צאן מישראל רועה ומזיק לעצי הכפר הממוקמים מעבר לגדר.

ברדלה:
 4,000 דונמים של שטחי מרעה אינם בנישים כתוצאה מהגדר. במקום לא הותקן שער כניסה.

מחסום ריחאן-ברטעה:
 יומי (05:00 - 21:00) משמש את 7 הקהילות השוכנות במובלעת ברטעה (אוכל: 5,600).

אום דאר, אל חוליג'אן וחירבת סורובי:
 לרועי הצאן אין בעלות על אדמות הממוקמות ממערב לגדר ולכן אין באפשרותם להגיש בקשה להיתר כניסה לשטחי המרעה המסורתיים. מאז הקמת הגדר ועד 2007, צנח מספר חיות המשק של אום דאר מ-6,000 ל-1,500.

יעבד:
 10,000 עצי זית השייכים לתושבי יעבד (אוכל: 13,600) מבודדים בתוך מובלעת ברטעה. תושבים בודדים נושאים היתרי מבקר, אפילו במהלך עונת המסיק. הם אינם מורשים להכניס טרקטורים אל המובלעת ומאלצים להשתמש במוניות כדי להוציא מתוכה את יבול הזיתים. הדבר פוגע בתפוקה.

שערים	מצב הגדר	איזורים פלסטיניים בנייים	קהילות מושפעות
יומי: נפתח בדיכ' למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום.	בנוי	שטח בנוי	קהילות מושפעות השוכנות ממזרח לגדר
שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המסיק.	מתוכנן	התנחלויות	קהילות השוכנות באיזורים סגורים
עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המסיק בלבד.	בכנייה	שטח בנוי	מעברים
תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או במשך מספר ימים בשבוע בכפוף לתיאום מראש. הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצגת תעודת זהות והתאמתה להשימת שמות השמורה בשער.	גבולות	נפה	תת-קרקע/מנהרה
מעבר מאיזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באיזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בדיכ' ביום ונסגר בלילה.	הקו הירוק	שטח הממוקם מעבר לגדר	בארות/מעיינות
	גבול נפה	שטח הנפה	מעייין/באר
	גבול כפר		

Cartography: OCHA-oPt - July 2009 Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2009 For comments contact <ochaopt@un.org> Tel. +972 (02) 582-9962 http://www.ochaopt.org

שטח: 248 קמ"ר
אוכלוסייה: 158,000
התנחלויות/מאחזים: 3/3

הגדר

אורך: 40 ק"מ
22% על הקו הירוק
78% בתחומי הגדה המערבית
4 ק"מ בנקודה העמוקה ביותר
קהילה אחת בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 9
עונתיים: 1
עונתיים/שבועיים: 4
יומיים: 4

בנפת טול כרם, בניית הגדר הושלמה ומשטר ההיתרים והשערים מונהג מאז 2003. הגדר עוברת לכל אורך הנפה, מעקבה עד כפר זיבאד, וכוללת חומת בטון באורך חמישה ק"מ העוברת ממערב לעיר טול כרם. חומת בטון באורך 800 מטרים, העוברת ממערב לנזלת עיסא, מותירה מספר משפחות מקהילה זו מבודדות בין הגדר והקו הירוק.

תוואי הגדר חודר לתחומי הגדה המערבית ומבודד שלושה איזורים נרחבים, הכוללים שטחים חקלאיים השייכים בעיקר לתושבי עקבה, כפין, דיר אל עיסון, פרעון, אל-ראס, כפר סור, כפר ג'מאל וכפר זיבאד. שטחים אלו כוללים מטעי זיתים, עצי פרי ומגוון של גידולי ירקות ותבואה. שרפות חוזרות ונשנות שמקורן בצמחיה בלתי מבוקרת משמידות עצים וגידולים חקלאיים.

תוואי הגדר המפותל המקיף את התנחלות סלעית מבודד קהילה אחת, חירבת ג'בארה, ושתי משפחות מאל-ראס: תיקון התוואי המתוכנן ישיב אותן לצד "הפלסטיני". משפחה מורחבת אחת בשוויקה מבודדת גם היא בין הגדר והקו הירוק.

"מאז הקמת הגדר בגדה המערבית, העוברת בעומק השטח הפלסטיני, שטחים חקלאיים נרחבים הפכו בלתי נגישים לחקלאים משום שהגדר מנתקת כפרים רבים מאדמותיהם. במהלך הקיץ, צפו החקלאים בחוסר אונים בשרפות שכילו עצי זית הממוקמים מעבר לגדר. הם לא הורשו להיכנס לאיזור משום שהשער לא תוכנן להיפתח בשעות אלו או כיוון שלא היו ברשותם ההיתרים המתאימים. חלק מהעצים גדלו במקום במשך חמישים שנה - ושני דורות של עבודה וטיפוח ירדו לטמיון בן בלילה".

הוועדה הבינלאומית של הצלב האדום, נובמבר 2007.

שערי הגדר

ביאושו, טיפס אחיו של מוחמד על הגדר האלקטרונית, ששלחה אות לחמ"ל הקרוב ביותר, בו מפקחים חיילי צה"ל על הגדר. בתוך דקות הגיע למקום רכב צבאי ולאחר שוידאו שלא מדובר בניסיון חדירה, החיילים פתחו את השער. עם זאת, הם היו עלולים לירות באחיו של אחמד, או להביאו למשפט, משום שהחוק אוסר על טיפוס או נגיעה בגדר.

עברו שעתיים וחצי עד שמוחמד הגיע לבית החולים בטול כרם, שם הוא נותח במשך שלוש שעות.

נעילת שערי הגדר בין שעות הפתיחה המתוכננות מעמידה את החקלאים בפני בעיות במקרי חירום רפואיים. ב-2005, נקטעו אצבעותיו של מוחמד, תושב דיר אל עיסון שבנפת טול כרם, בעת שעבד עם מסור חשמלי על אדמת אביו הממוקמת בשטח המבודד מעבר לגדר. השער היה נעול ולא תוכנן להיפתח שוב למשך מספר שעות, ולא היה כל סיוע רפואי זמין במקום. משום שהוא היה זקוק לטיפול מיידי, ניסו חבריו החקלאים לאותת לגייפים צבאיים שעברו על דרך הפטרול, ללא הצלחה.

לול נטוש בחירבת ג'בארה. צילום: קתרין פוסקה.

כפין:
12,000 עצי זית מבודדים מאחורי הגדר.

נזלת עיסא:
במסגרת ההכנות לבניית הגדר, הרס צה"ל יותר מ-200 חנויות ב-2003.

נזלת עיסא דרום:
מחסום יומי (06:00 - 24:00) המשמש 84 תושבים המבודדים ע"י הגדר. 14 ילדים לומדים בכיתה בנזלת עיסא וחוצים את המחסום מדי בוקר ואחה"צ.

זייתא:
בפברואר 2009, נגרמו נזקים ל-11 דונמים של חממות ול-15 דונמים של גידולי בעל כתוצאה מהצפות שנבעו מסתימת תעלות הניקוז שמתחת לגדר.

שוויקה:
השער פתוח במשך 24 שעות ביממה לשימוש משפחה המבודדת ע"י הגדר.

אל ג'רושיה:
70% מעצי השקד שבצדה המערבי של הגדר, המניבים יכול במשקל 10 טונות, מתו כתוצאה מהיעדר טיפול. איזור זה היה גם ידוע בזכות עשבי התבלין הגדלים בו, אשר משכו מבקרים שהגיעו ממרחקים כדי לקטוף אותם.

פרעון:
מאות דונמים של עצי הדר וגויאבה מתו כתוצאה מהיעדר גישה. נכון למאי 2009, רק 149 מתוך 3,100 התושבים נושאים היתרים.

מחסום ג'בארה:
המחסום פתוח במשך 24 שעות ביממה לשימושם של 300 תושבים המבודדים ע"י הגדר.

חירבת ג'בארה:
מספר העופות צנח מ-120,000 ל-20,000 כתוצאה מקשיי גישה.

א-ראס:
2 משפחות מבודדות מעבר לגדר.

במהלך שנת 2008 דווח על 4 שרפות. צוותי הכיבוי לא הורשו להיכנס ו-500 דונמים של עצי זית עלו באש.

א-ראס:
לכפר כ-4,000 דונמים של אדמה חקלאית הממוקמת מעבר לגדר. אם מחסום ג'בארה ייסגר כמתוכנן, חקלאי א-ראס יאלצו להשתמש בדרך עוקפת וארוכה ולעבור במחסום כפריאת.

תיקון תוואי מתוכנן.

קהילות מושפעות	איזורים פלסטיניים בנויים	מצב הגדר	שערים
קהילות מושפעות השוכנות ממזרח לגדר	שטח בנוי	בנוי	✕ יומי: נפתח בדרך למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום.
קהילות השוכנות באיזורים סגורים	התנחלויות	מתוכנן	✘ שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המסיק.
מעברים	שטח בנוי	בבניה	✖ עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המסיק בלבד.
תת-קרקע/מנהרה	נפה	גבולות	✎ תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או במשך מספר ימים בשבוע בכפוף לתיאום מראש.
בארות/מעיינות	שטח הממוקם מעבר לגדר	הקו הירוק	✎ הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצגת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות השמורה בשער.
מעיינות/באר	שטח הנפה	גבול נפה	✎ מעבר מאיזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באיזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בדרך ביום ונסגר בלילה.
		גבול כפר	

Cartography: OCHA-oPt - July 2009 Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2009 For comments contact <ochaopt@un.org> Tel. +972 (02) 582-9962 http://www.ochaopt.org

שטח: 177 קמ"ר
אוכלוסיה: 91,000
התנחלויות/מאחזים: 8/3

הגדר
אורך: 100 ק"מ
4% על הקו הירוק
96% בתחומי הגדה המערבית
20 ק"מ בנקודה הרחוקה ביותר מהקו הירוק
8 קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים
סה"כ: 9
עונתיים: 2
עונתיים/שבועיים: 0
יומיים: 7

בנפת קלקיליה, בניית הגדר הושלמה ומשטר ההיתרים והשערים מונהג מאז 2003. תוואי הגדר באיזור הינו פולשני ביותר, הוא מחבר מספר גדול של התנחלויות לישראל ומבודד כמה ממקורות המים והשטחים החקלאיים הפוריים ביותר של הגדה המערבית. הגדר מקיפה את העיר קלקיליה משלושה עברים ומבודדת שבע קהילות בינה לבין הקו הירוק. בניית "אצבע" קדומים תגרום לכיתור נוסף של אדמות חקלאיות ותגביל את גישת הפלסטינים דרך נפות קלקיליה וסלפית.

באיזור הצפוני, גיאוס והכפר השכן פלמיה מפורסמים בחקלאות השלחין האינטנסיבית שלהם. תוואי הגדר, החודר באיזור זה לעומק של עד שישה ק"מ בתחומי הגדה המערבית, מתוקן כעת בעקבות פסיקת בג"ץ. למרות שהתיקון ישיב לגיאוס חלק מאדמותיו, הוא עדיין יותיר מעבר לגדר את מרבית הקרקעות של הקהילה, הכוללות כמה מהשטחים הפוריים ביותר המשמשים לגידול פירות וירקות, ארבע בארות מי תהום ואת מרבית החממות. קהילה בדואית אחת תישאר מבודדת מעבר לגדר.

בדרום הנפה, תוואי הגדר המפותל מאפשר שמירה על רצף טריטוריאלי בין ארבע התנחלויות וישראל, תוך בידוד קהילת עזון עתמה. במרץ 2009, צה"ל התקין גדר פנימית, או מכשול משני, אשר גרם לניתוק תשעה בתים של תושבי עזון עתמה מיתר הקהילה. תושבים אלו זקוקים כיום להיתרי תושב קבע כדי להמשיך להתגורר באיזור והפלסטינים הרבים שבבעלותם אדמות הממוקמות בתוך מובלעת עזון עתמה זקוקים להיתרי מבקר כדי לזכות לגישה אל נכסיהם ולמאגרי המים שלהם.

הגדר, שהינה למעשה חומת בטון, מקיפה את העיר קלקיליה משלושה עברים ופוגעת בשגרתם הכלכלית של 50,000 תושבים. באיזור הדרומי, הכפרים חבלה וראס עטייה סובלים גם הם מ"צוואר בקבוק" הנובע מכך שקיימת נקודת מעבר אחת בלבד אל יתר חלקי הגדה המערבית. ב-2004, נבנתה מערכת "מרקם החיים" הראשונה בגדה המערבית, המורכבת מכביש ומסדרת מנהרות העוברות תחת כביש 55, במטרה לחבר מחדש בין העיר קלקיליה לבין איזורים הדרומיים.

ב-2004, מחקר שנערך מטעם מרכז הייעוץ הפלסטיני בנושא תסמינים פסיכו-סוציאליים הקשורים לגדר העלה שכוחות גבוהה של תסמיני דיכאון, כגון הפרעות שינה ואכילה, בקרב מבוגרים וילדים.

מדרום מזרח לעיר קלקיליה, התוואי המפותל שמקיף את התנחלות אלי מנשה מבודד חמש קהילות פלסטיניות בין הגדר והקו הירוק. בעקבות פסיקת בג"ץ, תוואי הגדר מועבר כעת במטרה "לחבר מחדש" שלוש קהילות אל הגדה המערבית. יחד עם זאת, שתי קהילות בדואיות יישארו בתוך מובלעת אלפי מנשה ואדמה חקלאית חיונית השייכת לשלושת הקהילות האחרות תבודד מעבר לגדר.

"הגדר מתפתלת באופן מעניין ביותר וחוצה איזורים מעניינים ביותר: כאן שוכן כפר פלסטיני נחמד, עם שטחים חקלאיים וגישה אליהם ולפתע – אין להם דבר."

מזכיר המדינה האמריקני, קולין פאוול, אוגוסט 2003.

הצפות בקלקיליה כתוצאה מסתימת תעלות הניקוז שמתחת לגדר.
צילום: ארגון "עצרו את החומה" (Stop the Wall).

במחקר שהתבצע על ידי של המרכז הפלסטיני ליעוץ בשנת 2004 באיזור קלקיליה, נמצאה שכיחות גבוהה של סימפטומים דכאוניים כגון הפרעות שינה ואכילה בקרב מבוגרים וילדים.

כ-20 מתוך בארות הנפה מבודדות ע"י הגדר.

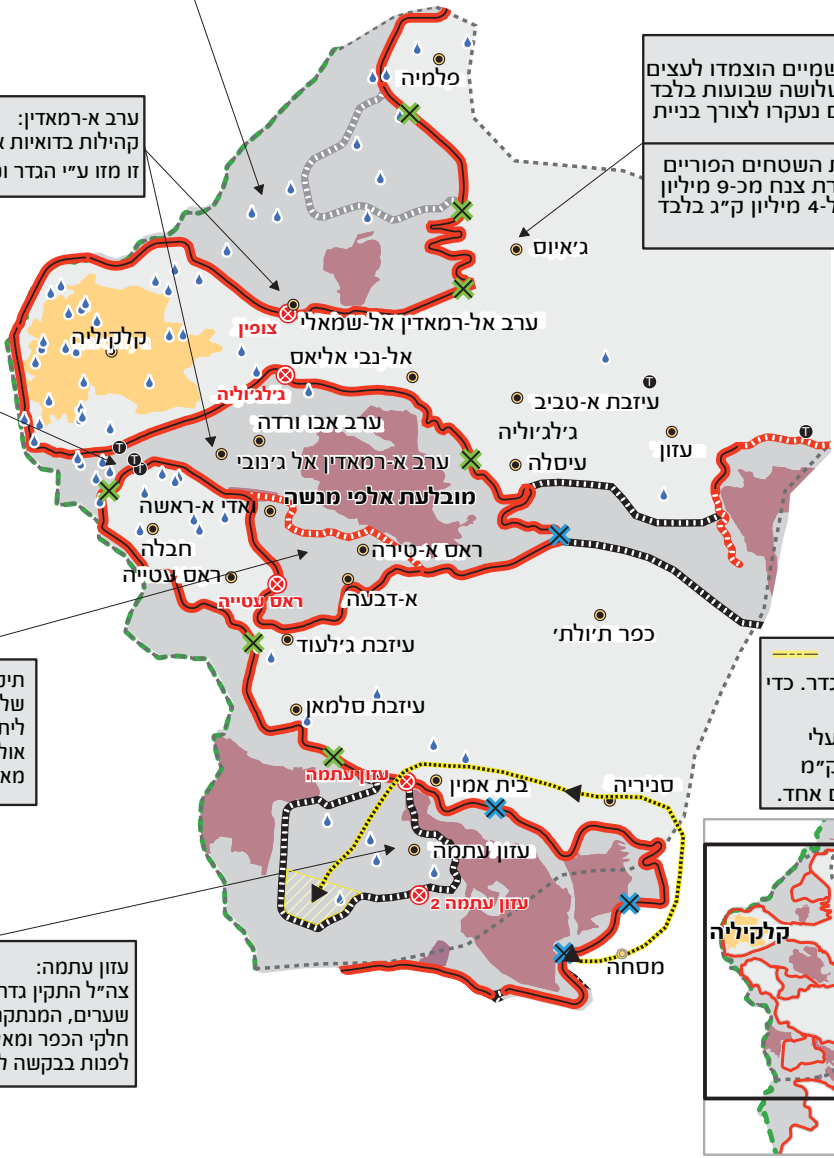
ערב א-רמאדין:
קהילות בדואיות אלו (אוכ': 300) מבודדות זו מזו ע"י הגדר ומצויות בסכנת גירוש.

ב'איוס:
ב-2002, צווי הפקעת אדמות רשמיים הוצמדו לעצים והחקלאים קיבלו פרק זמן של שלושה שבועות בלבד לשם הגשת ערעור. 4,000 עצים נקטרו לצורך בניית הגדר.
תיקון התוואי המתוכנן יותר את השטחים הפוריים ביותר מעבר לגדר. היקף התוצרת צנח מכ-9 מיליון ק"ג של פירות וירקות ב-2002 ל-4 מיליון ק"ג בלבד ב-2008.

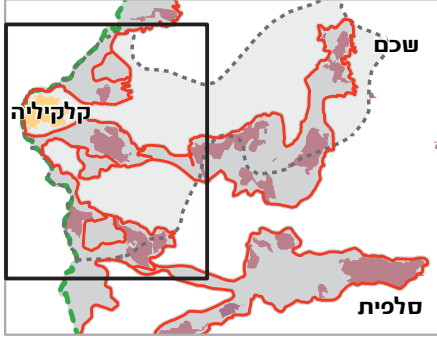
מעבר "מרקם חיים" תחתי נבנה ב-2004 במטרה לחבר מחדש קהילות שנותקו ע"י הגדר.

תיקון תוואי הגדר: שלוש קהילות יחבורו מחדש ליתר חלקי הגדה המערבית, אולם ינותקו מ-60-80 אחוזים מאדמותיהן החקלאיות.

עזון עתמה:
צה"ל התקין גדר פנימית, עם שני שערים, המנתקת תשעה בתים מיתר חלקי הכפר ומאלצת את 75 הדיירים לפנות בבקשה להיתרי תושב קבע.

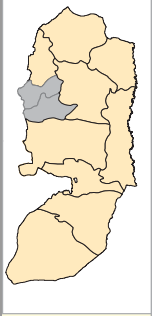

מסחה:
משפחה אחת מבודדת מעבר לגדר. כדי לגשת לאדמה הממוקמת בתוך מובלעת עזון עתמה, מדרשים כעלי האדמות לבצע עיקוף באורך 8 ק"מ ולעבור דרך שני שערים ומחסום אחד.

קהילות מושפעות	איזורים פלסטיניים בנויים	מצב הגדר	שערים
קהילות מושפעות השוכנות ממזרח לגדר	שטח בנוי	בנוי	יומי: נפתח בד"כ למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום.
קהילות השוכנות באיזורים סגורים	התנחלויות	מתוכנן	שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המטיק.
מעברים	שטח בנוי	בבניה	עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המטיק בלבד.
תת-קרקע/מנהרה	נפה	הקו הירוק	תיאום מראש: נפתח על כסיס עונתי או כמשך מספר ימים בשבוע בכפוף לתיאום מראש.
בארות/מעיינות	שטח הממוקם מעבר לגדר	גבול נפה	הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצבת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות השמורה בשער.
מעיי/באר	שטח הנפה	גבול כפר	מעבר מאיזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באיזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בד"כ ביום ונסגר בלילה.

Cartography: OCHA-oPt - July 2009 Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2009 For comments contact <ochaopt@un.org> Tel. +972 (02) 582-9962 http://www.ochaopt.org

שטח: 205 קמ"ר
אוכלוסייה: 60,000
התנחלויות/מאחזים: 15/7

הגדר

אורך: 89 ק"מ
0% על הקו הירוק
100% בתחומי הגדה המערבית
22 ק"מ בנקודה הרחוקה ביותר מהקו הירוק
3 קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 6
עונתיים: 2
עונתיים/שבועיים: 4
יומיים: 0

"אצבע" קדומים תשפיע גם על חלק נרחב מנפת קלקיליה, ותגרום לביתור נוסף של אדמות חקלאיות ולהגבלת גישת הפלסטינים. שתי ה"אצבעות" יקטעו מספר רב של דרכים ושבילים חקלאיים וישבשו את הגישה למשאבי קרקע ומים ולשווקים, והדבר יגרום להשלכות חמורות על הכלכלה החקלאית של שתי הנפות.

כ-12% מאדמות נפת סלפית הופקעו ע"י רשויות ישראל והוקצו לבניית התנחלויות ואיזורי תעשייה. 10 אחוזים נוספים הוכרזו שטח אש, המשמש לאימונים צבאיים. מקורות המים התת-קרקעיים של סלפית מצויים בסכנה עקב ההזרמה המתמשכת של מי שופכין לא מעובדים מההתנחלויות, בייחוד מאריאל. לפי ארגון שלום עכשיו, תוכנית להקמת 8,000 יחידות דיור נוספות, המיועדת להרחבה עתידית של אריאל, נמצאת בשלב "קדם תכנון". תוכנית זו תוסיף 32,000 מתנחלים חדשים לאוכלוסייה המונה כיום 17,000. (שלום עכשיו: התכניות העתידיות של משרד הבינוי והשיכון בשטחים, מרץ 2009).

הרצף הטריטוריאלי של נפת סלפית ייקטע עוד יותר אם ה"אצבעות" – תוואי הגדר הפולשני ביותר בתחומי הגדה המערבית – יבנו בהתאם לתכנון. "אצבע" אריאל, המהווה מסדרון באורך 22 ק"מ, ו"אצבע" קדומים, שהינה מסדרון נפרד באיזור הצפוני, יחברו בין התנחלויות רבות (אריאל, גוש התנחלויות השומרון וקדומים) לבין ישראל. עקב כך, כ-100 קמ"ר, כמעט מחצית מאדמות סלפית, יבודדו למעשה בצדה "הישראלי" של הגדר.

הרצף הגיאוגרפי של סלפית יבותר לשלושה כיסים מנותקים והדבר ישפיע על כל ריכוזי האוכלוסייה של הנפה. תשעה יישובים השוכנים באיזור הצפוני יוקפו ע"י הגדר משלושה עברים וימצאו עצמם "נלחצים" בין שתי ה"אצבעות". מובלעת א-זאויה, בה שוכנות שלוש קהילות, תוקף מארבעה עברים ותחובר אל יתר חלקי הגדה המערבית באמצעות מנהרה. מרבית הכפרים בנפת סלפית יאלצו להשתמש בדרכים עוקפות וארוכות כדי להגיע אל העיר סלפית, בירת המחוז, השוכנת מדרום ל"אצבע" אריאל.

"על אף שבית הדין מביא בחשבון את ההבטחה שהעניקה ישראל כי בניית הגדר אינה מביאה לסיפוח וכי הגדר הינה זמנית, אין באפשרותו להישאר אדיש לנוכח חששות מסוימים שהובעו בכניו כי תוואי הגדר ישפיע על תוואי הגבול העתידי בין ישראל ופלסטין, ולנוכח החשש שישראל עלולה לתבוע את סיפוח ההתנחלויות ואמצעי הגישה אליהן. בית הדין סבור שבניית הגדר והמשטר הכרוך בה יוצרים "עובדה מוגמרת" בשטח, אשר עשויה להפוך למצב קבוע ובמקרה זה, וללא קשר להגדרתה הפורמלית של הגדר ע"י ישראל, כמוה כסיפוח בפועל".

בדב"ץ, ההשלכות החוקיות של בניית הגדר בשטח הפלסטיני הכבוש, חוות דעת מייעצת, 9 ביולי 2004, פסקה 121.

חתך רוחב של הדרכים החקלאיות שיחסמו אם הגדר תושלם בהתאם לתוואי הנוכחי.

אל פונדוק: תושבי כפר זה והכפרים השכנים חוששים שתוואי הגדר המתוכנן יגרום לשילוש משך הזמן והעלות הכרוכים בגישה אל מרכז השירותים בקלקיליה.

כפר קדום: כ-100 דונם של קרקע חקלאית יבודדו ע"י הגדר.

כפר לאקוף: הכניסה הראשית אל הכפר תחסם והדרך הראשית אל ג'ינספוט והכפרים הסמוכים תיקטע ע"י הגדר.

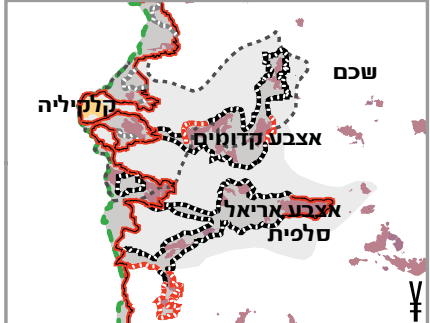
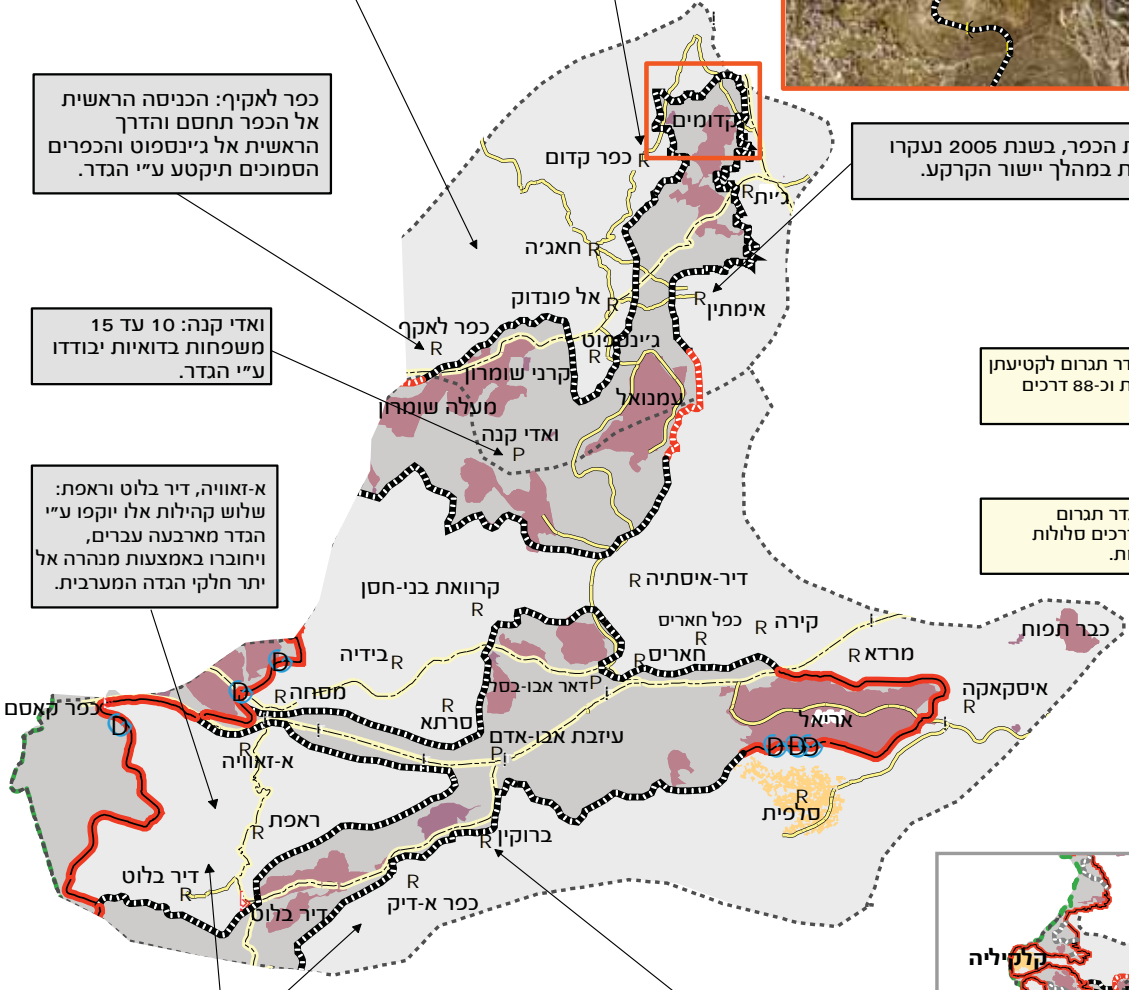
אימתין: לפי מועצת הכפר, בשנת 2005 נעקרו ונעלמו 800 עצי זית במהלך יישור הקרקע.

ואדי קנה: 10 עד 15 משפחות בדואיות יבודדו ע"י הגדר.

ב"אצבע קדומים", הגדר תגרום לקטיעתן של כ-11 דרכים סלולות וכ-88 דרכים חקלאיות.

א-זאויה, דיר בלוט וראפת: שלוש קהילות אלו יוקפו ע"י הגדר מארבעה עברים, ויחברו באמצעות מנהרה אל יתר חלקי הגדה המערבית.

ב"אצבע אריאל", הגדר תגרום לקטיעתן של כ-16 דרכים סלולות וכ-60 דרכים חקלאיות.

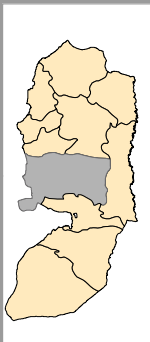

כפר א-דיק: אדמותיהן של מספר קהילות באזור זה יותרו והגידולים בהם יושמדו ע"י גדרות משולשות ומרובעות.

ברוקין: כ-20 משפחות יאבדו את הגישה לשטחי המרעה שלהן, המהווים את מקור הפרנסה היחיד שלהן.

שערים בגדר	מצב הגדר	אזורים מלסטיניים בנויים	קהילות מושפעות ע"י הגדר
יומי: נפתח בדי"כ למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום.	מקטע בנוי	שטח בנוי	R קהילות השוכנות ממזרח לגדר
שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המסיק.	מקטע מתוכנן	התנחלויות	R קהילות השוכנות באזורים סגורים
עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המסיק בלבד.	בבניה	נפה	מעברים
תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או במשך מספר ימים בשבוע בכפוף לתיאום מוקדם. הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצבת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות המוצגת בשער.	גבולות	שטח הממוקם מעבר לגדר	! תת-קרקע/מנהרה
מעבר מאזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בדי"כ ביום ונסגר בלילה.	הקו הירוק	שטח הנפה	בארות/מעיינות
	גבול נפה		מעייין/באר
	גבול כפר		

קרטוגרפיה: OCHA-oPt, יולי 2009. מאגר נתונים: משרד התכנון של הרש"פ (MoP), עדכונים ע"י OCHA, להערות, צרו קשר בדוא"ל: ochaopt@un.org, טל': 972-02-582-9962, תוכנת אתר: <http://www.ochaopt.org>

שטח: 850 קמ"ר
אוכלוסייה: 280,000
התנחלויות/מאחזים: 26/22

הגדר

אורך: 79 ק"מ
5% על הקו הירוק
95% בתחומי הגדה המערבית
5.5 ק"מ בנקודה הרחוקה ביותר מהקו הירוק
אין קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 7
עונתיים: 6
עונתיים/שבועיים: 0
יומיים: 1

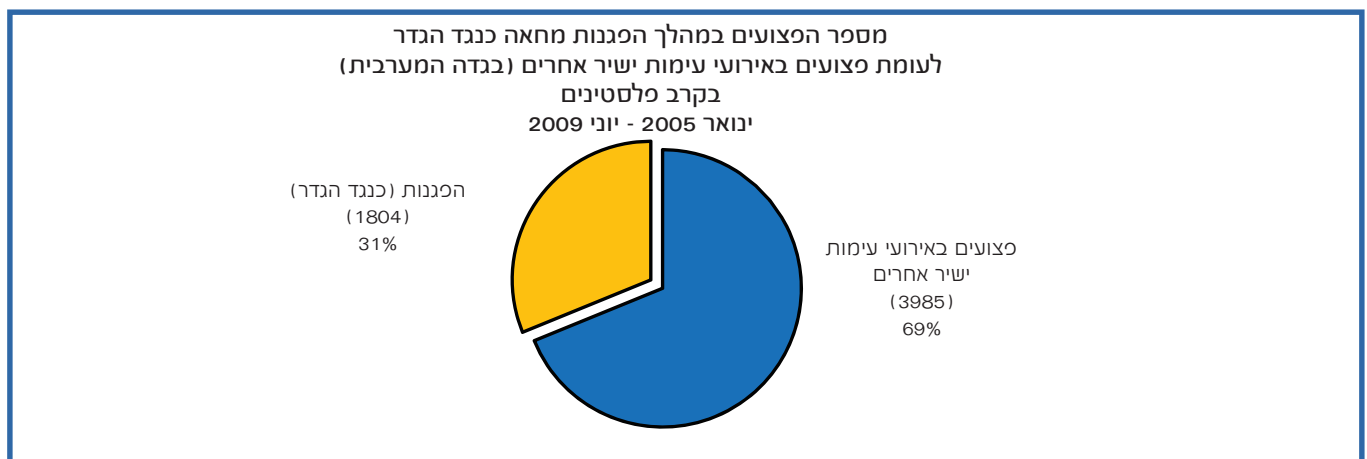
בנפת רמאללה, בניית הגדר כמעט הושלמה בין ראנטיס שבצפון וביתוניא שבדרום מזרח. תוואי הגדר מקיף את ההתנחלויות הגדולות בית אריה, עופרים, מודיעין עילית ומבוא חורון ומכליל את רוב שטח ההפקר - השטח המפורז שהוכרז ב-1949 בין ישראל וממלכת ירדן - בתחומי ישראל. העיר רמאללה מנותקת מירושלים ע"י הגדר מכיוון דרום. רשת של מעברים תחתיים, מנהרות וכבישי "מרקם חיים" מחברת את קהילות המובלעות שבצפון נפת ירושלים זו לזו ולרמאללה. "מרכז חייהן" של קהילות אלו, שהיה בעבר פרברי ירושלים, הועבר לרמאללה.

קהילות בנפת רמאללה היוו את המוקד למרבית המחאות הציבוריות כנגד הגדר, המתקיימות מדי שבוע לאחר תפילות יום השישי, בהן מעורבים פלסטינים מקומיים ופעילים ישראלים ובינלאומיים. מחאות אלו החלו בכודרוס ובכפרים השכנים בשנת 2003 ונמשכו עד 2005, אז תוקן תוואי הגדר באופן ששימר את מרבית האדמות המעובדות של בודרוס ונגטשו התוכניות לבניית מכשול פנימי שהיה גורם לכליאתן של תשע קהילות בתוך מובלעת. המחאות השבועיות נמשכו בנעלין, בו יביא תוואי הגדר המתוכנן לכידוד 2,500 דונמים מאדמות הכפר, ובבלעין. ב-2007, הורה בג"ץ למדינה לפרק ולהעביר מקטע של הגדר העובר בבלעין במטרה להשיב לכפר אדמות שעליהן תוכננה להיבנות הרחבה של התנחלות מודיעין עילית. בדצמבר 2008, האשים בג"ץ את המדינה בכיזוי בית הדין עקב אימוץ תוואי חדש שלא תאם את הפסיקה משנת 2007.

למרות שרוב המחאות הציבוריות שנערכות מדי שבוע אינן אלימות, לפי חלק מההערכות נהרגו במהלכן עד 16 מפגינים. מאות מפגינים פלסטינים, ישראלים וזרים נפצעו והפגנות המחאה כנגד הגדר מייצגות אחוז משמעותי מכלל מקרי הפגיעה שתועדו בגדה המערבית.

"מאבקינו הבלתי אליים נתמך ע"י פעילי שלום ישראלים ובינלאומיים. ילדינו התרגלו לראות ישראלים ויהודים כחיילים או כמתנחלים בלבד. כעת הם רואים ישראלים, יהודים, אמריקנים ואזרחי מדינות אחרות התומכים בהם ומסייעים לקולות הפלסטינים להגיע אל שאר העולם."

עאיד מראר, מארגן המאבק של בודרוס כנגד הגדר, יולי 2004.

כביש "מרקם חיים" המקשר בין מובלעות ביזו וביר נבאלה, נפת ירושלים, צילום: UN OCHA.

כבישי "מרקם חיים":
לקראת השימוע שקיים בדב"ץ בתחילת 2004, נקטו רשויות ישראל צעדים שנועדו לתת מענה לחלק מהסוגיות ההומניטריות העולות מתוואי הגדר. הוקצו כספים לבניית כבישים ומנהרות חלופיים אשר יאפשרו תעבורה ומתן שירותים לקהילות המבודדות. כביש "מרקם חיים" הראשון הושלם ב-2004 והשיב את המעבר הישיר בין קלקיליה והכפרים השוכנים מדרום לה. מאז נבנו כבישי "מרקם חיים" נוספים, ביחוד בנפות רמאללה וירושלים, והחליפו את הרצף הטריטוריאלי ברצף "תעבורתי".

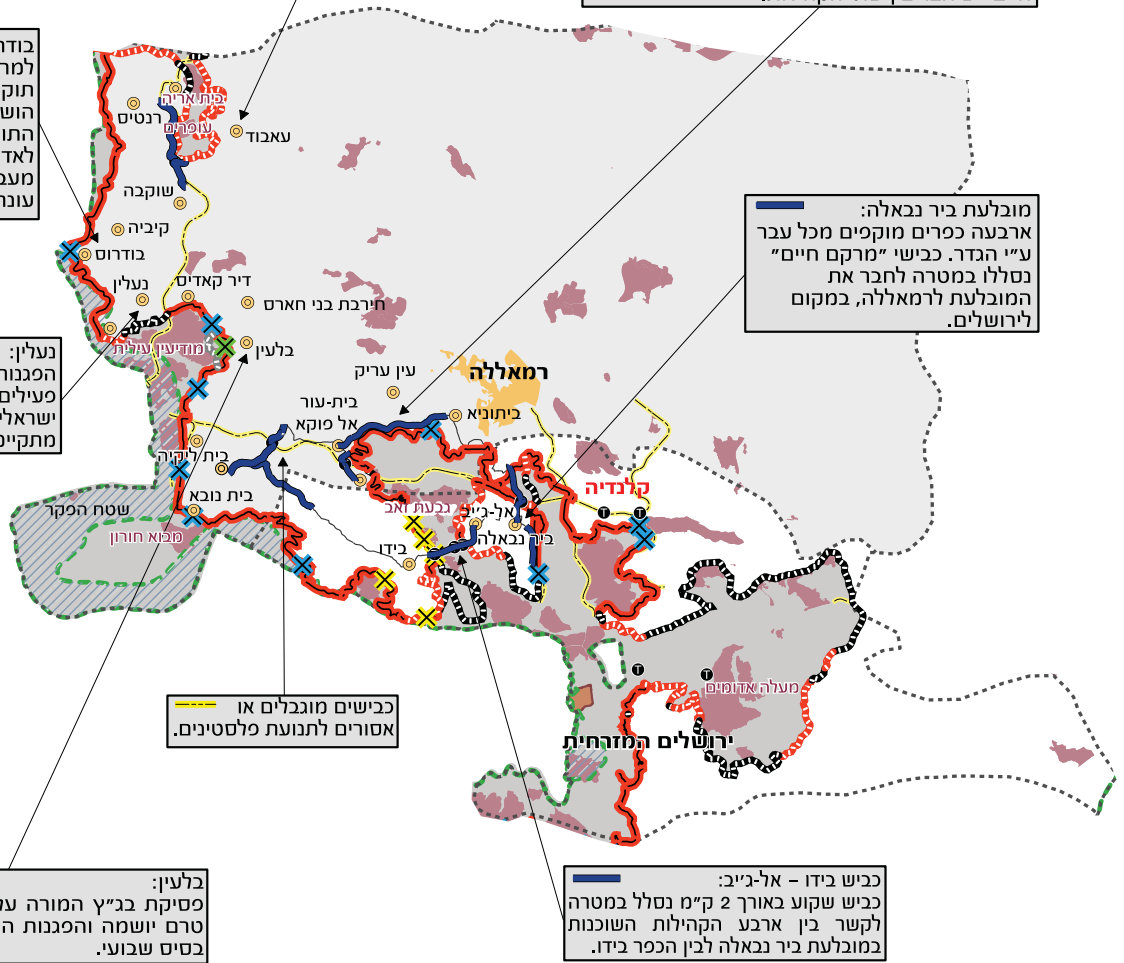
עאבוד:
חלק זה של הגדר הוא המקטע הדרומי ביותר של "אצבע" אריאל, אשר יגרום לבידוד 3,800 דונמים מאדמות הכפר.

בית-עור אל-פוקא וביתוניא:
כ-600 דונמים הופקעו לצורך סלילת כביש "מרקם חיים" שיחבר בין שתי הקהילות.

בדרוס:
למרות שתוואי הגדר תוקן ואדמות הכפר הושבו לבעליהן, התושבים יכולים לעבור לאדמות הממוקמות מעבר לגדר במהלך עונת המסיק בלבד.

נעלין:
הפגנות מחאה בהשתתפות פעילים פלסטינים, ישראלים ובינלאומיים מתקיימות מדי שבוע.

מובלעת ביר נבאלה:
ארבעה כפרים מוקפים מכל עבר ע"י הגדר. כבישי "מרקם חיים" נסללו במטרה לחבר את המובלעת לרמאללה, במקום לירושלים.

כבישים מוגבלים או אסורים לתנועת פלסטינים.

בלעין:
פסיקת בד"ץ המורה על שינוי תוואי הגדר טרם יושמה והפגנות המחאה נמשכות על בסיס שבועי.

כביש בידו - אל-גיב:
כביש שקוע באורך 2 ק"מ נסלל במטרה לקשר בין ארבע הקהילות השוכנות במובלעת ביר נבאלה לבין הכפר בידו.

שערים בגדר	מצב הגדר	אזורים פלסטיניים בנויים	קהילות מושפעות ע"י הגדר
<ul style="list-style-type: none"> יומי: נפתח בד"ץ למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום. שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המסיק. עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המסיק בלבד. תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או כמשך מספר ימים כשבוע ככפוף לתיאום מוקדם. הכישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצגת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות המוצגת בשער. מעבר מאזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בד"ץ כיום ונסגר בלילה. 	<ul style="list-style-type: none"> מקטע בנוי מקטע מתוכנן בכביה גבולות הקו הירוק גבול נפה גבול כפר 	<ul style="list-style-type: none"> שטח בנוי התנחלויות שטח בנוי נפה שטח הממוקם מעבר לגדר שטח הנפה 	<ul style="list-style-type: none"> קהילות השוכנות ממזרח לגדר קהילות השוכנות באזורים סגורים מעברים תת-קרקעי/מנהרה בארות/מעיינות מעין/באר

Cartography: OCHA-oPt - July 2009 Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2009 For comments contact <ochaopt@un.org> Tel. +972 (02) 582-9962 http://www.ochaopt.org

שטח: 346 קמ"ר
אוכלוסיה: 364,000
התנחלויות/מאחזים: 28/4

הגדר

אורך: 141 ק"מ
3% על הקו הירוק
97% בתחומי הגדה המערבית
14 ק"מ בנקודה הרחוקה ביותר מהקו הירוק
5 קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 9
עונתיים: 4
עונתיים/שבועיים: 5
יומיים: 0

אורכה של הגדר העוברת בנפת ירושלים הוא 168 ק"מ, מתוכם עוברים 3 אחוזים בלבד על הקו הירוק. תוואי הגדר מפותל ביותר ומחבר התנחלויות לשטח ישראל, תוך יצירת מובלעות שבהן מתגוררות קהילות פלסטיניות המוקפות ע"י הגדר משלושה או ארבעה עברים.

עבור אוכלוסיית הגדה המערבית כולה, הגישה לירושלים המזרחית הינה קריטית לצורך קבלת טיפול רפואי, לימודים אקדמיים, עבודה, יחסים חברתיים ומשפחתיים ופולחן. מרבית הפלסטינים מנועים מגישה לירושלים המזרחית מאז שנת 1993, אלא אם ברשותם היתר כניסה מטעם רשויות ישראל, שהינו קשה להשגה. בשילוב עם המנגנון המורכב של היתרים, מחסומים ושערים, הפכה הגדר לגבול בפועל, הקוטע את הקשרים הדתיים, החברתיים והכלכליים שהתקיימו במשך ההיסטוריה בין ירושלים המזרחית ויתר חלקי הגדה המערבית.

את גוש מעלה אדומים והשווה בגודלו לשטחה של ירושלים המערבית, יוקף ע"י הגדר. אם היא תקום כמתוכנן, הגדר שתקיף את גוש מעלה אדומים תנתק פיזית את ירושלים המזרחית מיתר חלקי הגדה המערבית. מסביב ל"בועת" מעלה אדומים מתוכנן כביש המיועד לתנועת פלסטינים, אשר יחליף את הרצף הטריטוריאלי ברצף "תעבורתי", בין רמאללה ובית לחם ובין איזוריה הצפוני והדרומי של הגדה המערבית.

הגדר גם מנתקת את הקשר ההדוק שהתקיים בעבר בין ירושלים המזרחית וכפרי ויישובי הגדה המערבית. א-ראם, השוכן בצפון הנפה, הוא אחד מיישובים אלו ובדרום הנפה, אל עזריה ואבו דיס מופרדים גם הם מירושלים המזרחית, ששימשה עבורם בעבר מרכז של מסחר ושירותים.

בצפון הנפה, תוואי הגדר גורם ליצירת שתי מובלעות המאוכלסות בצפיפות, בידו וביר נבאלה, המוקפות משלושה ומארבעה עברים, בהתאמה. כביש "מרקם חיים" שקוע באורך שני ק"מ עובר תחת איזור גבעת זאב ומחבר את שתי המובלעות, וכבישים ומעברים תחתיים ייעודיים העוברים תחת כביש 443 מחברים ביניהן לבין העיר רמאללה, המופרדת כיום מירושלים ע"י הגדר. למרות שהתנחלות גבעת זאב ממוקמת מחוץ לגבולותיה המוניציפליים של העיר, היא נמצאת בצדה ה"ירושלמי" של הגדר.

בצפון הנפה, השכונות הפלסטיניות כפר עקב, מחנה הפליטים שועפט וחלק מענתה, השוכנות בתוך גבולות ירושלים, ממוקמות כיום בצד "הגדה המערבית" של הגדר. לעומת זאת, כ-53 קמ"ר משטח הגדה המערבית המקיף

"לאחר השלמת הגדר, ישראל תשלוט בגישה אל ירושלים המזרחית וממנה, באופן שינתק את ערי הלוויין הפלסטיניות בית לחם ורמאללה ואת יתר חלקי הגדה המערבית. מבחינת הפלסטינים, תהיינה לכך השלכות כלכליות, חברתיות והומניטריות משמעותיות. באמצעות יישום נמרץ של קווי מדיניות הנוגעים למעמד התושב ותעודת הזהות שלו, ישראל תוכל סוף סוף להשלים את בידודה של ירושלים המזרחית - מרכז החיים הפלסטיני בתחומי הפוליטיקה, החברה, המסחר והתשתית."

מתוך דוח האיחוד האירופי בנושא ירושלים, 2005.

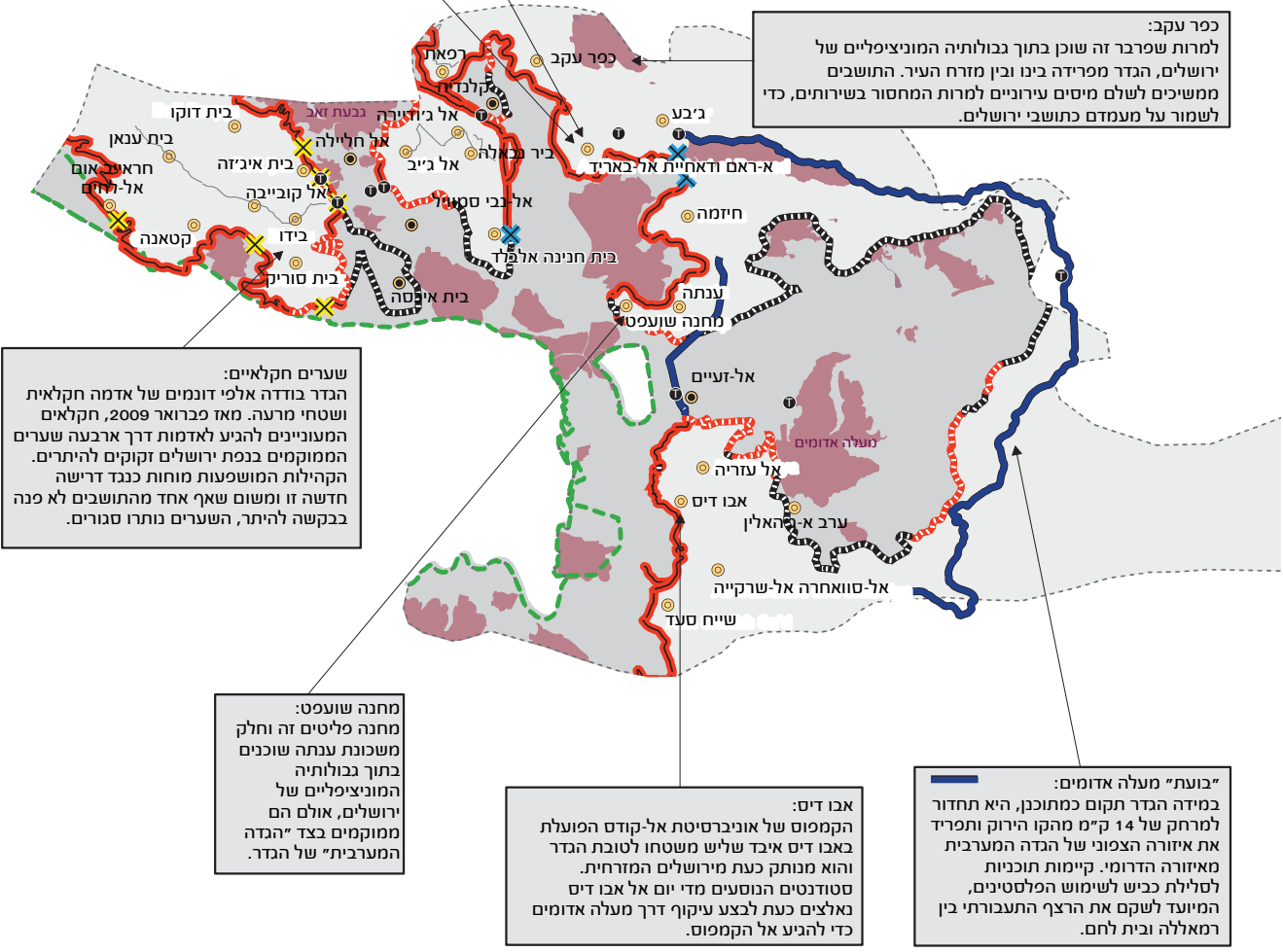

הגדר מנתקת את א-ראם מירושלים. צילום: פטריק צול.

דאחיית אל-בריד:
הגדר מפצלת שכונה זו. מאז פברואר 2009, תושבי הגדה המערבית המתגוררים בצדה "הירושלמי" של הגדר זקוקים להיתרים כדי לחיות בבתיהם, אך הם אינם מורשים להיכנס ליתר חלקי העיר.

אל-ראם:
הגדר עוברת כיום במרכזו של כביש ירושלים-רמאללה ומנתקת את א-ראם מירושלים. מתוך 1,650 העסקים הרשומים שפעלו בא-ראם ב-2006, סגרו את שעריהם 730.

כפר עקב:
למרות שפרבר זה שוכן בתוך גבולותיה המוניציפליים של ירושלים, הגדר מפרידה בינו ובין מזרח העיר. התושבים ממשיכים לשלם מיסים עירוניים למרות המחסור בשירותים, כדי לשמור על מעמדם כתושבי ירושלים.

שערים חקלאיים:
הגדר בודדה אלפי דונמים של אדמה חקלאית ושטחי מרעה. מאז פברואר 2009, חקלאים המעוניינים להגיע לאדמות דרך ארבעה שערים הממוקמים בגנת ירושלים זקוקים להיתרים. הקהילות המושפעות מוחות כנגד דרישה חדשה זו ומשום שאף אחד מהתושבים לא פנה בבקשה להיתר, השערים נותרו סגורים.

מחנה שועפט:
מחנה פליטים זה וחלק משכונת ענתה שוכנים בתוך גבולותיה המוניציפליים של ירושלים, אולם הם ממוקמים בצד "הגדה המערבית" של הגדר.

אבו דיס:
הקמפוס של אוניברסיטת אל-קודס הפועלת באבו דיס איבד שליט משטחו לטובת הגדר והוא מנותק כעת מירושלים המזרחית. סטודנטים הנוסעים מדי יום אל אבו דיס נאלצים כעת לבצע עיקוף דרך מעלה אדומים כדי להגיע אל הקמפוס.

"בועת" מעלה אדומים:
במידה הגדר תקום כמתוכנן, היא תחדור למרחק של 14 ק"מ מהקו הירוק ותפריד את איזורה הצפוני של הגדה המערבית מאיזורה הדרומי. קיימות תוכניות לסלילת כביש לשימוש הפלסטינים, המיועד לשקם את הרצף התעבורתי בין רמאללה ובית לחם.

שערים	מצב הגדר	קהילות מושפעות
<ul style="list-style-type: none"> יומי: נפתח בד"כ למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום. שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המטיק. עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המטיק בלבד. תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או במשך מספר ימים בשבוע בכפוף לתיאום מראש. הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצגת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות השמורה בשער. מעבר מאיזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באיזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בד"כ ביום ונסגר בלילה. 	<ul style="list-style-type: none"> בנוי מתוכנן בבניה גבולות הקו הירוק גבול גפה גבול כפר 	<ul style="list-style-type: none"> קהילות מושפעות משוכנות ממזרח לגדר קהילות השוכנות באיזורים סגורים מעברים תת-קרקעי/מנהרה בארות/מעיינות מעיינון/באר
	<ul style="list-style-type: none"> אזורים פלסטיניים בנויים התנחלויות שטח בנוי גפה שטח הממוקם מעבר לגדר שטח הגפה 	

Cartography: OCHA-oPt - July 2009 Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2009 For comments contact <ochaopt@un.org> Tel. +972 (02) 582-9962 http://www.ochaopt.org

שטח: 657 קמ"ר
אוכלוסיה: 176,000
3/מאחזים: 18/התנחלויות

הגדר

אורך: 62 ק"מ
על הקו הירוק 12%
בתחומי הגדה המערבית 88%
ק"מ בנקודה הרחוקה ביותר מהקו הירוק 10
קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 3
עונתיים: 3
שבועיים: 0/עונתיים
יומיים: 0

נפת בית לחם משתרעת על שטח של 660 קמ"ר. כתוצאה מהתרחבותם המתמשכת של ההתנחלויות והמאחזים, רוב עתודות בניית הגדר והגדרת רוב שטחה כאיזור הקרקע של הנפה הוקצו לשימוש הצבא והמתנחלים. כולל שטחי אדמה נרחבים באיזורה המזרחי של איזור שטחי אש/נפת בית לחם, אשר הוכרזו שטחים צבאיים ושמורות טבע שבהם גישת ושימוש הפלסטינים מוגבלים או אסורים. הפלסטינים גם אינם זוכים לגישה לקו החוף של ים המלח, שאורכו 32 ק"מ, שהינו גבולה המזרחי של נפת בית לחם.

אחוזים בלבד משטח הנפה זמינים לשימוש הפלסטינים, 13 ומרביתם מבוטרים. כתוצאה מכך, צומצם פוטנציאל ההתרחבות של נפת בית לחם לצורכי דיור ותעשייה והוגבלה גישת תושביה למשאבי טבע.

הגדר, שבנייתה הושלמה בצפון הנפה, כבר הסבה כגיעה אנושה לפעילות הכלכלית באיזור קבר רחל. היא מבודדת מטעי זיתים, אליהם ניתן להגיע כיום דרך שני שערים בלבד, הנפתחים במתכונת מוגבלת במהלך עונת המסיק השנתית. בנוסף, הגדר תורמת לבידודה של קהילת נועמן – שתושביה מתגוררים בירושלים באופן "בלתי חוקי", לפי רשויות ישראל.

תוואים רשמיים קודמים של הגדר כללו מכשולים פנימיים המקיפים את הכפרים הפלסטינים השוכנים בתוך גוש עציון. מכשולים אלו הוסרו מהתוואי הרשמי האחרון, למעט בכפר אל וולגיה, העומד לאבד קרקע בשטח 5,000 דונמים לטובת הגדר.

במידה ותושלם הגדר בצפון הנפה, היא תעבור על הקו הירוק (בקירוב) לאורך 12.7 ק"מ ותוואי פנימי פולשני יותר יגיע לעומק של כעשרה ק"מ בתחומי הגדה המערבית,

במטרה להקיף את התנחלויות גוש עציון. הגישה לכביש 60, הנתיב המרכזי שמשמש כיום את תושבי בית לחם כדי להגיע לרמאללה שמדרום, תחסם והדבר יחייב את הפלסטינים להשתמש בנתיב תחבורה חלופי הממוקם במרחק גדול יותר מזרחה.

באיזור הצפוני, הגדר מבודדת 64 קמ"ר הכוללים חלק מאדמות הנפה הפוריות ביותר. תשע קהילות פלסטיניות המונות כ-21,000 תושבים יושפעו גם הן, ויהפכו למובלעת הגדולה ביותר מבחינת צפיפות האוכלוסייה. הן יאלצו להתמודד אם גישה מוגבלת לעיר בית לחם, מרכז השירותים העיקרי בתחומי הבריאות, החינוך, השווקים והמסחר. חקלאי בית לחם המתגוררים בצדה "הפלסטיני" של הגדר יאלצו להתמודד גם עם גישה מוגבלת לאדמותיהם הממוקמות מעבר לגדר.

"החומה המתנשאת מעלינו היא תזכורת חמורה לקיפאון ביחסים בין הישראלים והפלסטינים. בעולם שבו עוד ועוד גבולות נפתחים – למסחר, לתחבורה, לתנועת בני אדם, לחילופים תרבותיים – טראגי לראות שחומות ממשיכות לקום".

האפיפיור בנדיקטוס השישה-עשר, בית לחם, מאי 2009.

גילה, אחד מארבעה מחסומים שבהם פלסטינים בעלי היתרים מורשים לעבור לירושלים המזרחית. צילום: ג'ון טורדאי.

נועמן: למרות שהכפר שהכפר ממוקם בשטח נפת בית לחם, ב-1967 סיפחה ישראל את השטח לבכולות ירושלים. התושבים (173) נושאים תעודות זהות של הגדה המערבית ומוגדרים כתושבים בלתי חוקיים ע"י רשויות ישראל. שטח הכפר הוגדר כ'איזור סגור' ושמות התושבים רשומים במחסום המוצב בכניסה לכפר.

בית סחור: 2,000 דונמים של מטעי זיתים נגישים במהלך עונת המסיק בלבד.

קבר רחל: הגדר חוזרת לעומק של 2 ק"מ בתחומי העיר בית לחם, מקיפה את קבר רחל ומנתקת את עורק התחבורה ההיסטורי אל ירושלים. מרבית החנויות שפעלו באיזור סגרו את שעריהן או עברו.

בית ג'אלה: הגדר תבודד 3,200 דונמים של אדמה, הכוללים כמעט 3,000 דונמים של מטעי זיתים ואת מנזר ויקב הקרימיזין - החורש היחיד באיזור שמשמש לצורכי בילוי ופנאי.

כביש 60: הגדר תחסום את הגישה לכביש 60, הנתיב המרכזי דרומה לחברון ותחייב את הפלסטינים להשתמש בנתיב תחבורה חלופי הממוקם במרחק גדול יותר מזרחה.

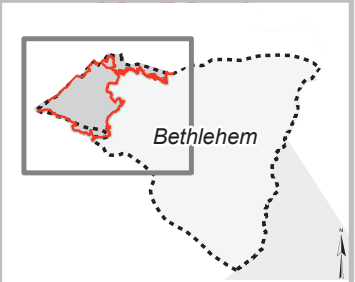
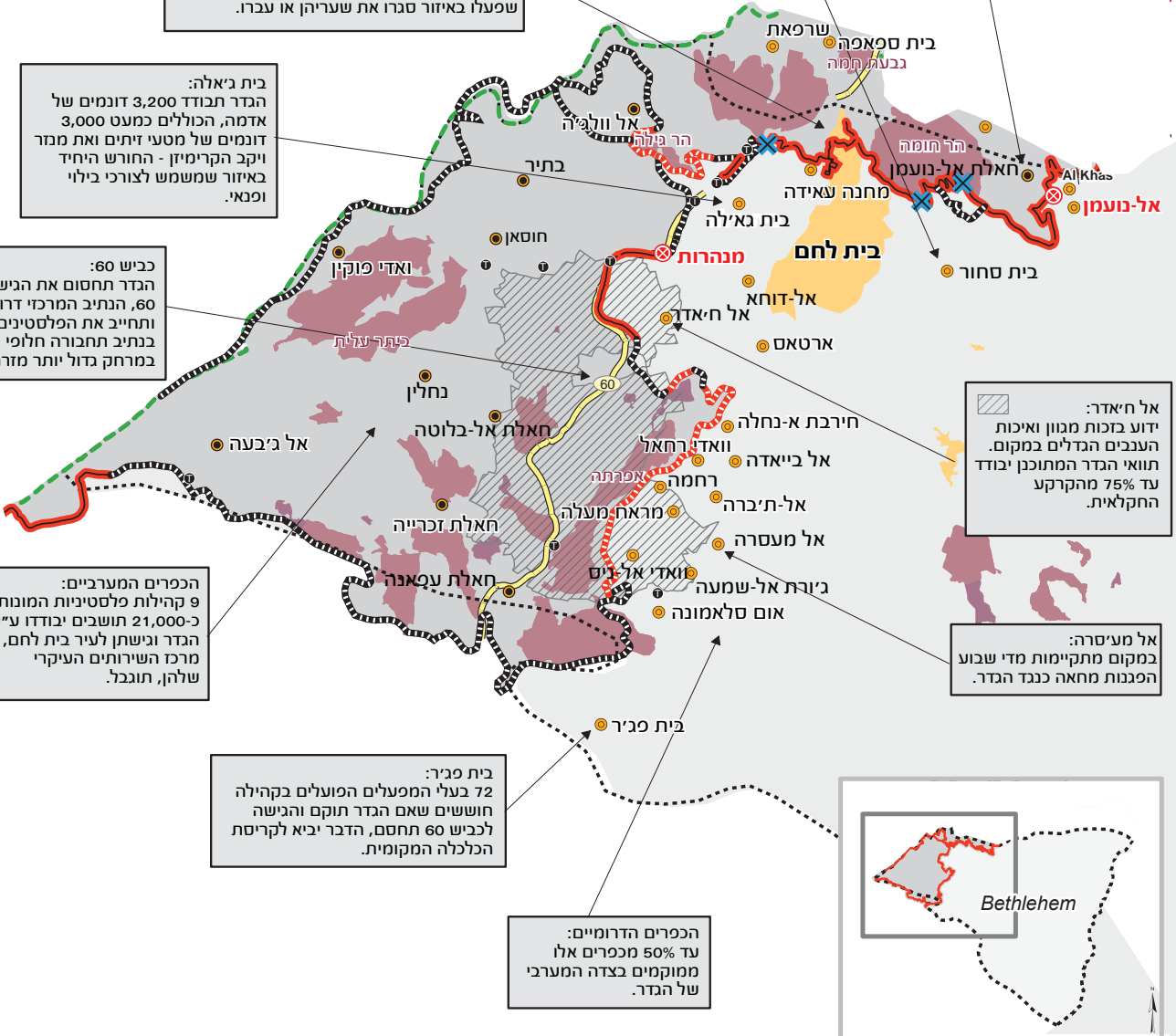
הכפרים המערביים: 9 קהילות פלסטיניות המונות כ-21,000 תושבים יבודדו ע"י הגדר וגישתן לעיר בית לחם, מרכז השירותים העיקרי שלהן, תוגבל.

בית פג'יר: 72 בעלי המפעלים הפועלים בקהילה חוששים שאם הגדר תוקם והגישה לכביש 60 תחסם, הדבר יביא לקריסת הכלכלה המקומית.

הכפרים הדרומיים: עד 50% מכפרים אלו ממוקמים בצדה המערבי של הגדר.

אל ח'אדר: ידוע בזכות מגוון ואיכות הענבים הגדלים במקום. תוואי הגדר המתוכנן יבודד עד 75% מהקרקע החקלאית.

אל מע'סרה: במקום מתקיימות מדי שבוע הפגנות מחאה כנגד הגדר.

שערים	מצב הגדר	איזורים פלסטיניים בנויים	קהילות מושפעות
יומי: נפתח בד"כ למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום.	בנוי	שטח בנוי	קהילות מושפעות השוכנות ממזרח לגדר
שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המסיק.	מתוכנן	התנחלויות	קהילות השוכנות באיזורים סגורים
עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המסיק בלבד.	בבניה	שטח בנוי	מערבים
תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או במשך מספר ימים בשבוע בכפוף לתיאום מראש.	גבולות	נפה	תת-קרקע/מנהרה
הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצבת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות השמורה בשער.	הקו הירוק	שטח הממוקם מעבר לגדר	בארות/מעיינות
מעבר מאיזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באיזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בד"כ ביום ונסגר בלילה.	גבול נפה	שטח הנפה	מעייין/באר
	גבול כפר		

Cartography: OCHA-oPt - July 2009 Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2009 For comments contact <ochaopt@un.org> Tel. +972 (02) 582-9962 http://www.ochaopt.org

שטח: 998 קמ"ר
אוכלוסייה: 552,000
15/מאחזים: 22/התנחלויות

הגדר

אורך: 111 ק"מ
על הקו הירוק: 32%
בתחומי הגדה המערבית: 68%
ק"מ בנקודה הרחוקה ביותר מהקו הירוק
קהילות בתוך האיזור הסגור

שערים

סה"כ: 6
עונתיים: 6
שבועיים: 0/עונתיים
יומיים: 0

קטע הגדר שבנייתו הושלמה בנפת חברון עובר מחירבת א-דיר שבצפון עד בית יתיר שבדרום, למעט מובלעת אשכולות. תוואים רשמיים קודמים של הגדר כללו חדירה לעומק האיזורים המערביים, ובייחוד הדרומיים, של הנפה. בעקבות תיקונים, תוואי הגדר הנוכחי קרוב בהרבה לקו הירוק. אף על פי כן, אדמותיהן של כ-50 קהילות מבודדות בין הגדר והקו הירוק ומספר רב של רועי צאן איבדו את הגישה לשטחי המרעה המסורתיים שלהם. בעוד שמרבית ההתנחלויות הממוקמות בתחומי הנפה שוכנות ממזרח לגדר ומדרום לה, הגדר תקיף שלוש התנחלויות ביחד עם 4,000 הדונמים שמסביב לאיזור הבנוי של התנחלות אשכולות, הכוללים שטחי מרעה המשמשים כיום את רועי הצאן הפלסטינים.

בינואר 2009, הורחב האיזור הסגור לנפת חברון ומשטר ההיתרים הונהג בכנה בחודש פברואר של אותה שנה. בחלקה הדרומי של הנפה, במובלעת בית יתיר, משפחה מורחבת המונה 50 נפשות מבודדת מיתר חלקי הגדה המערבית ללא חנויות, בית ספר ושירותים רפואיים. כדי להגיע לאימנזיל, מרכז השירותים הקרוב ביותר, הם נאלצים לעבור במסוף בית יתיר המנוהל ע"י חברת אבטחה ישראלית פרטית. נכון ליוני 2009, חלק מתושבי בית יתיר טרם קיבלו היתרי תושב קבע.

כל שערי הגדר בנפת חברון פועלים במתכונת עונתית

וחקלאים המעוניינים לגשת לאדמה הממוקמת בין הגדר והקו הירוק זקוקים כיום להיתרי מבקר. הקצאת ההיתרים התבצעה עד היום בעצלותיים ובאופן חלקי וחקלאים בעלי היתרים תקפים נדרשים לתאם את המעבר, שלושה (DCL) ימים מראש לפחות, עם משרד התיאום המחוזי (הפלסטיני, הנדרש לפנות בכתב לעמיתו הישראלי כדי לארגן את מועדי פתיחת השערים.

"קיים גם חשש לשינויים נוספים בהרכב הדמוגרפי של השטח הפלסטיני הכבוש, הנובעים מבניית הגדר, בכך שהיא מעודדת ... את עזיבתם של פלסטינים מאיזורים מסוימים. לפיכך, הבנייה יחד עם אמצעים שנקטו קודם לכן משכשת באופן חמור את יכולתם של הפלסטינים לממש את זכותם להגדרה עצמית, ומהווה בשל כך הפרה של מחויבותה של ישראל לכבד זכות זו."

בדב"ץ ההשלכות החוקיות של בניית גדר בשטח הפלסטיני הכבוש, חוות דעת מייצעת מיום 9 ביולי 2004, פסקה 122.

קוסא

ב-29 באוקטובר 2007, עקרו כוחות צה"ל את קהילת קוסא, המונה כ-180 פלסטינים, ממקום מגוריה בצפון נפת חברון. הייתה זו התקרית הראשונה של פינוי קהילה השוכנת בין הגדר והקו הירוק. עובדים שכירים אספו את רכוש התושבים ואת צאנם והעבירו אותם לצדו "הפלסטיני" של מסוף תרקומיא. הפינוי בוצע בטענה שאיננה, ולא קוסא, הוא מקום מגוריהם הרשמי - על פי הרשום בתעודות הזהות שלהם. בנוסף, תושבי קוסא לא יכלו להוכיח בעלות על הקרקע. למרות מגוריהם באיננה, רבים מהמפונים רועים את צאנם באיזור קוסא במשך שמונה חדשים בשנה.

באוקטובר 2007 פונתה קהילת קוסא (180 תושבים) לצדה "הפלסטיני" של הגדר.
צילום: UN OCHA.

קוסא:
קהילה זו (180 תושבים), ששכנה בין הגדר והקו הירוק, פונתה באוקטובר 2007.

מסאפר יאטה:
קהילות רועי הצאן מצויות בסיכון לאבד את הגישה לשטחי המרעה המסורתיים משום שאין באפשרותן להוכיח בעלות על אדמות הממוקמות מעבר לגדר ולזכות בהיתרי מבקר.

הגדר חוסמת את גישתם של תושבי כפרים השוכנים ממזרח לגדר אל שטחי המרעה המסורתיים. ישנן כ-10,000 כבשים באזור והיעדר הגישה לשטחי מרעה הביילה לתלות במספוא יקר.

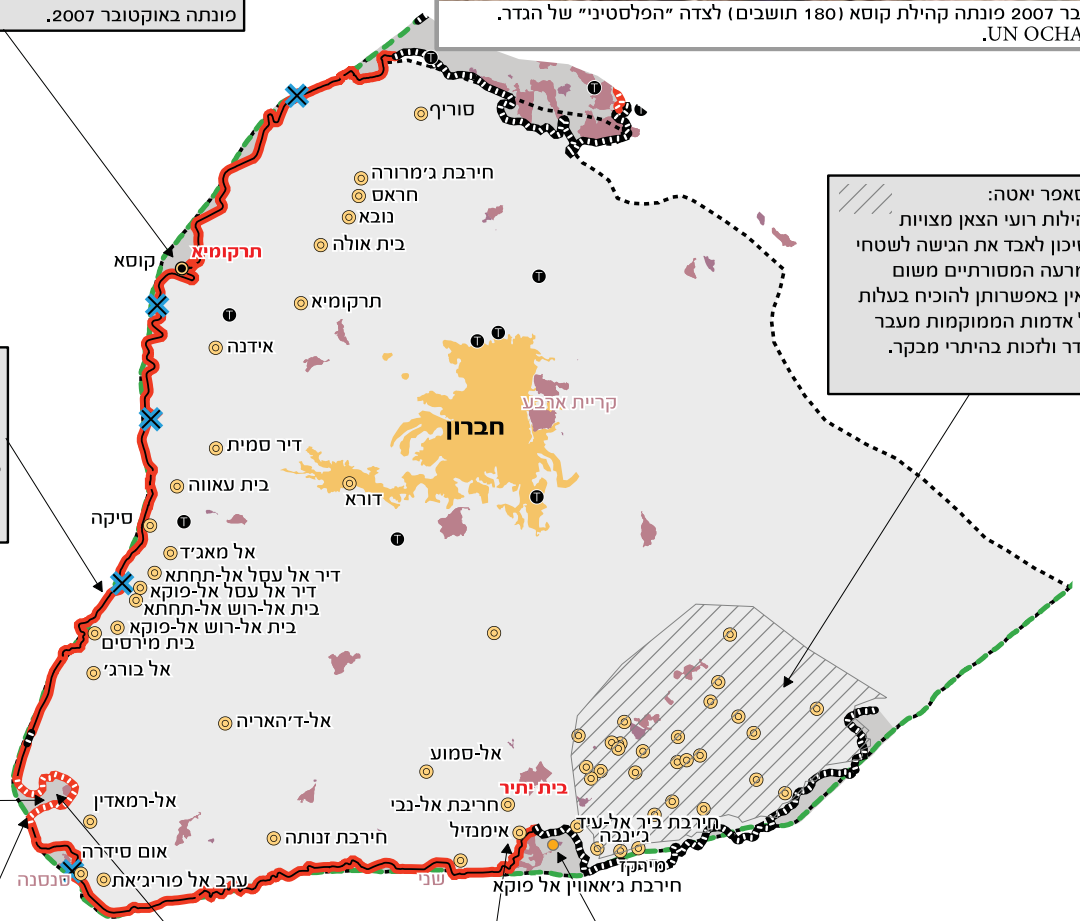
מובלעת אשכולות:
ארבע משפחות פלסטיניות מתגוררות בתחומי המובלעת במהלך עונת הקיץ.

מובלעת אשכולות:
במקום מתבצע יישור קרקע. המובלעת כוללת 4,000 דונמים ששימשו בעבר את רועי הצאן של א-רמאדין וא-דהיריה.

מובלעת אשכולות:
לאחר השלמת הגדר, מאגרי מים חקלאיים הממוקמים בתוך המובלעת לא יהיו נגישים לפלסטינים.

בית יתיר:
מתוך 120 בעלי אדמות הממוקמות בתחומי המובלעת, הוענקו היתרים ל-10 בלבד, נכון ליולי 2009.

בית יתיר:
משפחה מורחבת (50 נפשות) מתגוררת בין הגדר והקו הירוק. האיזור הוכרז סגור בינואר 2009 והתושבים זקוקים כיום להיתרי תושב קבע כדי להתגורר בכתייהם. נכון ליולי 2009, 35 תושבים טרם קיבלו היתרים אלו. עשרה ילדים עוברים מדי יום מחסום בדרכם לבית הספר ובחזרה, ונבדקים ע"י אנשי חברת אבטחה פרטית המפעילים אותו.

קהילות מושפעות	איזורים פלסטיניים בנויים	מצב הגדר	שערים
קהילות מושפעות השוכנות ממזרח לגדר	שטח בנוי	בנוי	יומי: נפתח בד"כ למשך 15-60 דקות, 3 פעמים ביום.
קהילות השוכנות באיזורים סגורים	התנחלויות	מתוכנן	שבועי/עונתי: נפתח 3 פעמים ביום, 1-3 ימים בשבוע, וכן במהלך עונת המסיק.
מעברים	שטח בנוי	בנייה	עונתי: נפתח מדי יום במהלך עונת המסיק בלבד.
תת-קרקע/מנהרה	נפה	גבולות	תיאום מראש: נפתח על בסיס עונתי או כמשך מספר ימים בשבוע ככפוף לתיאום מראש. הגישה אינה מותנית בהיתרים ומתאפשרת ע"י הצגת תעודת זהות והתאמתה לרשימת שמות השמורה בשער.
בארות/מעיינות	שטח הממוקם מעבר לגדר	הקו הירוק	מעבר מאיזור סגור: מאפשר לקהילות השוכנות באיזורים סגורים גישה ליתר חלקי הגדה המערבית. נפתח בד"כ ביום ונסגר בלילה.
מעייין/באר	שטח הנפה	גבול נפה	
		גבול כפר	

1. מאז 2004 חלה ירידה במספר פיגועי ההתאבדות. ב-2005 הכריזו ארגוני הסיכור הפלסטינים על הפסקת פיגועי ההתאבדות בישראל.
2. בדב"ץ, ההשלכות החוקיות של בניית גדר בתחומי שטח הפלסטיני הכבוש, חוות דעת מייצעת מתאריך 9 ביולי 2004, פסקה 141.
3. כנ"ל, פסקה 141.
4. כנ"ל, פסקאות 152-153.
5. תוואי הגדר המתוכנן מבוסס על המפה שפרסמה ממשלת ישראל באפריל 2006 ועל נתונים שסיפק שאול אריאלי (המועצה לשלום וביטחון) ביולי 2009. תוואי הגדר הבנוי וזה המצוי בבנייה מבוססים על צילומי לוויין (יוני 2008), אשר הושאו לנתונים שסיפקה המועצה לשלום וביטחון ואומתו באמצעות תצפיות שטח, נכון ליולי 2009.
6. UNRWA / OCHA, דוח מיוחד: ההשלכות ההומניטריות של הגדר, עדכון מס' 8: ארבע שנים לאחר חוות הדעת המייצעת של בית הדין הבינלאומי לצדק בנושא הגדר, יולי 2008.
7. החלטה ES-10/14 אומצה ע"י העצרת הכללית של האו"ם ביום 8 בדצמבר 2003, במושב החירום המיוחד העשירי שלה.
8. בדב"ץ, ההשלכות החוקיות של בניית גדר בשטח הפלסטיני הכבוש, חוות דעת מייצעת מיום 9 ביולי 2004.
9. כנ"ל, פסקה 137.
10. כנ"ל.
11. כנ"ל, פסקאות 119 ו-120. ראו גם את הצהרת השופט בורגנטל, פסקה 9, שם הוא מצהיר כי "מקטעי הגדר שבונה ישראל במטרה להגן על ההתנחלויות מהוות, מעצם טבען, הפרה של החוק ההומניטרי הבינלאומי".
12. כנ"ל, פסקה 78.
13. כנ"ל, פסקה 155.
14. כנ"ל, פסקה 159.
15. כנ"ל, פסקה 160. הנוסח המלא של חוות הדעת המייצעת של בדב"ץ מוצג (באנגלית) בכתובת: <http://www.icj-icj.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=5a&case=131&code=mwp&p3=4>
16. דוח הוועדה מוצג בכתובת: <http://www.nsc.gov.il/NSCWeb/Docs/Brodet.pdf>
17. הצוות הטכני של הבנק העולמי: הגבלות תנועה וגישה בגדה המערבית: אי-וודאות וחוסר יעילות בכלכלה הפלסטינית, 9 במאי 2007, עמ' 1.
18. לדוגמה, החלטת קבינט מס' 3283 מיום 20
19. בפברואר 2005, סעיף 2.2. להערכה של השפעת הגדר על גישת הפלסטינים לשירותי ולמוסדות בריאות, חינוך, דת וכלכלה בירושלים, ראו OCHA: ההשלכות ההומניטריות של הגדר בגדה המערבית על הקהילות הפלסטיניות: ירושלים המזרחית, עדכון מס' 7, יוני 2007. (<http://www.ochaopt.org/documents/Jerusalem-30July2007.pdf>).
20. הבקשות מועברות ע"י הרופא המטפל למחלקת ההפניות בחו"ל (RAD) של משרד הבריאות הפלסטיני, הקובעת במסגרת של ישיבות שבועיות את זכאות המטופל ואת בית החולים המתאים עבורו. בשלב זה, קובע המטופל תור בבית החולים הרלוונטי, ולאחר מכן שולחת RAD למנהל האזרחי הישראלי בקשה להנפקת היתר עבור המטופל, לפרק זמן ספציפי. אם מוענק היתר, המטופל מקבל טופס המאפשר לו לחצות את המחסומים ולהיכנס לירושלים או לישראל למשך פרק זמן מוגבל. חולים כרוניים אינם יכולים לקבל היתרים לפרקי זמן ממושכים, ונדרשים להגיש בקשה חוזרת להיתר בכל פעם שהם נכנסים לישראל או לירושלים המזרחית לצורך קבלת טיפול. במקרים מסוימים, ההיתרים אינם תקפים עבור מלוא פרק הזמן הדרוש לטיפול ולעתים קרובות בני משפחה המלווים את החולה אינם זוכים לקבל היתר. מקור: ארגון הבריאות העולמי, ירושלים.
21. ארגון הבריאות העולמי, ירושלים.
22. לפי משרד הקישור הישראלי בנפת בית לחם, הונפקו 39,220 היתרים מסוג זה ב-2008. נתון זה מהווה ירידה בשיעור של כמעט 30% ביחס ל-54,866 ההיתרים שהוענקו ב-2007.
23. הבנק העולמי: שנתיים לאחר לונדון: התנעה מחדש של התאוששות הכלכלה הפלסטינית, דוח מעקב כלכלי לוועדת הקישור אד-הוק, 24 בספטמבר 2007, עמ' 20. הבנק העולמי מציין שאחוז החברות הפועלות בגדה המערבית והמוכרות מוצרים לירושלים המזרחית ירד מ-21% ל-18% בין השנים 2000 ו-2005, בעוד שבתי העסק הפועלים בעזה נעלמו כמעט לחלוטין מהנוף הכלכלי של ירושלים.
24. פגישה עם מועצת א-ראם, 8 ביולי 2009.
25. פגישה עם מועצת ביר נבאלה וראש מועצת אבו דיס, 8 ביולי 2009.
26. למידע נוסף בנושא נפת בית לחם, ראו OCHA, מרחב מצטמק: התכווצות המרחב העירוני ופיצול האיזורים החקלאיים בנפת בית לחם, מאי 2009.
27. כבר עזון עתמה הינו מקרה חריג, למרות שהוא

- גם בסקר עוקב שנערך באותן קהילות במאי-יוני 2008.
37. לפי משרד התיאום המחוזי (DCL) הישראלי בקלקיליה, שטח האדמה המינימלי הדרוש לקבלת היתר הינו חצי דונם.
38. הקונסול הכללי של ספרד בירושלים וארגונים נוספים; סקירת המגזר החקלאי הפלסטיני 2007, עמ' 12.
39. הרשימה אינה כוללת שערים צבאיים שבהם הפלסטינים אינם מורשים לעבור ואת נקודות המעבר שהותקנו או שולבו בגדר, דרכן מנותבת כניסת הפלסטינים לישראל או לירושלים המזרחית.
40. ראו דוח מיוחד של OCHA/UNRWA: ההשלכות ההומניטריות של הגדר, עדכון מס' 8: ארבע שנים לאחר חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק, יולי 2008, עמ' 16.
41. למרות שהיא מתקיימת על 2.3% בלבד מכלל השטח המעובד בגדה המערבית, חקלאות השלחין מייצגת 47.4% מכלל התוצרת החקלאית. הקונסול הכללי של ספרד בירושלים וארגונים נוספים; סקירת המגזר החקלאי הפלסטיני 2007, עמ' 4.
42. גודל שדות החיטה בגדה המערבית צנח מ-46,490 הקטרים ב-1967 ל-15,600 ב-1992, ועלה ל-21,400 ב-2005. "הגידול שהתרחש לאחרונה בשדות החיטה קשור באופן הדוק להחמרת הגבלות התנועה ולמדיניות הסגר, הגורמות לשינויים בדפוסי השתילה ולמעבר לגידולים המצריכים תחזוקה מועטה יותר, במטרה למזער את הצורך בגישה פיזית". הקונסול הכללי של ספרד בירושלים וארגונים נוספים; סקירת המגזר החקלאי הפלסטיני 2007, עמ' 23.
43. בדב"ץ ציין שגרימת עקירה ושינויים מסוג זה להרכב הדמוגרפי מהווים הפרה של התחייבויותיה החוקיות של ישראל: "קיים גם חשש לשינויים נוספים בהרכב הדמוגרפי של השטח הפלסטיני הכבוש, הנובעים מבניית הגדר, בכך שהיא מעודדת, כפי שיוסבר ביתר פירוט בפסקה 133 להלן, את עזיבתם של פלסטינים מאיזורים מסוימים. לפיכך, הבנייה יחד עם אמצעים שננקטו קודם לכן משבשת באופן חמור את יכולתם של הפלסטינים לממש את זכותם להגדרה עצמית, ומהווה בשל כך הפרה של מחויבותה של ישראל לכבד זכות זו". ההשלכות החוקיות של בניית גדר בשטח הפלסטיני הכבוש, חוות דעת מייעצת מיום 9 ביולי 2004, פסקה 122.
- ממוקם בעברה "הישראלי" של הגדר, תושביו לא נדרשו להיתר על מנת להמשיך להתגורר בכפר. במרץ 2009, הקים צה"ל גדר פנימית, או מכשול משני, עם שני שערים לאורכו, המנתק תשעה בתים מיתר חלקי הכפר – ואילץ את 75 הדיירים להגיש בקשה להיתרי תושב קבע.
28. מסקר שערכו OCHA ו-UNRWA ב-2007 בצפון הגדה המערבית עולה כי 26 גברים, 81 נשים וארבעה ילדים המתגוררים באיזור הסגור לא קיבלו היתרי תושב קבע. דוח מיוחד של OCHA/UNRWA: משטר אישורי המעבר בשערי הגדר לאחר ארבע שנים: השפעה על המצב ההומניטרי בצפון הגדה המערבית, נובמבר 2007.
29. אחד ממקרים אלו מתואר ע"י העיתונאי גדעון לוי: "איזור הדמדומים: המלאכים של צירלי", הארץ, 31 באוגוסט 2007.
30. הצהרת רשויות ישראל הייתה התחייבות כתובה שהוגשה לבית המשפט הגבוה לצדק, בג"ץ 85/06 מחמוד מחמד ראשיד טקאטקה ועוד 38 אחרים נגד ממשלת ישראל, תשובת המדינה התקבלה ביום 12 ביוני 2006, פסקה 41.
31. דוח מיוחד של OCHA/UNRWA: משטר אישורי המעבר בשערי הגדר לאחר ארבע שנים: השפעה על המצב ההומניטרי בצפון הגדה המערבית, נובמבר 2007.
32. הקונסול הכללי של ספרד בירושלים; Azahar; הסוכנות הספרדית לשיתוף פעולה בינלאומי, המשרד לשיתוף פעולה טכני, ירושלים: סקירת המגזר החקלאי הפלסטיני 2007, עמ' 5. כמעט 90% מהנשים הנוטלות חלק בכלכלה הבלתי פורמלית עובדות במגזר החקלאי: השטח הפלסטיני הכבוש, פנייה משולבת של האו"ם 2009, עמ' 37.
33. הבנק העולמי: ההשלכות הכלכליות של גישה מוגבלת לאדמות בגדה המערבית, אוקטובר 2008, עמ' 10.
34. כנ"ל, עמ' 16.
35. בנוסף נדרשים מפה מלווה של השטח המדובר, תעודת ירושה והוכחה שהקרקע לא נמכרה ועדיין נמצאת בבעלות מגיש הבקשה.
36. דוח מיוחד של OCHA/UNRWA: משטר אישורי המעבר בשערי הגדר לאחר ארבע שנים: השפעה על המצב ההומניטרי בצפון הגדה המערבית, נובמבר 2007. (http://www.ochaopt.org/documents/OCHA_SpecialFocus_BarrierGates_2007_11.pdf). נתון זה התגלה

האומות המאוחדות
המשרד לתאום עניינים הומניטריים - OCHA
השטח הפלסטיני הכבוש

טל: +972 02 - 582 9962
פקס: +972 02 - 5825841
ochaopt@un.org

ת.ד 38172
ירושלים 91386
www.ochaopt.org